

05.a Monitoring armoededoelgroep en regelingen chronisch zieken

Armoedemonitor 2015_definitief 17-02

Rapport Zwolle defintief Nibud

Rapport Focusgroepen_definitief_BenW

Armoedemonitor Zwolle 2015

Zwolse minima in beeld

Datum
Titel

26 november 2015
Armoedemonitor gemeente Zwolle 2015

Colofon

Armoedemonitor 2015

Onderzoek & Informatie, Gemeente Zwolle
November 2015

Opdrachtgever

Maatschappelijke Ontwikkeling, Gemeente Zwolle

Samenstelling

Onderzoek & Informatie, door A. Veldhuizen en O. Rachtchoupkina.

Bronvermelding

Overname uit deze publicatie is alleen toegestaan onder vermelding van de bron.

Inhoud

	Samenvatting en conclusies	5
	Inleiding	7
1	Overzicht Zwolse minima	9
2	Kenmerken van Zwolse minima	11
2.1	Minima naar huishoudenstype	11
2.2	Minimahuishoudens naar leeftijd	13
2.3	Minimahuishoudens naar herkomst	15
2.4	Minimahuishoudens naar inkomensbron	17
2.5	Zwolse minima naar wijk	19
2.6	Eénpersoonsminimahuishoudens naar geslacht en leeftijd	21
2.7	Minimahuishoudens met kinderen	23
2.8	Kinderen in minimahuishoudens	24
3	Langdurige minimahuishoudens	27
4	Gebruik (en bereik) Zwolse regelingen	29
4.1	Overzicht regelingen	29
4.2	Collectieve ziektekostenverzekering	29
4.3	Individuele inkomens toeslag	31
4.4	Bijzondere bijstand	32
4.5	Regelingen voor kinderen	35
4.5.1	Scholierenregeling	35
4.5.2	Peuterspeelzaal	35
4.5.3	Zwemvangnet	35
4.5.4	Armoede en gezondheid kinderen	36
4.5.5	School-, sport- en cultuuractiviteiten en vakanties	37
4.6	Noodfonds	38
	Verklarende begrippenlijst	40
	Tabellenbijlage	41
	Minimahuishoudens in Zwolle en Nederland, 2008 tot 2014	41
	Langdurige minimahuishoudens in Zwolle en Nederland, 2008 en 2012	42

Datum
Titel

26 november 2015
Armoedemonitor gemeente Zwolle 2015

Samenvatting en conclusies

Vanaf 2008 laat het aandeel van minimahuishoudens in Zwolle een stijgende lijn zien, dit komt overeen met de landelijke trend. Wel lijkt de toename redelijk tot stilstand te zijn gekomen de afgelopen twee jaar, in tegenstelling tot het landelijke beeld.

Het Armoedesignalement¹ spreekt van een groei van de huishoudens met kans op armoede, maar het hoogtepunt lijkt bereikt te zijn.

De forse groei van de jaren 2011-2013 lijkt af te zwakken. De armoedeproblematiek is een gevolg van de economische crisis en is terug te vinden in alle risicogroepen. In de loop van 2014 is de economie weer iets aangetrokken en is ook de werkloosheid aan het dalen. Volgens de doorrekeningen zal er geen sprake meer zijn van een toename van armoedeproblematiek. Dit beeld zien we in Zwolle al ontstaan.

Minimahuishoudens

- Momenteel (begin 2015) zijn er ca. 5.900 minimahuishoudens in Zwolle. Dat is 11,2% van alle Zwolse huishoudens. In 2012 waren dit er 5.600, oftewel 10,9% van het totaal. Het aandeel minimahuishoudens in Zwolle ligt lager dan landelijk.
- Bijna 80% van de minimahuishoudens zijn eenpersoonshuishouden of eenoudergezin. In vergelijking met Nederland behoren iets meer eenoudergezinnen en iets minder eenpersoonshuishoudens tot de minima.

Kinderen in minimahuishoudens

- Tussen 2008 en 2014 is het aantal kinderen in minimahuishoudens in Zwolle toegenomen, dit is ook de landelijke trend. De toename is vanaf 2012, wel minder sterk dan landelijk.
- Naar verwachting wonen er in Zwolle momenteel ca. 2.700 kinderen in minimahuishoudens. Dat is 10,3% van alle Zwolse kinderen. In 2012 waren dit er 2.500, gelijk aan 9,5% van alle Zwolse kinderen.
- Het aandeel kinderen in minimahuishoudens ligt in Zwolle lager dan gemiddeld in Nederland.

Langdurige minimahuishoudens

- In Zwolle behoren ongeveer 2.300 huishoudens, oftewel 5%, tot de langdurige minima. Hierin wonen in totaal 800 kinderen van 0-18 jaar.
- In vergelijking met het landelijke beeld, behoort in Zwolle een iets kleiner deel van de huishoudens tot de langdurige minima.

Gebruik van Zwolse regelingen

- Het gebruik laat bijna bij alle regelingen een stijgende lijn zien in vergelijking met de voorgaande twee jaar.
- Meer dan de helft van de minimahuishoudens in Zwolle maakt gebruik van de collectieve zorgverzekering van Zilveren Kruis via de gemeente. Het bereik van de CZM blijft groeien: van 45% in 2012 naar 53 % in 2014.

¹ Armoedesignalement is een uitgave van CBS en SCP waarin de meest actuele cijfers over armoede in Nederland zijn gepresenteerd. De laatste uitgave is van 2014 berust op de meest recente cijfers van 2013.

- Bij individuele inkomenstoelag is het aantal gelijk gebleven ten opzichte van 2013, maar wel toegenomen ten opzichte van 2012.
- In vergelijking met 2012 is het aantal huishoudens dat gebruik maakte van bijzondere bijstand met bijna een kwart toegenomen. De toename vond met name plaats bij huishoudens met bewindvoeringskosten.
- Sinds 2012 is het aantal toegekende aanvragen vanuit het jeugdsportfonds met 80% toegenomen.
- Voor de regeling “Armoede en gezondheid kinderen” is het aantal toegekende aanvragen gelijk aan 2012 gebleven, dit is minder dan in 2013 toegekend.
- Het aantal toegekende aanvragen via Stichting Meedoen is afgenomen in vergelijking met 2012, echter is het aantal kinderen dat ermee financieel werd geholpen toegenomen.

Inleiding

Aanleiding

Het college heeft toegezegd aan de raad in de raadsinformatienota van 11 mei 2015 om ontwikkelingen rond de armoedegrens te monitoren en een armoedemonitor op te stellen voor 2015, 2016 en 2017. De armoedemonitor geeft inzicht in de ontwikkelingen in groei van de doelgroep en in beroep op de Zwolse armoederegelingen. Tot nu toe hebben is tweejaarlijks de armoedemonitor opgesteld. Deze monitor is de actualisatie van de monitor van 2013. Vanwege veel veranderingen binnen het sociaal domein en de veranderingen binnen de groepen met een laag inkomen wordt de armoedemonitor de komende drie jaar jaarlijks geactualiseerd.

Zwols armoedebeleid

In het collegeakkoord en in het beleidsprogramma Inkomen is het Zwolse armoedebeleid uitgewerkt. Zwolle is en wil sociale stad zijn waar mensen naar elkaar omzien. Helaas leeft een deel van de inwoners in armoede. Armoede mag geen belemmering zijn voor deelname aan de samenleving. Het beleid kent een aantal speerpunten:

- Bijstandsverlening
Bij onvoldoende inkomen in een huishouden kunnen mensen vertrouwen op hulp van de gemeente om in eigen levensonderhoud te kunnen voorzien. We verstrekken waar nodig (bijzondere) bijstand.
- Met een collectieve zorgverzekering willen we de financiële risico's die samenhangen met een slechte gezondheid beperken.
- We bieden een individuele inkomenstoelage bij langdurige afhankelijkheid van een laag inkomen.
- Kinderparticipatie
Meer kinderen in armoede moeten kunnen profiteren van bestaande regelingen gericht op deelname aan sport-, cultuur- en schoolactiviteiten
- Kwijtschelding gemeentelijke heffingen voor minima tot 100% van het sociaal minimum.
- We verlenen subsidie aan het Noodfonds om hulp te kunnen bieden in schrijnende situaties.

In deze nota spreken we over minimahuishoudens. Hieronder verstaan we huishoudens met minimaal 1 jaar een inkomen tot 110% van het sociaal minimum. Dit is de Zwolse armoedegrens en de grens geldt voor alle lage inkomens uit arbeid, uitkering of onderneming. Sinds 2015 kennen regelingen voor chronisch zieken en gehandicapten een inkomensgrens van 130% van het sociaal minimum.

Voor de definitie van langdurig laag inkomen hanteren we in Zwolle een termijn van minimaal 3 jaar een laag inkomen. Om een indruk te geven van deze normen vindt u hieronder een tabel met de netto maandbedragen bij deze normen.

Tabel 1. Overzicht inkomensnorm bij diverse armoedegrenzen naar huishoudtype per 1.1.2015

Inkomensnorm/ Huishoudtype	100%	110%	130% chronisch ziek
Alleenstaande	€ 960	€ 1.004	€ 1.189
Paar	€ 1.372	€ 1.434	€ 1.698
Paar met 2 kinderen*	€ 1.372	€ 1.434	€ 1.698

- Voor de kosten van de kinderen ontvangt het huishouden toeslagen via de belastingdienst en SVB.

Inhoud van de monitor

Deze monitor biedt inzicht in de ontwikkelingen in groei van de doelgroep en in beroep op de Zwolse armoederegelingen in de huishoudens die in Zwolle op armoedegrens wonen. Naast de totale omvang van de doelgroep (hoofdstuk 1), zijn er verschillende kenmerken van deze huishoudens in beeld gebracht (hoofdstuk 2 t/m 4).

Ook vindt u inzicht in de regelingen waarvan de minimahuishoudens in Zwolle gebruik kunnen maken en hoe groot het gebruik is (hoofdstuk 5).

Gebruik van brondata

Voor de hoofdstukken 1 tot en met 4 hebben we gebruik gemaakt van de meest recente gegevens, afkomstig uit het Regionaal Inkomensonderzoek 2012 en eerdere jaren van het CBS. Deze gegevens zijn in december 2014 op gemeente niveau beschikbaar gekomen.

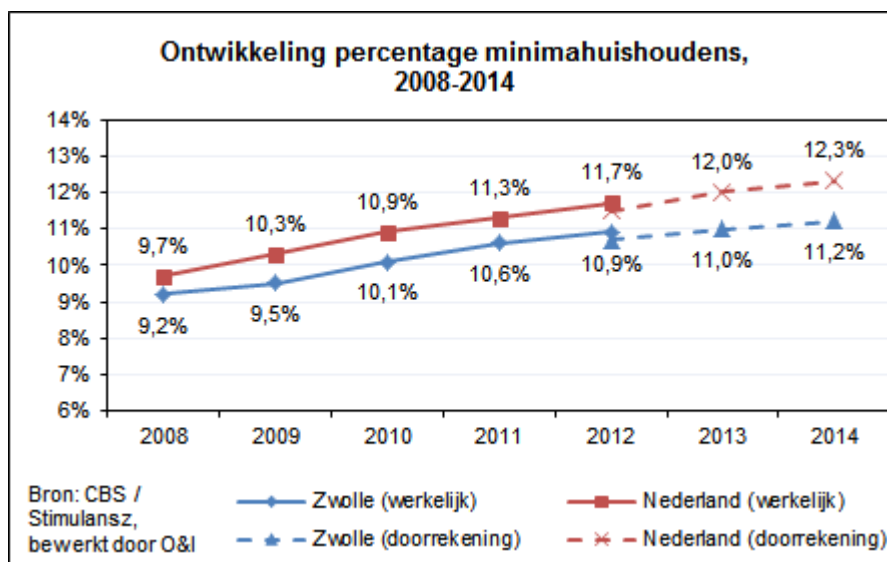
Voor de doorrekening het aantal minimahuishoudens en het aantal kinderen in minimahuishoudens in 2014, hebben we de meest recente gegevens van Stimulanz gebruikt.

De gegevens over de Zwolse regelingen zijn afkomstig uit eigen registraties van de gemeenten of verantwoordingsrapportages van desbetreffende partners. Het detailniveau van de aangeleverde data verschilt. Sommige bestanden bevatten alleen aantallen op jaarbasis, andere – data op persoonsniveau. Bestanden op persoonsniveau, hebben we geanalyseerd en hiervan presenteren we achtergrondkenmerken op huishoudensniveau.

1 Overzicht Zwolse minima

Volgens Stimulansz² kent Zwolle eind 2014 **5.900** huishoudens die tenminste 1 jaar een inkomen tot 110% van het sociaal minimum hadden. In 2012 waren dit er **5.600**. Dat betekent een **toename van 300 huishoudens** met een laag inkomen in de laatste twee jaar. Omdat ook het totaal aantal huishoudens in Zwolle is toegenomen, zien we geen sterke stijging van het aandeel huishoudens onder de minima. In 2012 was het minima aandeel 10,9% en in 2014³ - naar verwachting - 11,2%. Landelijk zien we een sterkere toename, van 11,7% in 2012 naar 12,3% nu.

Zowel in Zwolle als landelijk is sinds het begin van de crisis in 2008 een toename van het aantal minimahuishoudens zichtbaar.

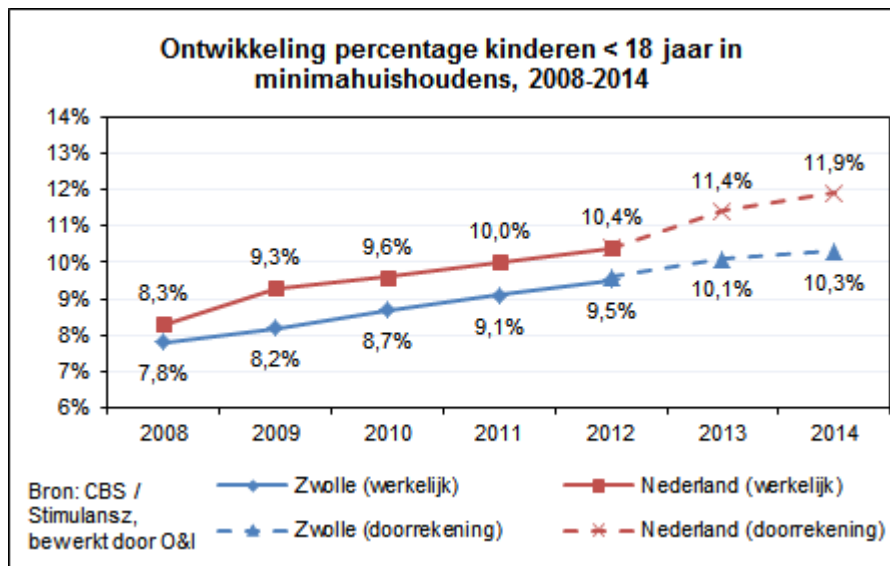

Binnen de 5.600 minimahuishoudens in 2012 woonden in totaal **9.700 personen**, onder wie **2.500 minderjarige kinderen**.

Stimulansz heeft ook ingeschat hoeveel kinderen er eind 2014 in minimahuishoudens wonen. Naar verwachting zijn dit er ongeveer **2.700**. In onderstaande grafiek is te zien dat het aandeel kinderen in minimahuishoudens in Zwolle lager ligt dan landelijk. Zowel in Zwolle als in Nederland als geheel zien we een toename van kinderen in minimahuishoudens in de periode 2012 tot 2014. De toename in Zwolle lijkt echter wel af te vlakken.

² Stimulansz is een onafhankelijke stichting die gemeenten ondersteunt bij het ontwikkelen en uitvoeren van een goed lokaal beleid voor de sociale zekerheid.

³ Stimulansz gaat uit van de datum 1 januari 2015. Voor betere vergelijkbaarheid met de CBS-cijfers, noemen we dat in dit rapport 2014. Het CBS gaat uit van het inkomen over een heel kalenderjaar.

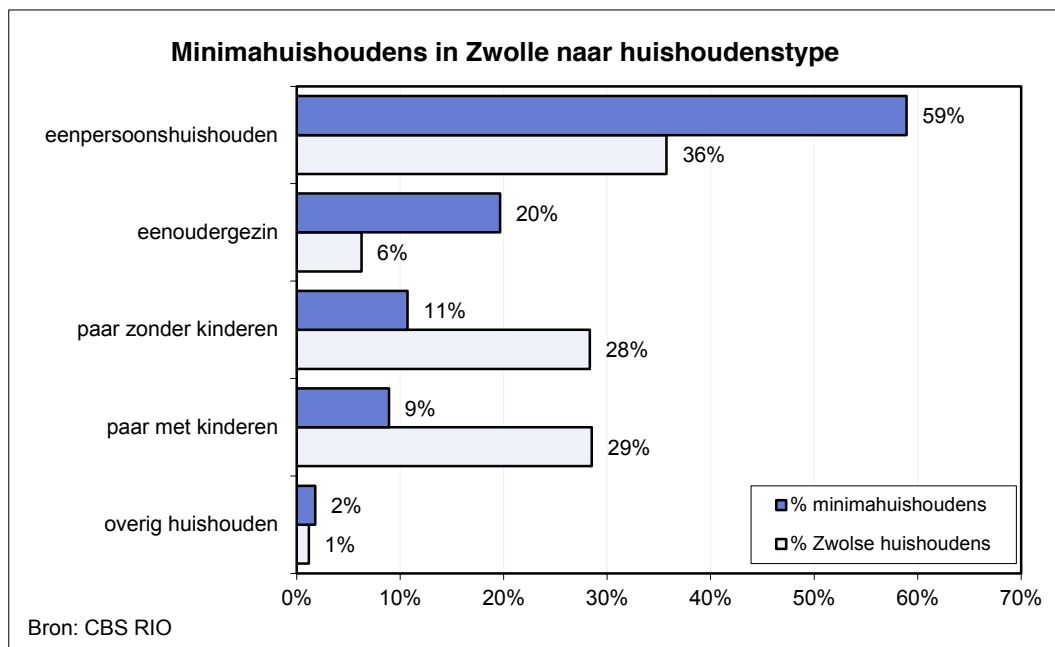
2 Kenmerken van Zwolse minima

2.1 Minima naar huishoudenstype

In deze paragraaf tonen we de verdeling van de minimahuishoudens in Zwolle naar huishoudenstype.

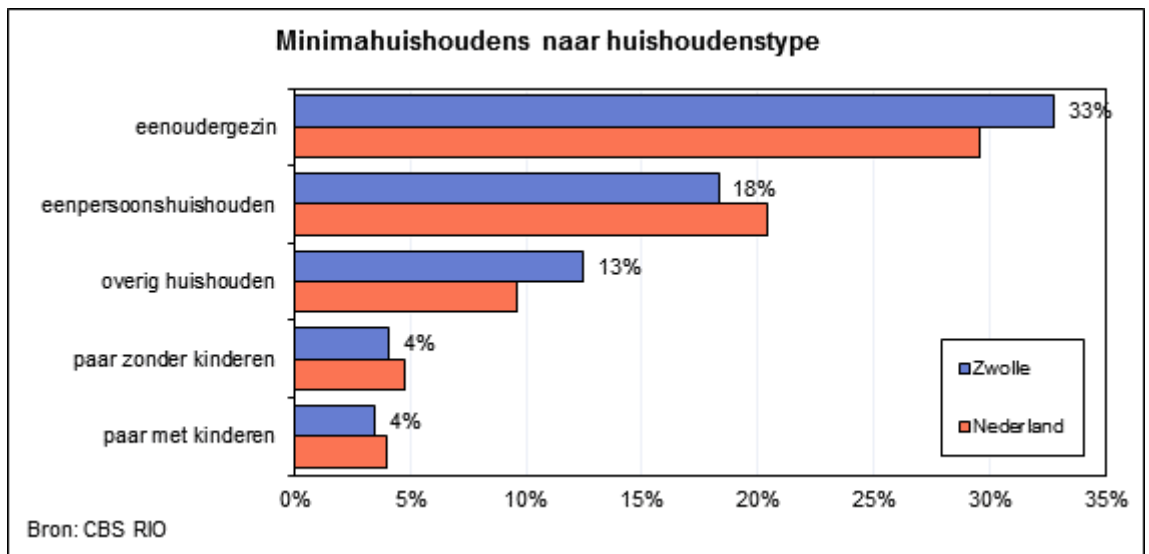
Minimahuishoudens naar type huishouden

Relatief veel minimahuishoudens zijn een **1-persoonshuishouden of een éénoudergezin: 79%**. Van alle Zwolse huishoudens behoort 42% tot één van deze typen (respectievelijk 36% en 6%).

Minimahuishoudens binnen de huishoudenstypen

- Binnen de Zwolse **éénoudergezinnen** en **1-persoonshuishoudens**, bevinden zich **relatief veel minimahuishoudens**. Dit beeld zien we in heel Nederland.
- In Zwolle behoren relatief gezien iets meer eenoudergezinnen en wat minder eenpersoonshuishoudens tot de populatie minimahuishoudens, vergeleken met het beeld in Nederland.
- In absolute zin neemt vooral bij de eenpersoonshuishoudens het aantal minima toe (+ 500 sinds het begin van de crisis). In relatieve zin is de toename het grootst bij de paren (met of zonder kinderen). Bij deze huishoudens is het aantal minima ruim anderhalf maal zo groot als voor de crisis.

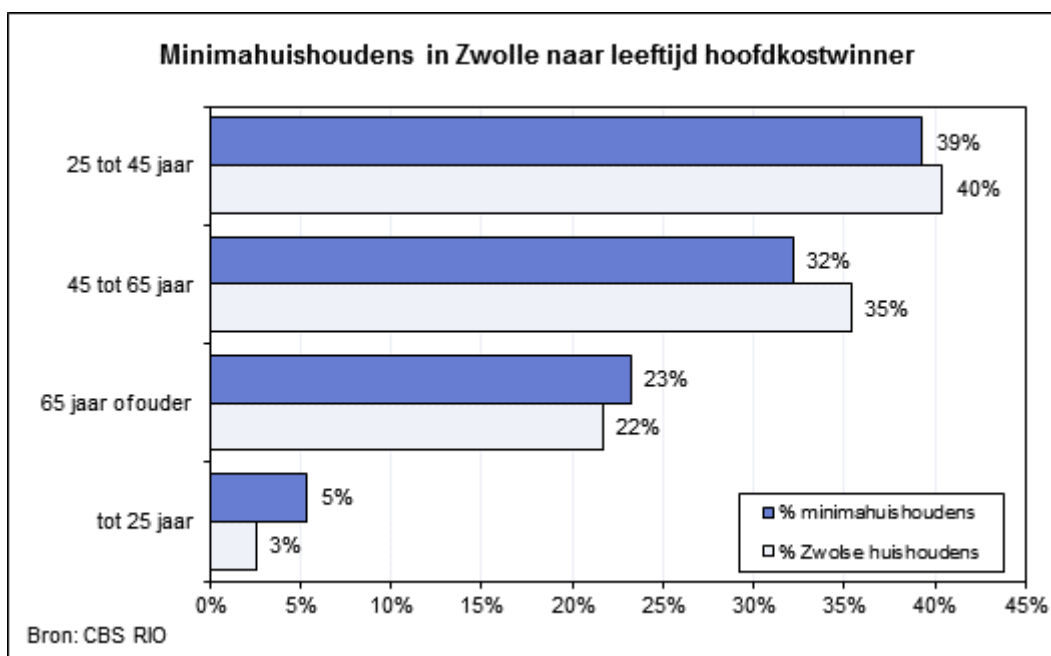

2.2 Minimahuishoudens naar leeftijd

Hieronder schetsen we de verdeling van de minimahuishoudens over de leeftijdsgroepen van de hoofdkostwinner.

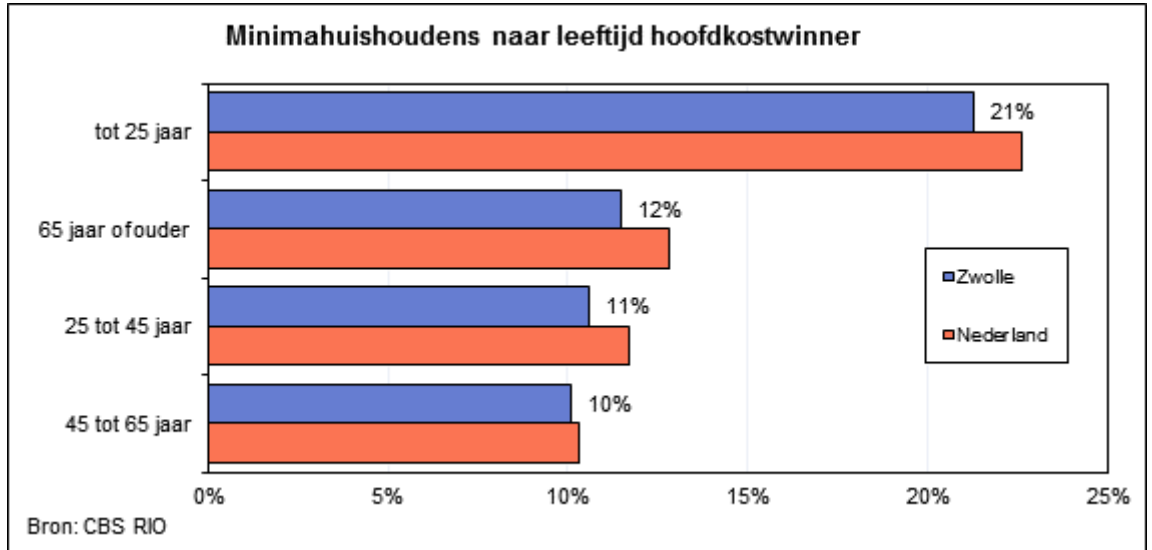
Minimahuishoudens naar leeftijd van de hoofdkostwinner

Bij 71% van de minimahuishoudens is de hoofdkostwinner 25-65 jaar.
Van alle Zwolse huishoudens is dat 76%.

Minimahuishoudens binnen de leeftijdsgroepen van de hoofdkostwinner

- In Zwolle behoren huishoudens waarvan de hoofdkostwinner **jonger is dan 25** relatief vaak tot de minima.
- In vergelijking met het landelijke beeld behoren er **in Zwolle in alle leeftijdsgroepen relatief (iets) minder huishoudens tot de minima.**
- Sinds 2008 (begin van de crisis) is met name het aantal minima bij de groep 25 tot 45 jarigen sterk toegenomen (+ 33%). In mindere mate geldt dit ook voor de groep tussen de 45 en 65 jaar.

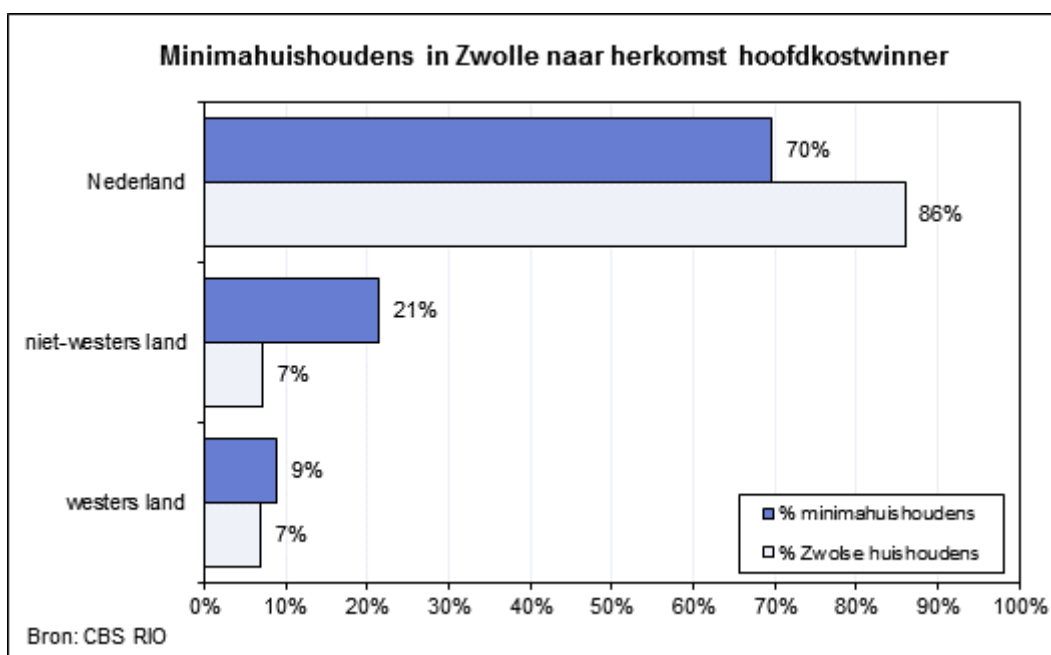

2.3 Minimahuishoudens naar herkomst

Hieronder schetsen we de verdeling van de minimahuishoudens over de herkomstgroepen van de hoofdkostwinner.

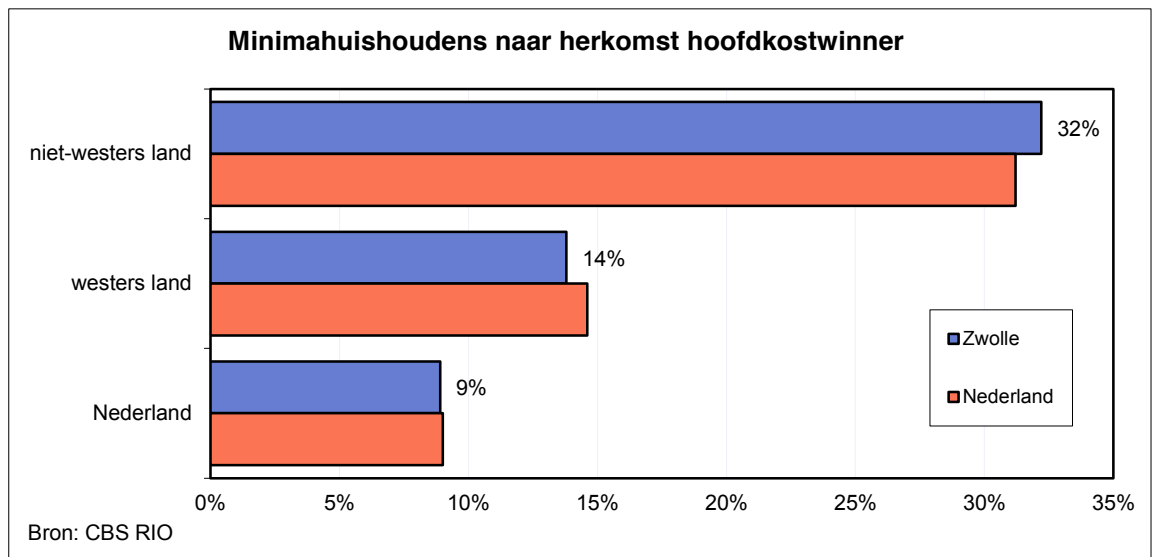
Minimahuishoudens naar herkomst van de hoofdkostwinner

Bij 70% van de minimahuishoudens is de hoofdkostwinner een autochtoon.
Van alle Zwolse huishoudens is dat 86%.

Minimahuishoudens binnen de herkomstgroepen van de hoofdkostwinner

- In Zwolle behoren huishoudens waarvan de hoofdkostwinner een **niet-westerse achtergrond heeft** relatief vaak tot de minima.
- In vergelijking met het landelijke beeld behoren er in Zwolle relatief iets **meer huishoudens met een niet-westerse** hoofdkostwinner en iets **minder huishoudens met een westerse** hoofdkostwinner tot de minima.
- In alle herkomstgroeperingen is het aantal minima, in vrij evenredige mate, toegenomen sinds 2008.

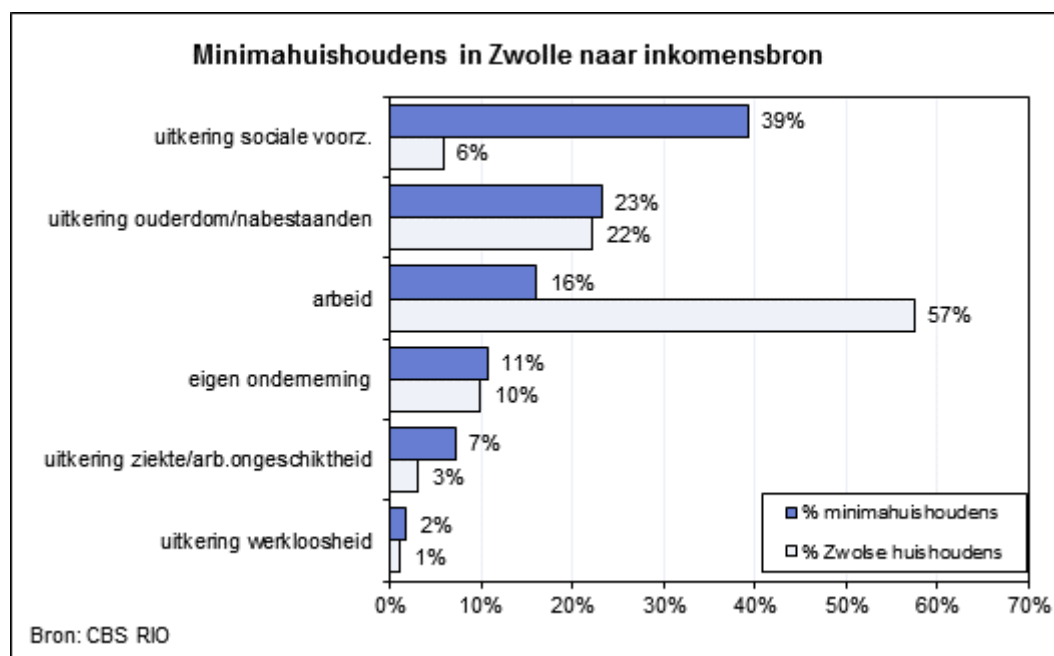

2.4 Minimahuishoudens naar inkomensbron

In deze paragraaf vergelijken we de minimahuishoudens naar voornaamste inkomstenbron.

Minimahuishoudens naar voornaamste inkomensbron

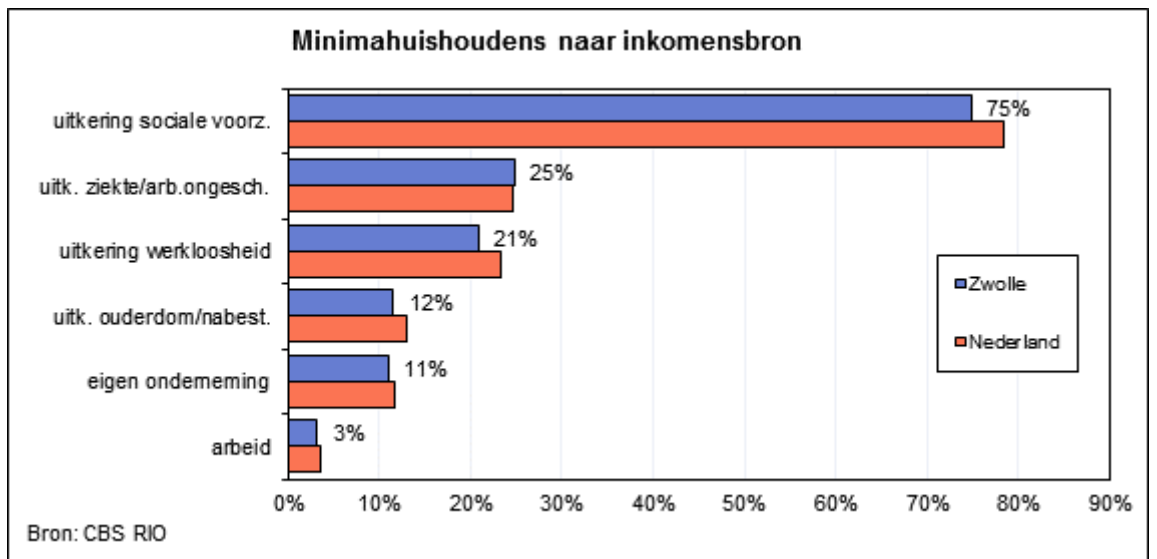
39% van de minimahuishoudens heeft als voornaamste inkomensbron een **uitkering sociale voorzieningen**³. Van alle huishoudens in Zwolle leeft 6% van een dergelijke uitkering.

Minimahuishoudens binnen de voornaamste inkomensbronnen

- In Zwolle behoort **75%** van de huishoudens met een **uitkering sociale voorzieningen** tot de minimahuishoudens. Dit percentage ligt iets lager dan landelijk.
- In Zwolle en landelijk behoort een kwart van de huishoudens met een uitkering voor ziekte of arbeidsongeschiktheid tot de minima.
- Sinds het uitbreken van de crisis in 2008 zien we dat vooral het aantal minima is toegenomen bij huishoudens met inkomen uit een eigen onderneming (+ 300). In absolute zin geldt dit ook voor huishoudens met een (bijstands)uitkering (+ 400).

⁴ **Uitkering sociale voorziening** wordt als term door het CBS gehanteerd. Uitkeringen die hieronder vallen, zijn: Bijstand, IOAW, IOAZ, BBZ en Wajong.

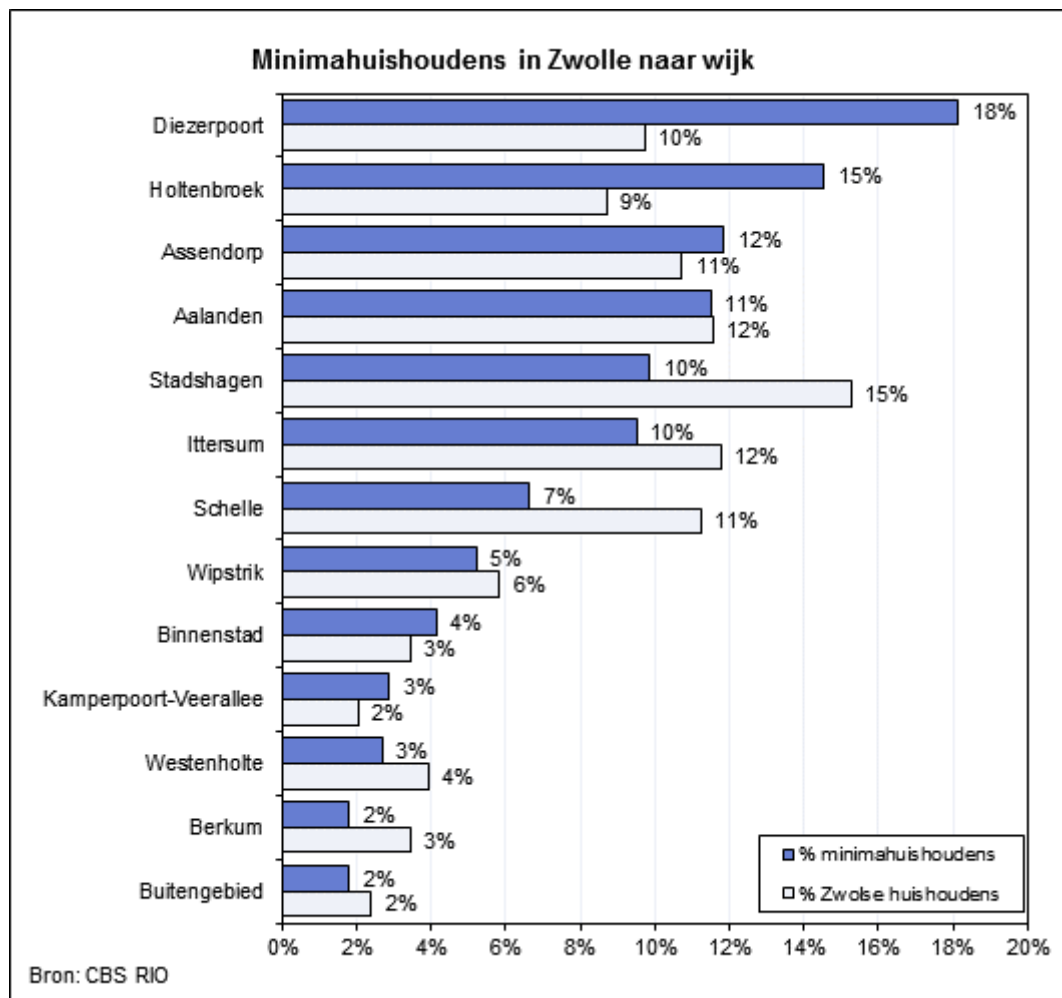

2.5 Zwolse minima naar wijk

In deze paragraaf bekijken we de verschillen per woonwijk.

Minimahuishoudens naar wijk

Eén op de drie minimahuishoudens in Zwolle woont in Diezerpoort of Holtenbroek. Van alle huishoudens woont bijna 19% in deze twee wijken.

Minimahuishoudens binnen de wijken

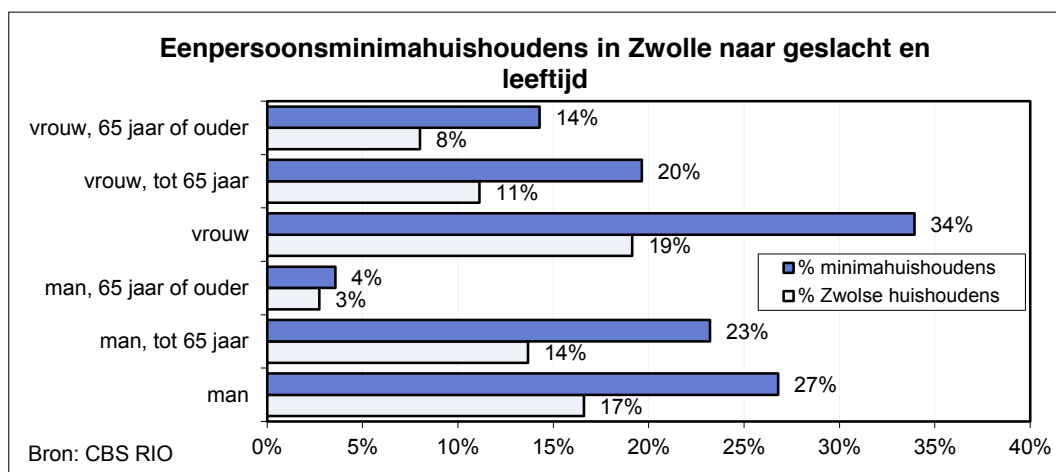
- **Bijna 1 op de 5** huishoudens in **Holtenbroek en Diezerpoort** behoort tot de minimahuishoudens. Dat is bijna twee maal zo veel als gemiddeld in Zwolle.
- In Berkum en Schelle behoren relatief de minste huishoudens tot de minima, namelijk 6%.
- Sinds het uitbreken van de crisis zien we in absolute zin de grootste toename van het aantal minimahuishoudens in Diezerpoort, Stadshagen en Assendorp (groei van 150 of meer minimahuishoudens). Relatief is de toename opvallend groot in de Binnenstad. Dit is voor een belangrijk deel verklaarbaar door een groot aantal huishoudens met inkomen uit een eigen onderneming in deze wijk. Deze groep huishoudens is er relatief hard op achteruit gegaan in de laatste jaren (zie ook paragraaf 2.4).

2.6 Eénpersoonsminimahuishoudens naar geslacht en leeftijd

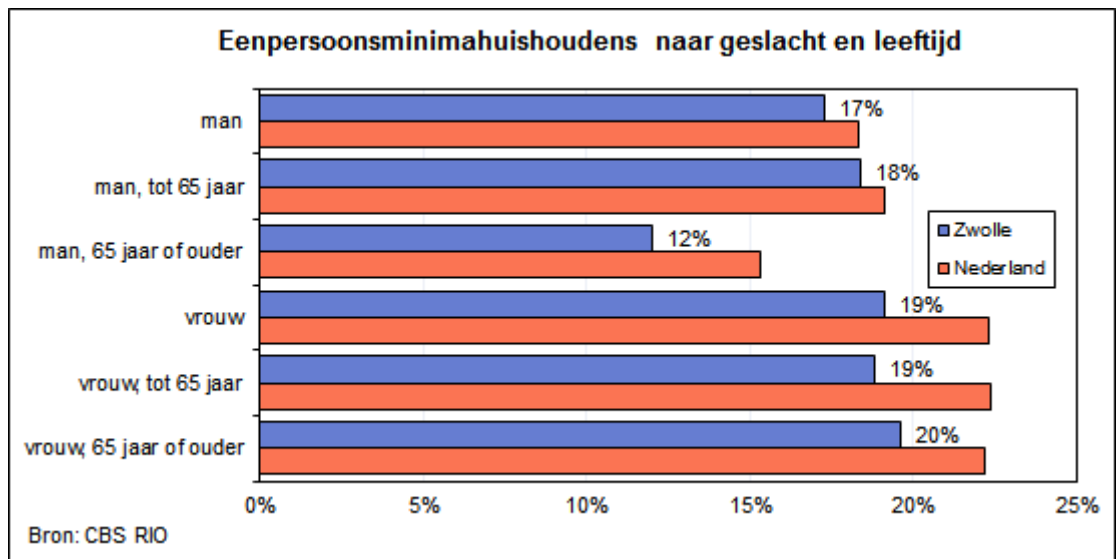
In deze paragraaf bekijken we de éénpersoonsminimahuishoudens naar geslacht en leeftijd.

Van alle minimahuishoudens in Zwolle is 59% een 1-persoonshuishouden. Dit is relatief veel, omdat van alle Zwolse huishoudens 36% een 1-persoonshuishouden is.

- Onder de 1-p. minimahuishoudens bevinden zich **relatief veel vrouwen** (1.900 vrouwen t.o.v. 1.500 mannen). Enerzijds komt dit doordat er meer alleenstaande vrouwen zijn in Zwolle dan alleenstaande mannen. Daarnaast is het echter zo dat alleenstaande vrouwen ook relatief iets vaker een minimuminkomen hebben dan alleenstaande mannen.
- Met name bij alleenstaanden boven de 65 jaar hebben vrouwen vaker een laag inkomen dan mannen.

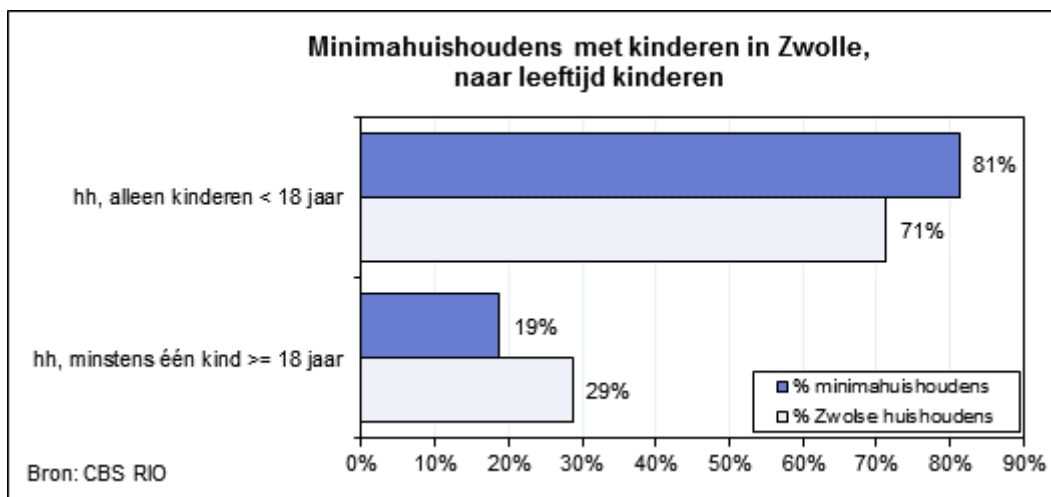
- Landelijk zien we dat relatief meer alleenstaande vrouwen tot de minimahuishoudens behoren dan in Zwolle het geval is. Bij alleenstaande mannen geldt dat alleen bij de categorie 65+.
- Sinds het begin van de crisis is met name bij alleenstaande mannen onder de 65 jaar het aantal minima flink toegenomen (+ 400).

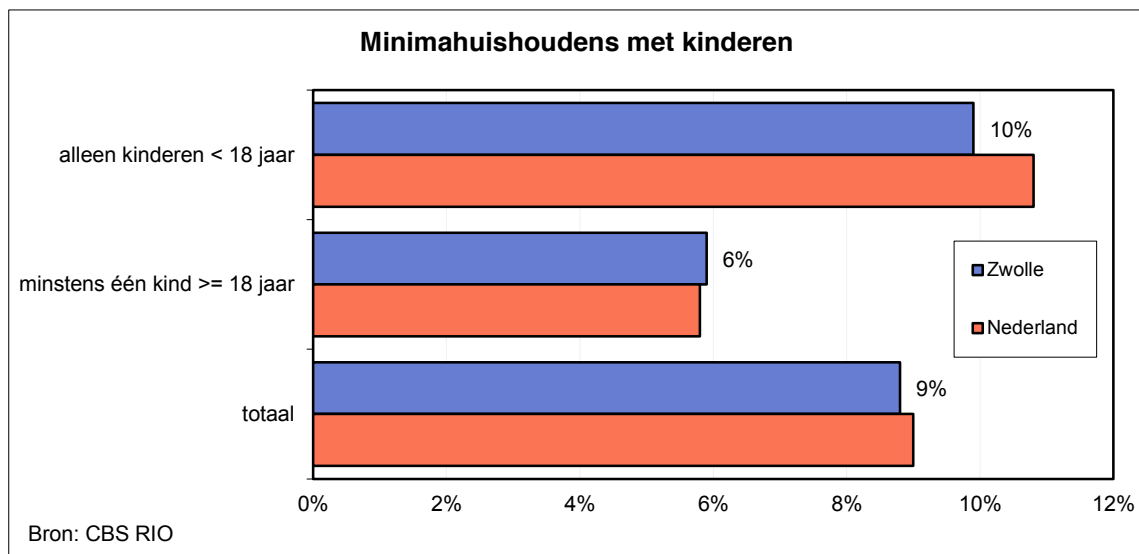
2.7 Minimahuishoudens met kinderen

Van de 5.600 minimahuishoudens in Zwolle zijn er 1.600 waarin ook kinderen wonen (zowel onder als boven de 18 jaar). Het grootste deel daarvan betreft eenouderhuishoudens (1.100). Van de minimahuishoudens met kinderen, wonen in 81% van de huishoudens alleen kinderen onder de 18 jaar. In de andere 19% wonen (ook) kinderen boven de 18.

- Huishoudens met **alleen minderjarige kinderen** behoren **vaker** tot de minima dan huishoudens waarin ook volwassen kinderen wonen.

- Vergeleken met het landelijke beeld behoren Zwolse huishoudens met **alleen kinderen onder de 18 jaar minder vaak** tot de minima.

2.8 Kinderen in minimahuishoudens

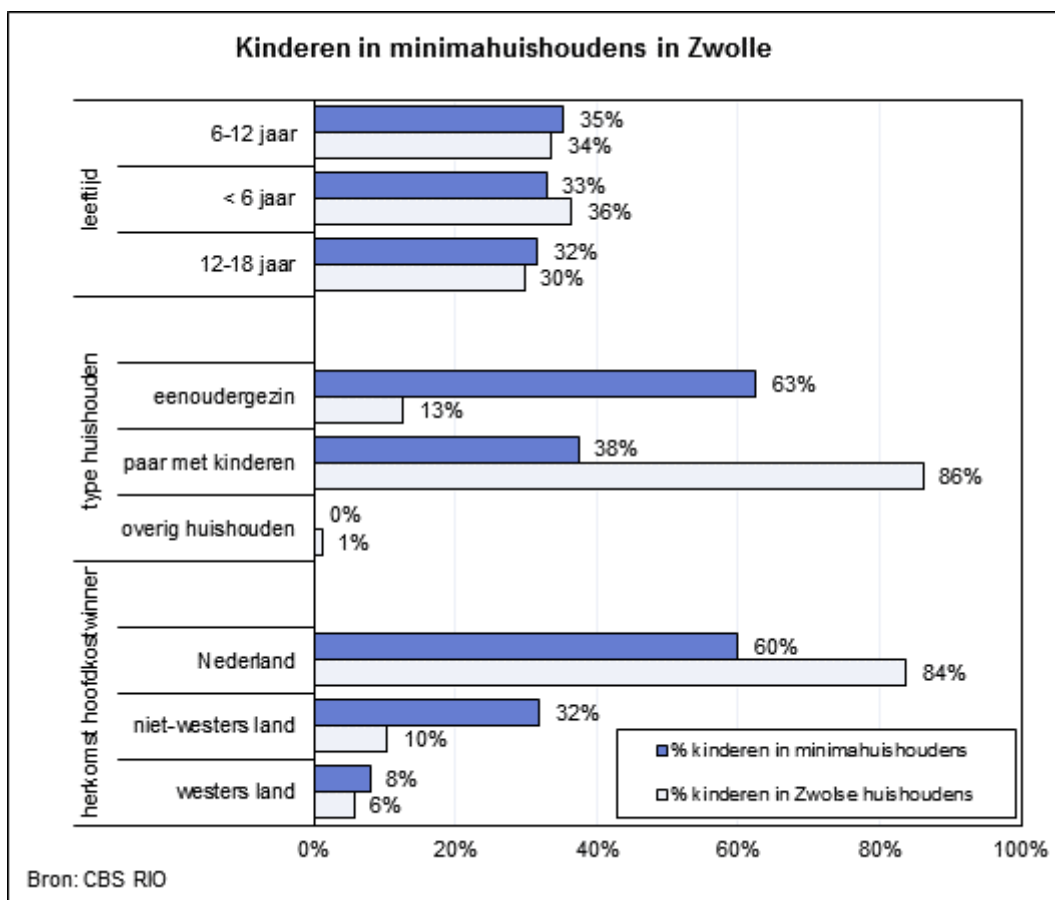
In de minimahuishoudens in Zwolle wonen 2.500 kinderen in de leeftijd van 0 tot 18 jaar.

Twee opmerkingen vooraf:

- 1 Daar waar staat “alle Zwolse kinderen”, bedoelen we alle Zwolse kinderen van 0-18 jaar met uitzondering van kinderen die in een instelling of tehuis wonen.
- 2 Als we in dit hoofdstuk spreken van “ouder(s)/verzorger(s)” bedoelen we de hoofdkostwinner van het huishouden. Dit kan in enkele gevallen ook gaan om iemand anders dan een ouder of verzorger.

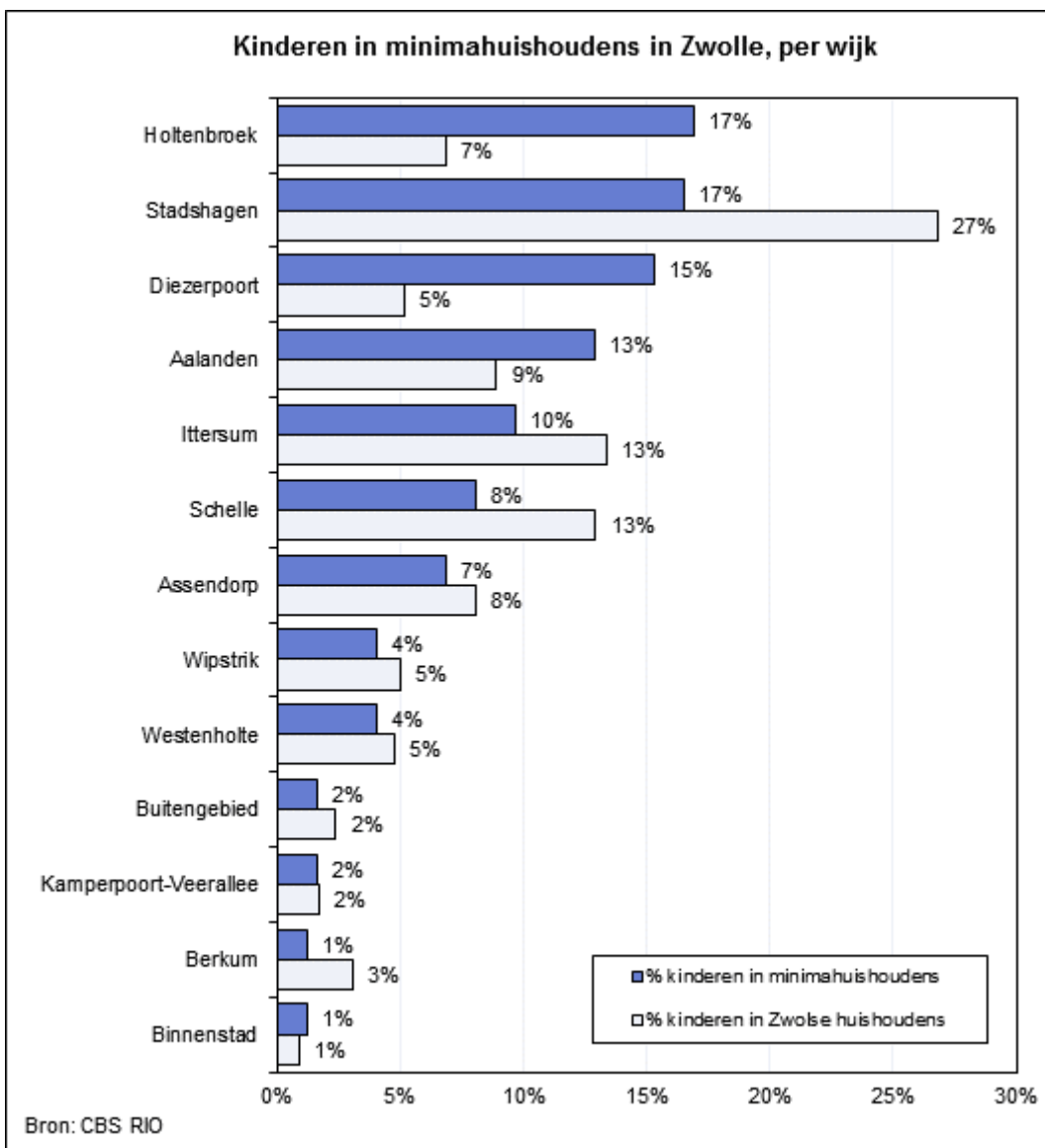
Verdeling naar leeftijd, huishoudentype en herkomst ouder(s)

- 63% van de kinderen in minimahuishoudens woont in een **éénoudergezin**. Van alle Zwolse kinderen, woont 13% in een éénoudergezin.
- Bij 32% van de kinderen in minimahuishoudens komt de ouder(s)/verzorger(s) uit een **niet-westers land**. Van alle Zwolse kinderen is dat 10%.

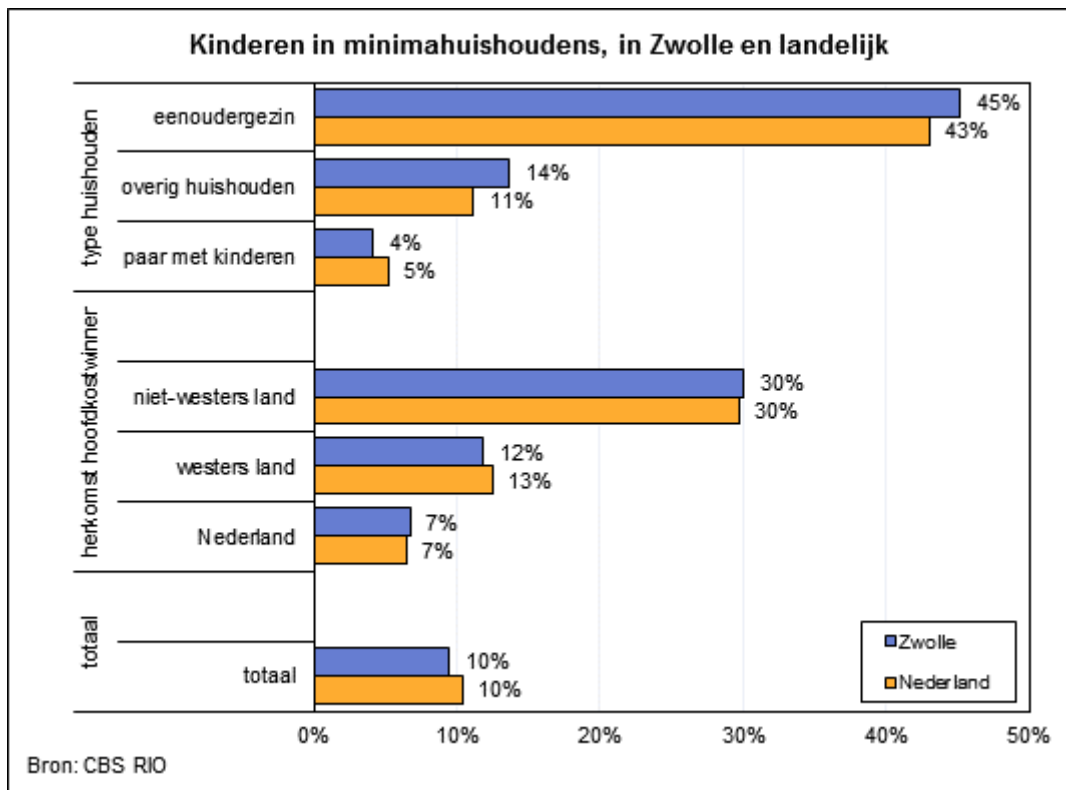
Verdeling naar woonwijk

- 17% van de kinderen in minimahuishoudens woont in **Holtenbroek**. Van alle Zwolse kinderen woont 7% in Holtenbroek.
- Andere wijken waar relatief veel kinderen in een minimahuishouden wonen, zijn **Diezerpoort en Aalanden**.

Kinderen in minimahuishoudens binnen bepaalde groepen

- In Zwolle woont:
- 45% van de kinderen in een **éénoudergezin**, in een minimahuishouden. Landelijk is dat 43%.
 - 30% van de kinderen met **niet-westerse** ouder(s)/verzorger(s), in een minimahuishouden. Dit is vergelijkbaar met landelijk beeld.
 - 12% van de kinderen met **westerse** allochtone ouder(s)/verzorger(s), in een minimahuishouden. Dit is vergelijkbaar met landelijk beeld.

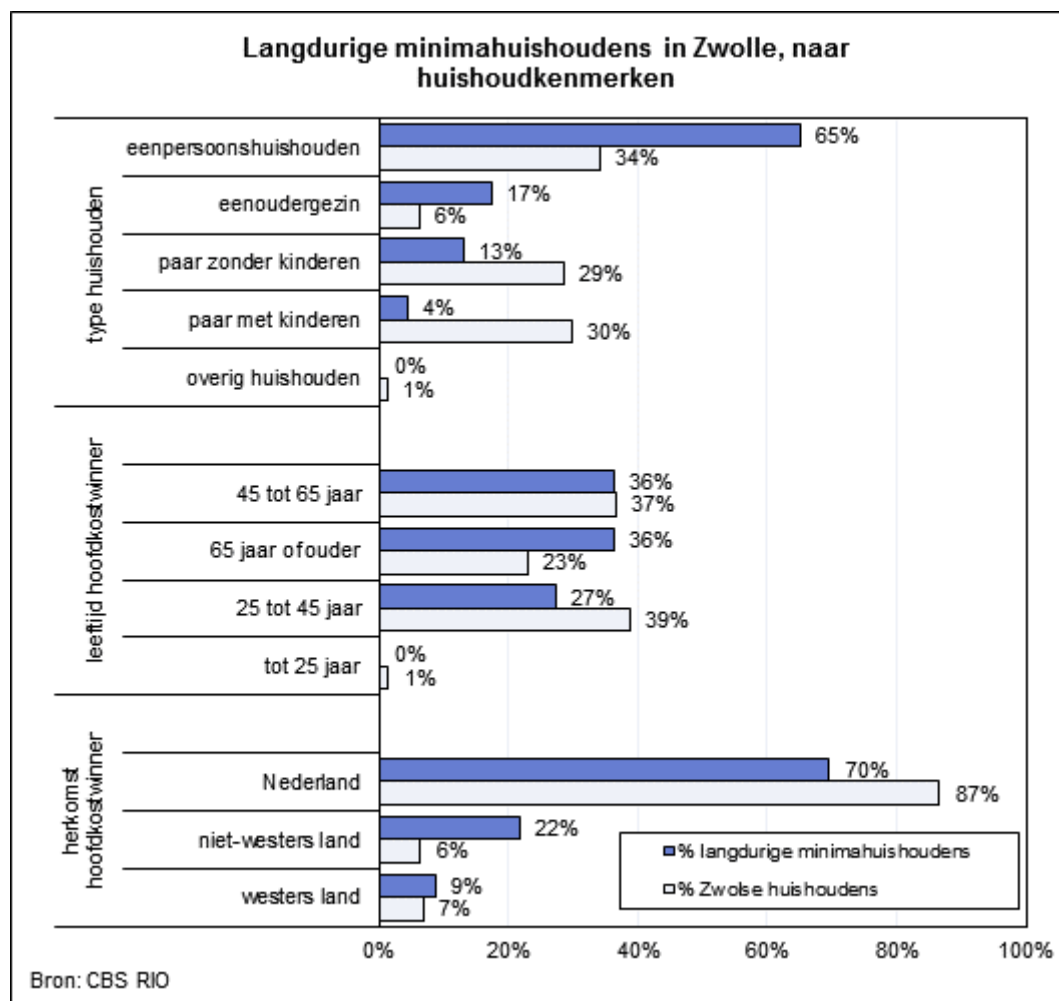
3 Langdurige minimahuishoudens

Langdurige minima zijn huishoudens die 4 jaar of langer een inkomen hebben tot 110% van het sociaal minimum.

- In Zwolle behoren **2.300** van de 5.600 minimahuishoudens tot de **langdurige minima**.
- Van alle Zwolse huishoudens behoort **4,8%** tot de langdurige minima. Gemiddeld in Nederland geldt dit voor 5,2% van de huishoudens.

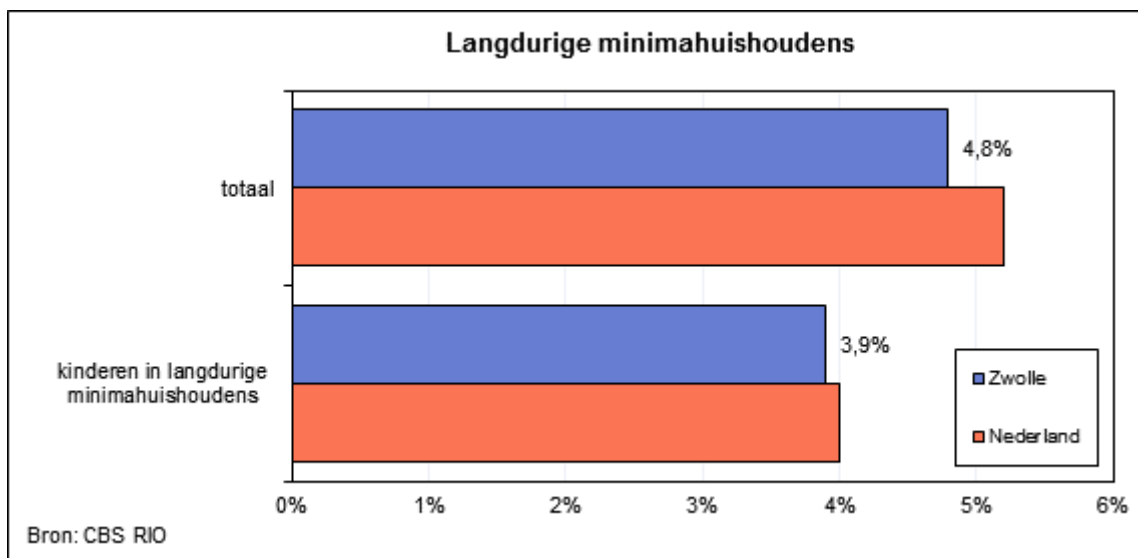
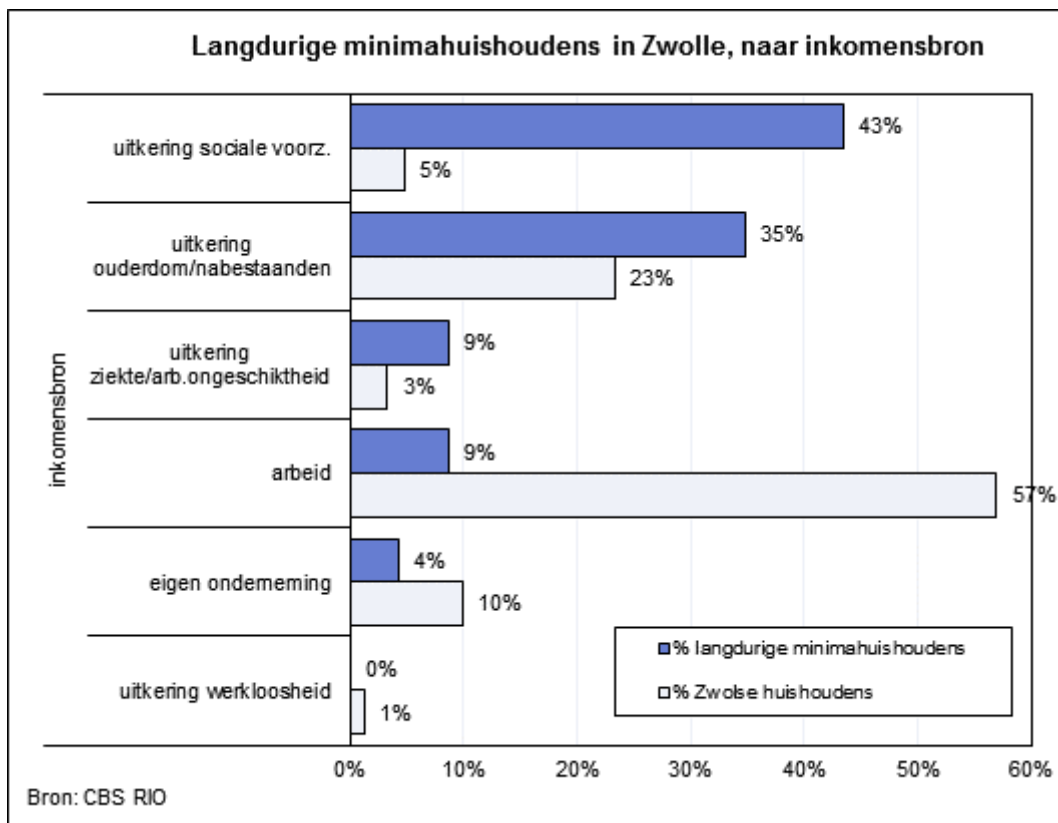
Langdurige minima naar type huishouden en leeftijd/herkomst hoofdkostwinner

- 65% van de langdurige minimahuishoudens is een **1-persoonshuishouden**.
- Bij 36% van de langdurige minimahh is de hoofdkostwinner **65 jaar of ouder**.
- Bij 22% van de langdurige minimahh komt de hoofdkostwinner uit een **niet-westers** land.

Langdurige minima naar inkomensbron

78% van de langdurige minimahuishoudens leeft voornamelijk van een **uitkering sociale voorzieningen** of een **uitkering ouderdom/nabestaanden**.

Kinderen in langdurige minimahuishoudens

- Zwolle telt 20.500 minderjarige kinderen (in een huishouden). Hiervan wonen **800 kinderen in langdurige minimahuishoudens**. Dat is **3,9%**. Gemiddeld ligt dit in Nederland op 4,0%.

4 Gebruik (en bereik) Zwolse regelingen

4.1 Overzicht regelingen

In dit hoofdstuk bespreken we de verschillende Zwolse financiële regelingen om armoede tegen te gaan. We bekijken voor elke regeling het doel, hoeveel huishoudens of personen er gebruik van maken en voor zover mogelijk wat het bereik is van de regeling onder de doelgroep. Het hoofdstuk biedt verder informatie over relevante achtergrondkenmerken, zoals leeftijd en etniciteit van de gebruikers van deze financiële regelingen.

Regelingen die zijn opgenomen in de armoedemonitor

1. Collectieve ziektekostenverzekering;
2. Individuele inkomens toeslag (*voormalige Langdurigheidstoeslag*);
3. Bijzondere bijstand
4. Regelingen voor kinderen:
 - Scholierenregeling (oude regelingen school- en brugklas);
 - Peuterspeelzaal;
 - Zwemvangnet;
 - Armoede en gezondheid kinderen;
 - School-, sport- en cultuuractiviteiten en vakanties, waaronder vallen:
 - ✓ Jeugdsportfonds;
 - ✓ Stichting Meedoen;
 - ✓ Stichting Weekje weg;
 - ✓ Stichting De Ruime Wind
5. Noodfonds

Regelingen die niet zijn meegenomen in deze armoedemonitor

Schulddienstverlening is niet specifiek voor burgers met lage inkomens, daarnaast was het in de registratie niet mogelijk om een selectie van cliënten te maken op basis van de inkomensgrens (110% sociaal minimum).

Kwijtschelding belastingen is ook niet meegenomen, omdat dit weer met vermogen te maken heeft en daarnaast er dan nog allerlei andere fiscale toeslagen ook meegenomen zouden moeten worden.

4.2 Collectieve ziektekostenverzekering

De Gemeente Zwolle biedt de mogelijkheid voor mensen met een inkomen t/m 110% van het sociaal minimum om zich relatief goedkoop tegen ziektekosten via de gemeente te verzekeren bij het Zilveren Kruis Achmea. Afgesproken is dat men een aanzienlijke korting krijgt op het basispakket. Bovenop het aanvullende pakket wordt een speciaal gemeentelijk pakket aangeboden. Tevens zit hier een uitgebreid tandarts pakket bij inbegrepen. Tenslotte heeft men geen verplicht eigen risico van € 350,-.

- In 2014 hebben in Zwolle ca. **3.150 huishoudens** een collectieve ziektekostenverzekering afgesloten **via de gemeente**. Dit is **meer dan de helft van de minimahuishoudens** in Zwolle.

- **Het aandeel minimahuishoudens** dat gebruik maakt van collectieve ziektekostenverzekering **blijft groeien**: van 45% in 2012 naar 53 % in 2014.

Tabel 1. Collectieve ziektekostenverzekering

Doel	Toegang bieden tot een betaalbare zorgverzekering voor het opvangen van medische kosten		
Doelgroep	Huishoudens met een inkomen tot 110% van het sociaal minimum (0-100 jaar) en chronisch zieken met een inkomen tot 130% van het sociaal minimum*		
<u>Aantallen</u>	2012	2013	2014
Doelgroep	5.600	5.700	5.900 huishoudens
Gebruikers	2.502	2.935	3.153 huishoudens
% bereik	45%	51%	53%
* t/m 2014 bestond de doelgroep uit alleen de huishoudens tot 110% van het sociaal minimum			

In tabel 2 staan de kenmerken van de huishoudens die in 2014 een collectieve zorgverzekering hadden afgesloten.

- **5,6% van de huishoudens** in Zwolle heeft in 2014 een collectieve zorgverzekering via SoZaWe afgesloten.
- Hier zien we dat in Zwolle **vooral eenoudergezinnen en niet-westerse allochtonen** relatief veel gebruik maken van de collectieve zorgverzekering.

Tabel 2. Kenmerken van de huishoudens met een Collectieve ziektekostenverzekering

	% CZV	% Zwolle	Aandeel
<i>Samenstelling</i>			
eenpersoonshuishoudens	52	34	8%
paar zonder kinderen	12	29	2%
paar met kinderen	13	28	3%
eenoudergezin	21	6	19%
overig	2	3	5%
<i>Leeftijd hoofdbewoner</i>			
tot 25 jaar	2	5	2%
25 - 45 jaar	30	38	4%
45 - 65 jaar	44	35	7%
65 jaar e.o.	24	22	6%
<i>Etniciteit hoofdbewoner</i>			
niet-westerse allochtonen	30	7	23%
westerse allochtonen	8	7	6%
autochtonen	62	86	4%
Totaal aantal huishoudens			5,6%

Van de Zwolse huishoudens in de bijstand (WWB/IOAW/IOAZ) maakt de helft (50%) in 2014 gebruik van de collectieve zorgverzekering. Andersom gerekenend, is ook ongeveer de helft (51%) van de huishoudens die gebruik maken van de CZV⁵ - in de bijstand zit.

Tabel 3. Huishoudens met een Collectieve ziektekostenverzekering en/of bijstand

	alleen bijstand	bijstand en czv	alleen czv
huishoudens	1.541	1.514	1.437
als % van bijstand	50%	50%	-
als % van czv	-	51%	49%

4.3 Individuele inkomenstoelage

De Individuele inkomenstoelage (voorheen langdurigheidstoelage) wordt verstrekt aan huishoudens die drie jaar of langer een inkomen hadden van niet meer dan 110% van het wettelijk sociaal minimum. Het bedrag is bedoeld voor de aanschaf of vervanging van duurzame gebruiksgoederen, zoals een bankstel, koelkast of wasmachine.

De volledige doelgroep is helaas niet in beeld te brengen, doordat we geen (recente) gegevens hebben over de precieze aantallen huishoudens met een langdurig laag inkomen.

- In 2014 maakten **1.921 huishoudens** gebruik van de **individuele inkomenstoelage**.
- Dit aantal is 10% hoger dan in 2012, maar wel licht afgenomen in vergelijking met 2013.

Tabel 4. Individuele inkomenstoelage

Doel	Extra draagkracht (in de vorm van financiële tegemoetkoming) voor Zwolse huishoudens die langdurig op een minimuminkomen zijn aangewezen.		
Doelgroep	Huishoudens waarvan hoofdaanvrager tussen de 21 en 65 jaar is, met minimaal 3 jaar een inkomen tot 110% van het sociaal minimum*.		
Aantallen	2012	2013	2014
Gebruikers	1.739	1.954	1.921 huishoudens

* Daarnaast zijn er nog enkele voorwaarden, zoals de hoogte van het vermogen

In tabel 5 staan de kenmerken van de huishoudens die in 2014 een individuele inkomenstoelage ontvingen.

⁵ De aantallen CZV in deze tabel komen niet overeen met het totaal aantal gebruikers van CZV in 2014. Dit komt omdat in dit vergelijk alleen de huishoudens zijn meegenomen die op 1-1-2015 (nog) in Zwolle wonen.

- Van de Zwolse huishoudens ontving **3,5%** in 2014 een individuele inkomenstoeslag.
- Met name **eenoudergezinnen** en huishoudens met een niet-westerse hoofdbewoner ontvangen relatief vaak een inkomenstoeslag.

Tabel 5. Kenmerken van de huishoudens met een Individuele inkomenstoeslag

	% IIT	% Zwolle	Aandeel
<i>Samenstelling</i>			
eenpersoonshuishoudens	50	34	5%
paar zonder kinderen	7	29	1%
paar met kinderen	13	28	2%
eenoudergezin	27	6	16%
overig	2	3	3%
<i>Leeftijd hoofdbewoner</i>			
tot 25 jaar	1	5	1%
25 - 45 jaar	38	38	3%
45 - 65 jaar	59	35	6%
65 jaar e.o.	3	22	0%
<i>Etniciteit hoofdbewoner</i>			
niet-westerse allochtonen	32	7	15%
westerse allochtonen	8	7	4%
autochtonen	59	86	2%
Totaal aantal huishoudens			3,5%

4.4 Bijzondere bijstand

Wie als gevolg van bijzondere onvoorziene omstandigheden gedwongen is om extra noodzakelijke kosten te maken en deze niet zelf kan betalen, kan bijzondere bijstand aanvragen.

Voor deze vorm van ondersteuning is het niet mogelijk om de doelgroep in kaart te brengen. Het is namelijk niet bekend hoeveel huishoudens met een hoger inkomen vanwege hun uitgavenverplichtingen in aanmerking kunnen komen voor bijzondere bijstand.

- In 2014 maakten **1.671 huishoudens** minimaal 1 keer gebruik van de **bijzondere bijstand**.
- In vergelijking met 2012 is dit aantal met bijna een kwart toegenomen. De toename heeft met name plaats gevonden bij huishoudens met bewindvoeringskosten. In mindere mate is er ook een stijging van het aantal huishoudens met kosten voor woonvoorzieningen.

- Bijna **3.800 Zwolse huishoudens** ontvingen in 2014 een eenmalige **koopkracht-tegemoetkoming**⁶.

Tabel 6. Bijzondere bijstand

Doel	Een bijdrage te leveren aan de draagkracht van Zwollenaren die bepaalde noodzakelijke kosten vanwege bijzondere omstandigheden niet zelf kunnen opbrengen		
Doelgroep	Alle Zwolse huishoudens		
Aantallen	2012	2013	2014
Uitkeringen BB totaal	4.249	4.464	4.674
Gebruikers:			
Bewindvoeringskosten	385	700	880
Kosten voorzieningen voor wonen	328	346	412
Overige BB	1.143	937	802
Totaal	1.342	1.556	1.671
Koopkrachttegemoetkoming 2014	nvt	nvt	3.782

In tabel 7 staan de kenmerken van de huishoudens die in 2014 bijzondere bijstand ontvingen.

- Van de Zwolse huishoudens heeft **2,5%** in 2014 gebruik gemaakt van de bijzondere bijstand.
- Ook hier zien we weer dat **vooral eenoudergezinnen en niet-westerse allochtonen** relatief veel gebruik maken van de bijzondere bijstand. Dit is niet verwonderlijk aangezien deze groepen ook relatief veel vertegenwoordigd zijn onder de Zwolse minimahuishoudens.

⁶ Op grond van de wet hebben personen met een inkomen van ten hoogste 110 procent van de van toepassing zijnde bijstandsnorm recht op een koopkrachttegemoetkoming in het jaar 2014. Het gaat daarbij om een bedrag van 100 euro voor gehuwden, 90 euro voor een alleenstaande ouder en 70 euro voor een alleenstaande.

Tabel 7. Kenmerken van de huishoudens met Bijzondere bijstand

	% BVK	% KVW	% BB ov.	% BB tot.	% Zwolle	Aandeel
<i>Samenstelling</i>						
eenpersoonshuishoudens	52	50	36	47	34	3%
paar zonder kinderen	9	9	10	9	29	1%
paar met kinderen	16	12	19	16	28	1%
eenoudergezin	20	23	26	23	6	10%
overig	3	6	9	5	3	5%
<i>Leeftijd hoofdbewoner</i>						
tot 25 jaar	7	13	13	10	5	5%
25 - 45 jaar	56	55	51	52	38	4%
45 - 65 jaar	32	26	31	33	35	2%
65 jaar e.o.	5	5	5	6	22	1%
<i>Etniciteit hoofdbewoner</i>						
niet-westerse allochtonen	23	40	39	31	7	11%
westerse allochtonen	8	8	7	8	7	3%
autochtonen	69	51	53	61	86	2%
Totaal aantal huishoudens						2,5%

4.5 Regelingen voor kinderen

4.5.1 Scholierenregeling

De gemeente vindt dat schoolgaande kinderen uit gezinnen met een laag inkomen zoveel mogelijk mee moeten kunnen doen met hun leeftijdsgenoten. Er wordt een tegemoetkoming verstrekt waarmee spullen voor school of een excursie betaald kunnen worden.

Tabel 8. Scholieren regelingen

Doel	Een bijdrage te leveren aan de draagkracht van de minimagezinnen zodat kinderen op school met de leeftijdsgenoten kunnen meedoen		
Doelgroep	Kinderen uit gezinnen met een inkomen onder 110% van het sociaal minimum en die gaan naar het voortgezet onderwijs of 1e of 2e jaar van het middelbare beroepsonderwijs		
<u>Aantallen</u>	2013	2014	
Kinderen	579	854	
Huishoudens	451	581	

4.5.2 Peuterspeelzaal

Peuterspeelzaalbezoek draagt bij aan de ontwikkeling van het kind. Kinderen waarvan de ouders minder dan 110% van het sociaal minimum verdienen kunnen gratis naar een peuterspeelzaal van Doomijn.

Tabel 9. Peuterspeelzaal

Doel	Een bijdrage leveren aan de minimagezinnen zodat kinderen naar een peuterspeelzaal kunnen.		
Doelgroep	Kinderen uit gezinnen met een inkomen onder 110% van het sociaal minimum.		
<u>Aantallen</u>	2012	2013	2014
Kinderen	onbekend	132	173

4.5.3 Zwemvangnet

Het is belangrijk dat kinderen goed kunnen zwemmen. De gemeenteraad vindt dat een verantwoordelijkheid van de ouders. Mocht een kind op 7 jarige leeftijd nog niet zwemvaardig zijn, dan wordt de mogelijkheid geboden om zwemdiploma A en B te behalen als het inkomen van hun ouders niet hoger is dan 110% van de bijstandsnorm.

Tabel 10. Zwemvangnet

Doel	Een bijdrage te leveren aan de draagkracht van Zwollenaren die de zwemlessen voor hun kinderen voor het behalen van AB-diploma zelf niet kunnen betalen.		
Doelgroep	Kinderen van 7 tot en met 12 jaar uit gezinnen met een inkomen onder 110% van het sociaal minimum		
<u>Aantallen</u>	2012	2013	2014
Kinderen	-	93	104
Huishoudens	-	81	94

4.5.4

Armoede en gezondheid kinderen

Icare en de GGD checken bij hun reguliere onderzoek bij kinderen (consultatiebureau en schoolmedische onderzoek) of er sprake is van armoedegerelateerde gezondheidsproblematie en kunnen in noodsituaties, waarbij het welbevinden of de gezondheid van kinderen (tot 12 jaar) in het gedrang is, een noodvoorziening verstrekken van maximaal 150 euro. Dit is alleen voor huishoudens met een inkomen tot 110% van het sociaal minimum.

Omdat het specifiek om gezondheid gaat, is niet in beeld te brengen wat de omvang van de doelgroep van deze regeling is.

- In 2014 werden **118 minimagezinnen** financieel ondersteund omdat er sprake was van een noodsituatie waarbij het welbevinden/ de gezondheid van kinderen in het gedrang was. Dit aantal is gelijk aan 2012, maar lager dan in 2013.

Tabel 11. Armoede en gezondheid kinderen

Doel	Minimagezinnen in noodsituaties ondersteunen waarbij welbevinden of gezondheid van kinderen (tot 12 jaar) in gedrang is.		
<u>Aantallen</u>	2012	2013	2014
Ingediende aanvragen	122	184	135
Toegekende aanvragen	118	150	118

4.5.5 **School-, sport- en cultuuractiviteiten en vakanties**

Alle kinderen moeten zich kunnen ontplooiën, ongeacht de financiële situatie van het gezin waarin ze opgroeien. Kinderen van ouders met een laag inkomen worden gestimuleerd om te participeren in sport-, cultuur- of schoolactiviteiten met leeftijdsgenoten. Ook zijn er beperkt vakantiemogelijkheden, zoals een zeilkamp.

Jeugdsportfonds

Jeugdsportfonds Zwolle (JSF Zwolle) is bestemd voor kinderen en jongeren in de leeftijd van 6 tot 16 jaar die om financiële redenen geen lid kunnen worden van een sportvereniging.

- In 2014 zijn **391 kinderen** geholpen door het Jeugdsportfonds in Zwolle
- De laatste paar jaar is er sprake van een sterke toename (bijna 80% stijging in vergelijking met 2012) van het aantal kinderen dat via het Jeugdsportfonds wordt geholpen.

Tabel 12. Jeugdsportfonds

Doel	Kinderen in minimagezinnen financieel ondersteunen zodat ze in staat worden gesteld om te kunnen sporten.		
Doelgroep	Kinderen in de leeftijd van 6 tot 16 jaar die leven in een huishouden met een inkomen tot 110% van het sociaal minimum.		
<u>Aantallen</u>	2012	2013	2014
Ingediende aanvragen	222	324	391
Toegekende aanvragen	220	324	391

Stichting Meedoen

Ieder kind moet kunnen meedoen aan werkweken, excursies, muzische vorming of een club. Via financiële hulp bevordert de stichting dat ook kinderen in huishoudens die moeten rondkomen met een inkomen op of onder het sociaal minimum kunnen deelnemen aan het sociale leven binnen en buiten school. Door bijvoorbeeld bij te springen in de kosten van schoolactiviteiten, schoolreisje of de kosten voor excursies.

- In 2014 zijn 534 aanvragen binnengekomen bij Stichting Meedoen, hiervan zijn er 344 toegekend. In totaal zijn er in Zwolle **694 kinderen** financieel geholpen door Stichting Meedoen in 2014.
- Hoewel het aantal toegekende aanvragen in 2014 lager ligt dan in 2012 is wel het aantal kinderen dat hiermee geholpen is toegenomen.

Tabel 13. Stichting Meedoen

Doel	Kinderen in minimagezinnen wel aan samenleving laten deelnemen.		
Doelgroep	Kinderen in de leeftijd van 4 tot 18 jaar die leven in een huishouden met een inkomen tot 110% van het sociaal minimum.		
<u>Aantallen</u>	2012	2013	2014
Ingediende aanvragen	408	580	534
Toegekende aanvragen	389	436	344

Vakanties

Hierbij gaat het om ondersteuning aan de groepsactiviteiten tijdens de vakanties en deelname aan kampen.

Tabel 14. Stichting Weekje Weg en Stichting De Ruime Wind

Stichting Weekje Weg			
<u>Deelnemers</u>	2012	2013	2014
gezinnen	38	40	45
alleenstaanden	37	36	37
Stichting De Ruime Wind			
<u>Deelnemers</u>	2012	2013	2014
kinderen van 12-18 jaar	65	66	56

4.6

Noodfonds

Dit fonds verleent, waar mogelijk, hulp aan inwoners van Zwolle (en regiogemeenten), die door omstandigheden in een noodsituatie zijn geraakt en die geen beroep (meer) kunnen doen op wettelijke voorzieningen. In principe geldt bij het Noodfonds geen inkomensgrens, maar feitelijk is er bijna altijd sprake van een inkomen op of rond het sociaal minimum.

Doordat er geen inkomensgrens is, kunnen we de omvang van de doelgroep niet inschatten.

- In 2014 zijn er in Zwolle e.o. 181 aanvragen ingediend, waarvan er **164** zijn toegekend.
- Het aantal (ingediende en toegekende) aanvragen laat een stijgende tendens zien de laatste paar jaar.

Tabel 15. Noodfonds

Doel	Hulpverlening in acute noodsituaties, waarin niet de formele weg bewandeld kan worden.		
Doelgroep	In principe alle inwoners van Zwolle met een acute financiële nood. De inschatting is dat 90% van de aanvragers een inkomen heeft rond het sociaal minimum.		
<u>Aantallen</u>	2012	2013	2014
Ingediende aanvragen	147	150	181
Toegekende aanvragen	109	118	164

Verklarende begrippenlijst

Minimahuishoudens

Huishoudens met minimaal 1 jaar een inkomen tot 110% van het sociaal minimum.

Netto maandbedrag 110% sociaal minimum in euro's voor diverse typen huishoudens, 2012-2013

	alleenstaande		paar zonder kinderen		paar met kind(eren)		eenoudergezin	
	< 65 jaar	≥ 65 jaar	< 65 jaar	≥ 65 jaar	1 kind	2 kind	1 kind	2 kind
2012	980	1110	1380	1520	1560	1680	1450	1570
2013	990	1140	1390	1570	1570	1710	1460	1600

Langdurige minimahuishoudens

Huishoudens die al minimaal 4 jaar een inkomen tot 110% van het sociaal minimum ontvangen.

Uitkering sociale voorziening

Deze term wordt door het CBS (centrum voor beleidsstatistieken) gehanteerd. Uitkeringen die hieronder vallen, zijn: Bijstand, IOAW, IOAZ, BBZ en Wajong.

Toelichting op extern gebruikte bronnen:

CBS (Centraal bureau voor de Statistiek)

Het Centraal Bureau voor de Statistiek is in Nederland de instantie waar de verzameling, bewerking en publicatie van de statistieken ten behoeve van overheid, wetenschap en bedrijfsleven zijn gecentraliseerd. Het CBS heeft als taak het publiceren van betrouwbare en samenhangende statistische informatie, die inspeelt op de behoefte van de samenleving.

Regionaal Inkomensonderzoek

Dit onderzoek wordt jaarlijks door het CBS uitgevoerd en heeft als doel 'Een beeld geven van de verdeling van het inkomen van personen en huishoudens in Nederland naar landsdeel, provincie, corop-gebied, grootstedelijke agglomeratie, stadsgewest en gemeente'.

Stimulansz

Onafhankelijke stichting, die gemeenten ondersteunt bij het ontwikkelen en uitvoeren van een goed lokaal beleid voor de sociale zekerheid.

Tabellenbijlage

Minimahuishoudens in Zwolle en Nederland, 2008 tot 2014

Minimahuishoudens (%)						
	Zwolle			Nederland		
	2008	2012	2014	2008	2012	2014
<i>type huishouden</i>						
eenpersoonshuishouden	16,3	18,3		17,5	20,4	
paar zonder kinderen	2,6	4,1		4,2	4,8	
paar met kinderen	2,3	3,5		3,3	4,0	
eenoudergezin	31,5	32,8		26,3	29,6	
overig huishouden	10,3	12,5		8,4	9,6	
<i>1-p. hh naar geslacht</i>						
man	14,4	17,3		14,6	18,3	
vrouw	17,8	19,1		19,9	22,3	
<i>leeftijd hoofdkostwinner</i>						
tot 25 jaar	20,6	21,3		17,9	22,6	
25 tot 45 jaar	8,0	10,6		9,0	11,7	
45 tot 65 jaar	8,6	10,1		8,3	10,3	
65 jaar of ouder	10,6	11,5		12,5	12,8	
<i>inkomensbron</i>						
arbeid	2,9	3,2		3,3	3,6	
eigen onderneming	6,5	11,0		9,4	11,7	
uitkering werkloosheid	-	20,9		22,7	23,2	
uitk. ziekte/arb.ongesch.	20,1	24,8		19,6	24,7	
uitk. ouderdom/nabest.	10,3	11,5		12,0	13,0	
uitkering sociale voorz.	74,4	74,8		74,1	78,4	
<i>kinderen in minimahh</i>						
totaal	7,8	9,5	10,3	8,3	10,4	11,9
totaal aantal minimahh	9,2	10,9	11,2	9,7	11,7	12,3

Bron: CBS Regionaal inkomensonderzoek, Stimulansz

Langdurige minimahuishoudens in Zwolle en Nederland, 2008 en 2012

Langdurige minimahuishoudens (%)				
	Zwolle		Nederland	
	2008	2012	2008	2012
<i>type huishouden</i>				
eenpersoonshuishouden	9,0	9,0	9,8	10,5
paar zonder kinderen	1,2	1,9	1,9	2,1
paar met kinderen	0,6	0,9	0,8	1,1
eenoudergezin	11,9	14,3	10,7	11,7
overig huishouden	2,0	3,3	2,2	2,6
<i>1-p. hh naar geslacht</i>				
man	6,3	6,9	6,6	7,6
vrouw	11,1	10,7	12,3	13,0
<i>leeftijd hoofdkostwinner</i>				
tot 25 jaar	-	-	0,7	0,9
25 tot 45 jaar	2,7	3,5	2,8	3,6
45 tot 65 jaar	4,6	4,7	4,0	4,5
65 jaar of ouder	7,1	7,6	8,2	8,2
<i>inkomensbron</i>				
arbeid	0,6	0,6	0,6	0,7
eigen onderneming	2,0	2,1	2,0	2,2
uitkering werkloosheid	-	1,2	3,9	2,3
uitk. ziekte/arb.ongesch.	9,1	10,7	8,6	10,4
uitk. ouderdom/nabest.	6,8	7,5	7,8	8,3
uitkering sociale voorz.	41,8	43,8	49,4	46,9
<i>kinderen in minimahh</i>				
totaal	2,5	3,9	2,8	4,0
totaal aantal minimahh	4,3	4,8	4,6	5,2

Bron: CBS Regionaal inkomensonderzoek

Minima-effectrapportage gemeente Zwolle 2015

De invloed van landelijke en gemeentelijke
maatregelen op de financiële positie van
inwoners met lage inkomens.

Minima-effectrapportage gemeente Zwolle 2015

De invloed van landelijke en gemeentelijke
maatregelen op de financiële positie
van inwoners met lage inkomens.

Voorwoord

Het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting (Nibud) is een onafhankelijke stichting. Het Nibud heeft tot doel particuliere huishoudens inzicht te laten verkrijgen in hun inkomsten en uitgaven, en vaardigheid aan te leren om planmatig met geld om te gaan. Het Nibud probeert dit doel te bereiken door rechtstreeks voorlichting te geven, zowel via de massamedia als via eigen brochures over diverse budgetonderwerpen, zoals kostgeld en alimentatie.

Daarnaast wil het Nibud hetzelfde doel bereiken via professionals die zich bezighouden met vormen van financiële advisering en voorlichting. Dit zijn functionarissen uit zowel de maatschappelijke hulp- en dienstverlening als het financieel bedrijfsleven, en sectoren van het onderwijs. Het Nibud ondersteunt deze groepen met eigen publicaties (Budgethandboek, Prijzengids, Rekenprogramma's) en door deskundigheidsbevordering in de vorm van opleidingen en trainingen.

Bij dit alles gaat het Nibud uit van een standaardmethode van begroten. Dit resulteert in een reeks voorbeeldbegrotingen met referentiecijfers die zijn gebaseerd op empirisch wetenschappelijk onderzoek. Het Nibud stelt de keuzevrijheid en de eigen verantwoordelijkheid van de huishoudens voorop.

Het Nibud geeft gemeenten meer inzicht in het effect van hun minimabeleid. Door middel van een minima-effectrapportage (MER) helpt het Nibud gemeenten het geld bestemd voor minimabeleid, optimaal te besteden.

Deze rapportage is uitgevoerd door het Nibud, in opdracht van de gemeente Zwolle. Met dit onderzoek wil de gemeente Zwolle zicht krijgen hoe het minimabeleid er op dit moment voor staat.

Utrecht, november 2015

Inhoud

Voorwoord	5
1. Inleiding	9
1.1 Centrale vraag	9
1.2 Kern minima-effectrapportage	9
1.3 Leeswijzer	11
2. Onderzoeksmethode: begrotingen	13
2.1 Inleiding	13
2.2 Basispakket	14
2.3 Restpakket	14
2.4 Inkomsten	15
2.5 Uitgavensoorten	16
2.6 De begrotingen	16
3. Minimabeleid	17
3.1 Landelijk minimabeleid	17
3.2 Lokaal minimabeleid	17
3.2.1 Kwijtscheldingsbeleid	17
3.2.2 Collectieve (aanvullende) zorgverzekering	18
3.2.3 Individuele inkomenstoelage	18
3.2.4 Individuele studietoelage	19
3.2.5 Stichting Meedoen	19
3.2.6 Scholierenregeling	20
3.2.7 Bijzondere bijstand voor duurzame gebruiksgoederen	20
3.2.8 Kinderopvang en peuterspeelzaal	20
3.2.9 Individuele bijzondere bijstand	21
3.3 Huishoudens met een hoge zorgvraag	21
3.3.1 Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo)	22
3.3.2 Collectieve zorgverzekering	22
3.3.3 Inkomensondersteuning voor chronisch zieken en gehandicapten	22
3.3.4 Uitgangspunten huishoudens met een hoge zorgvraag	22

4. Resultaten	27
4.1 Huishoudsamenstelling	27
4.1.1 Vóór invulling van het restpakket	27
4.1.2 Na invulling van het restpakket	27
4.2 Inkomensniveau	31
4.2.1 Vóór invulling van het restpakket	31
4.2.2 Na invulling van het restpakket	32
4.2.3 Individuele inkomenstoelage	32
4.3 Begrotingen zonder gemeentelijke regelingen	33
4.3.1 Vóór invulling van het restpakket	35
4.3.2 Na invulling van het restpakket	35
5. Conclusies en aanbevelingen	37
5.1 Algemeen	37
5.2 Regelingen	39
5.3 Aandachtspunten	42
5.4 Algehele conclusie	45
Bijlage 1: Begrotingen	47
Bijlage 2: Inkomsten	55
Bijlage 3: Verantwoording uitgaven	57

1. Inleiding

1.1 Centrale vraag

Iedere gemeente beschikt over mogelijkheden om invloed uit te oefenen op de financiële positie van inwoners met lage inkomens. Dat kan bijvoorbeeld door het kwijtschelden van gemeentelijke heffingen en/ of door bijzondere bijstand. Het is echter niet direct zichtbaar wat in de praktijk de effecten van die maatregelen zijn op het budget van verschillende groepen huishoudens.

De centrale vraag van dit onderzoek luidt:

Wat is het effect van landelijke en lokale inkomensondersteunende regelingen op de financiële positie van huishoudens met een laag inkomen in de gemeente Zwolle?

Voor acht verschillende huishoudtypen wordt bekeken in welke mate zij profiteren van de verschillende (landelijke en lokale) inkomensondersteunende maatregelen. Ook maakt deze rapportage een eventuele armoedeval inzichtelijk.

Het doel van een minima-effectrapportage is inzicht te geven in de koopkracht van de armste groepen in de gemeente en in de effecten van landelijke en gemeentelijke maatregelen daarop. De resultaten van de effectrapportage kunnen als basis dienen voor de verdere ontwikkeling van het minimabeleid van de gemeente Zwolle.

1.2 Kern minima-effectrapportage

In deze minima-effectrapportage wordt voor een aantal huishoudtypen de koopkracht inzichtelijk gemaakt. In overleg met de gemeente Zwolle is een keuze gemaakt voor de volgende zes voorbeeldsituaties zonder zorgvraag:

1. Een alleenstaande onder de AOW-gerechtigde leeftijd;
2. Een alleenstaande oudere (AOW-gerechtigd).
3. Een eenoudergezin met twee jonge kinderen (3 en 5 jaar);
4. Een eenoudergezin met twee oudere kinderen (14 en 16 jaar);
5. Een echtpaar zonder kinderen;
6. Een echtpaar met twee oudere kinderen (14 en 16 jaar).

Daarnaast worden nog twee huishoudtypen onderzocht, te weten:

7. Een alleenstaande onder de AOW gerechtigde leeftijd met hoge zorgvraag;
8. Een alleenstaande boven de AOW gerechtigde leeftijd met hoge zorgvraag.

De keuze voor de bovengenoemde huishoudens zegt niets over de *omvang* van de huishoudtypen. Ook is het niet zo dat met deze acht huishoudtypen een volledig beeld wordt geschetst van de financiële situatie van huishoudens met een laag inkomen. Het zijn voorbeeldsituaties, die de vangnetfunctie van de gemeente inzichtelijk maken, zowel voor huishoudens met een laag inkomen als voor huishoudens met een hoge zorgvraag. Ook wil de gemeente zicht krijgen op het al dan niet voorkomen van een armoedeval.

De berekeningen worden gemaakt voor drie inkomensniveaus, namelijk bijstands/AOW-niveau, 110 en 130 procent hiervan. Daarnaast wordt per huishoudtype inzichtelijk gemaakt hoe de begrotingen eruit zien zonder gemeentelijke bijdrages.

Onder netto minimum inkomen verstaan we het toepasselijk minimum inkomen voor een specifiek type huishouden. Voor een alleenstaande onder de AOW-leeftijd is dit gelijk aan 50 procent van het wettelijk minimumloon aangevuld met de maximale toeslag van 20 procent van het wettelijk minimumloon. Voor een alleenstaande vanaf de AOW-leeftijd is dit gelijk aan de hoogte van de AOW. Bij 110 en 130 procent van het netto minimum inkomen vermenigvuldigen we de toepasselijke bijstandsnorm met respectievelijk 1,1 en 1,3.

Het kan vóórkomen dat een huishouden met een inkomen op 120 procent van het minimum hiervan minder overhoudt dan een huishouden op 110 procent van het minimum, omdat de eerste groep huishoudens buiten de regelingen voor financiële ondersteuning valt. Dit rapport maakt dit effect, de armoedeval, inzichtelijk. Bij huishoudens boven de pensioengerechtigde leeftijd wordt officieel niet gesproken van een armoedeval, omdat zij gewoonlijk niet uitstromen van een uitkering naar betaald werk. Toch kan er bij hen ook sprake zijn van een geringere bestedingsmogelijkheid bij een hoger inkomen. Voor het gemak wordt dit ook als armoedeval aangemerkt.

De huur vormt in de meeste huishoudens de hoogste uitgave op de begroting. In overleg met de gemeente Zwolle wordt in deze rapportage uitgegaan van de normen voor passend toewijzen, zoals die door het Rijk worden ingevoerd per 1 januari 2016. Dit betekent dat voor eenpersoonshuishoudens gerekend wordt met een huur van 575 euro per maand en voor meerpersoonshuishoudens met een huur van 618 euro per maand. Dit zijn de maximale normen. Heeft een huishouden een lagere huur, dan heeft dit uiteraard een positieve uitwerking op de begroting.

1.3 Leeswijzer

Het rapport is als volgt opgebouwd. Hoofdstuk 2 gaat in op de onderzoeksmethode waarbij tevens de methodiek van begroten staat beschreven. Hoofdstuk 3 geeft een toelichting op de lokale inkomensondersteunende regelingen die worden doorberekend in deze effectrapportage. Vervolgens geeft hoofdstuk 4 de onderzoeksresultaten weer. Tot slot staan in hoofdstuk 5 de conclusies en aanbevelingen.

De begrotingen met toelichting staan in een aantal bijlagen. Ook wordt in de bijlagen meer informatie gegeven over bronnen van de referentiecijfers en de inkomensopbouw.

2. Onderzoeksmethode: begrotingen

2.1 Inleiding

Om het effect van inkomensondersteunende regelingen op de financiële positie van huishoudens te berekenen, maakt het Nibud gebruik van begrotingen. Uit deze begrotingen zijn de inkomsten en uitgaven van de huishoudens af te lezen.

De begrotingen in deze rapportage zijn gemaakt voor acht verschillende huishoudtypen op drie verschillende inkomensniveaus. We gaan er in de berekeningen van uit dat alle huishoudtypen op alle inkomensniveaus in een huurwoning leven.

Daarnaast worden de begrotingen van de huishoudens gepresenteerd, zoals deze eruit zien *zonder* de gemeentelijke tegemoetkomingen.

De begrotingen zijn voor groepen van huishoudens. De bedragen in de begrotingen zijn gemiddelden; in werkelijkheid zal de financiële situatie van de individuele huishoudens er anders uitzien. De begroting laat dus niet zien in hoeverre een individueel huishouden een sluitende begroting heeft. Wel wordt duidelijk in hoeverre een groep huishoudens een sluitende begroting heeft. Bij het opstellen van de begrotingen wordt geen rekening gehouden met schulden, omdat daarover niets algemeen te zeggen valt. Schulden komen echter vaak voor onder mensen met lage inkomens.

De pakketten waarop de begrotingen zijn gebaseerd zijn sober maar voldoende. De inhoud en de prijzen worden jaarlijks zorgvuldig aangepast door het Nibud¹ en zijn ook gevalideerd door panels van consumenten². Dit wil echter niet zeggen dat ieder huishouden hieraan voldoende heeft of dat ieder huishouden rond kan komen.

Alle begrotingen zijn maandbegrotingen, waarbij de inkomsten en uitgaven zijn omgerekend naar gemiddelde maandbedragen. In de praktijk kunnen er flinke verschillen zijn tussen de maanden van het jaar. Vakantiegeld wordt bijvoorbeeld jaarlijks uitgekeerd, maar wordt in deze rapportage uitgedrukt in een maandelijks bedrag. Het inkomen is in iedere begroting een vast gegeven. De uitgavenkant vullen we in volgens de methode van het basispakket en het restpakket.

¹ Zie Nibud Budgethandboek en Prijzengids, jaarlijkse uitgaven.

² Stella Hoff et. al. Genoeg om van te leven, Focusgroepen in discussie over de minimale kosten van levensonderhoud, SCP/Nibud, Den Haag 2009. Te downloaden op de websites van het Nibud of SCP.

2.2 Basispakket

Het basispakket omvat alle uitgaven die als noodzakelijk kunnen worden beschouwd. Hierin zijn de kosten opgenomen die een huishouden moet maken voor wonen, kleden, voeden, gezondheid, zekerheid (verzekeringen) en informatie (telefoon, internet en tv). Het pakket wordt in overleg met anderen (bijvoorbeeld de Sociale Alliantie) regelmatig aangepast. Zo is vanaf 2014 de mobiele telefoon voor meerdere gezinsleden onderdeel van het basispakket. Vanaf 2006 maakt een computer met internetaansluiting deel uit van het pakket voor alle huishoudens. Sinds 2002 was een computer al onderdeel van het basispakket voor gezinnen met kinderen vanaf zes jaar. Voor iedere kostenpost is een minimumprijs genomen. In bijlage 3 worden de diverse onderdelen van het basispakket nader beschreven.

Naast de noodzakelijke uitgaven van het basispakket zijn er in individuele gevallen moeilijk of niet-vermijdbare danwel onvoorziene uitgaven. Dit zijn uitgaven die voor een bepaald persoon onontkoombaar zijn. Bijvoorbeeld wanneer iemand een speciaal dieet moet volgen. Voor dit soort uitgaven is individuele bijzondere bijstand mogelijk. Dit is niet in de begrotingen opgenomen.

2.3 Restpakket

Het bedrag dat overblijft nadat alle uitgaven uit het basispakket zijn gedaan, is bestemd voor vrije bestedingen. Alle vrije bestedingen vormen samen het restpakket.

Huishoudens zijn vrij om het restpakket zelf in te vullen. Het geld kan besteed worden aan nieuwe uitgavenposten (vakantie of hobby) of aan extra uitgaven aan posten in het basispakket (extra voeding of kleding).

De uitgaven in het restpakket worden in twee delen gesplitst: de uitgaven voor sociale participatie en de overige uitgaven.

Onder sociale participatie vallen de posten contributies en abonnementen, op bezoek gaan, bezoek ontvangen, vakantie en uitgaan en vervoer. Sociale participatie wordt door velen als noodzakelijk beschouwd en is in veel gemeenten op de een of andere manier onderdeel van het minimabeleid.

De overige uitgaven van het restpakket zijn andere uitgaven die niet in het basispakket en het pakket sociale participatie zitten. In dit onderzoek zijn dat kosten voor een huisdier, de kosten voor woon-werkverkeer en zakgeld voor de kinderen (bedragen zijn gebaseerd op regulier onderzoek van het Nibud).

Het gekozen restpakket is sober; het omvat vrij elementaire uitgaven. Zie bijlage 3 voor de samenstelling van het restpakket.

De kosten van het restpakket nemen toe, naarmate het inkomen stijgt. In de eerste plaats komt dit door hogere reiskosten. Iemand met een inkomen (net) boven het sociaal minimum zal een laagbetaalde baan hebben en kosten voor woon-werkverkeer maken. Soms worden deze kosten door de werkgever vergoed, maar in deze rapportage wordt daar niet vanuit gegaan. Bovendien zullen de kosten voor sociale participatie toenemen.

Het basispakket en het restpakket zijn op bepaalde punten verschillend voor de diverse huishoudtypen. Een alleenstaande staat immers voor andere kosten dan bijvoorbeeld een gezin met kinderen.

2.4 Inkomsten

In deze rapportage worden op drie inkomensniveaus begrotingen opgesteld voor de betreffende voorbeeldhuishoudens: het sociaal minimum (bijstand/AOW-uitkering), 110 procent en 130 procent van het netto minimuminkomen.

Uitgangspunt in deze rapportage is het totaal besteedbaar maandinkomen. Dat inkomen bestaat uit alle inkomsten van het huishouden, zoals netto salarissen, uitkeringen, kortingen op de belasting, huurtoeslag, vakantiegeld, kinderbijslag en kindgebonden budget. In de begrotingen is geen rekening gehouden met eigen vermogen of eventuele inkomsten daaruit. Hoe deze regelingen doorwerken in de begrotingen en wat de invloed is op het inkomen van de verschillende huishoudens is te zien in bijlage 1. In deze bijlage zijn alle acht begrotingen gevoegd.

In bijlage 2 staat aanvullende informatie over de gekozen uitgangspunten bij de inkomens.

In de rapportage wordt verondersteld dat de huishoudens maximaal gebruik maken van alle regelingen die op hen van toepassing zijn.

2.5 Uitgavensoorten

In alle begrotingen onderscheidt het Nibud drie soorten uitgaven:

- *Vaste lasten*
Dit zijn uitgaven die regelmatig terugkomen. Er ligt meestal een contract aan ten grondslag. Voorbeelden zijn de huur, energiekosten en verzekeringen.
- *Reserveringsuitgaven*
Dit zijn uitgaven die niet regelmatig voorkomen en waarvan de hoogte vooraf niet precies bekend is. Er moet in principe een bedrag voor gereserveerd worden. Voorbeelden hiervan zijn de kosten voor inventaris en kleding.
- *Huishoudelijke uitgaven*
Dit zijn de steeds terugkerende uitgaven, zoals uitgaven aan voeding, reiniging, persoonlijke verzorging.

In deze rapportage wordt gerekend met minimale bedragen die huishoudens nodig hebben om deze uitgaven te kunnen betalen.

Voor de uitgaven is waar mogelijk uitgegaan van lokale tarieven. Voorbeelden hiervan zijn de tarieven voor heffingen, de premie van de collectieve zorgverzekering en de kosten van de peuterspeelzaal. De landelijke bedragen zijn gebaseerd op berekeningen van het Nibud. Meer informatie over de uitgaven staat in bijlage 3.

2.6 De begrotingen

Volgens de methodiek die hierboven staat beschreven, worden de begrotingen opgesteld. Deze begrotingen staan in bijlage 1.

3. Minimabeleid

In dit hoofdstuk worden diverse landelijke en gemeentelijke regelingen voor inkomensondersteuning van minima beschreven. Alleen de regelingen die in de berekeningen zijn meegenomen komen in dit hoofdstuk aan bod. Per regeling wordt een korte beschrijving gegeven van de belangrijkste kenmerken en voorwaarden.

3.1 Landelijk minimabeleid

Bij het opstellen van de begrotingen worden de landelijke heffingskortingen (algemene heffingskorting, arbeidskorting, inkomensafhankelijke combinatiekorting), landelijke toeslagen (zorgtoeslag, huurtoeslag, kinderopvangtoeslag, kindgebonden budget) en de kinderbijslag in de berekeningen opgenomen.

3.2 Lokaal minimabeleid

Naast de landelijke inkomensondersteunende maatregelen heeft de gemeente Zwolle voor huishoudens met een laag inkomen ook een lokaal minimabeleid. De regelingen die worden opgenomen in de berekeningen komen in de volgende paragrafen aan bod.

3.2.1 Kwijtscheldingsbeleid

In de gemeente Zwolle kan kwijtschelding worden aangevraagd voor de reinigingsheffing en voor het eigenarendeel van de rioolheffing.³ De gemeente hanteert hierbij een norm van 100 procent van de grondslag WWB. (Dit is de maximale norm die de gemeente mag toepassen, wettelijk verplicht is 90 procent.) Dat wil zeggen dat afhankelijk van het vermogen, huishoudens met een inkomen op bijstandsniveau in principe geen gemeentelijke heffingen hoeven te betalen. Bij een inkomen hierboven wordt de betalingscapaciteit berekend door het inkomen te verminderen met het norminkomen. Er vindt een correctie plaats voor de eigen uitgaven aan huur en voor nominale ziektekostenpremies. Vanaf 2012 kunnen gemeenten bij de berekening van de kwijtschelding ook rekening houden met de kosten van kinderopvang. De gemeente Zwolle maakt (nog) niet van deze mogelijkheid gebruik.

Van de betalingscapaciteit dient 80 procent te worden aangewend voor de betaling van de gemeentelijke heffingen.

Bij waterschap Groot Salland is kwijtschelding mogelijk voor de zuiveringsheffing en de ingezetenenheffing. Bij de berekening van de kwijtschelding hanteert het waterschap, net zoals de gemeente, de norm van maximaal 100 procent van de bijstandsnorm.

³ De rioolheffing gebruikersdeel wordt geheven wanneer meer dan 500 m³ afvalwater wordt afgevoerd via het riool. Hier wordt in deze rapportage niet van uitgegaan. Er is geen hondenbelasting in Zwolle.

De kwijtschelding voor de gemeentelijke heffingen en voor de waterschapsheffingen wordt apart berekend.

3.2.2 Collectieve (aanvullende) zorgverzekering

De gemeente Zwolle biedt inwoners met een laag inkomen een collectieve zorgverzekering aan, om de financiële risico's de samenhangen met een slecht gezondheid te beperken. De inkomensgrens voor deelname is 110 procent van de geldende bijstandsnorm.

Bovendien heeft het college besloten om de collectieve zorgverzekering open te stellen voor mensen met een beperking of chronische ziekte met een inkomen tot 130 procent van het sociaal minimum.

De premie van de collectieve zorgverzekering bedraagt 145,37 euro per maand. Hiervoor is een deelnemer compleet verzekerd. De verzekering kent de volgende voordelen:

- geen verplicht eigen risico van 375 euro;
- aanzienlijke korting op het basispakket;
- uitgebreid aanvullend 3 sterren-pakket, waarin vergoeding voor orthodontie;
- speciaal gemeentelijk pakket bovenop het aanvullend pakket – dit vergoedt onder meer brillen, hoortoestellen, eigen bijdrage Wmo (Gemeente Pakket);
- uitgebreid 2 sterren-tandartspakket.

De kosten van de premie zijn in de begrotingen opgenomen onder de uitgavepost "zorgverzekering basis". De zorgtoeslag die huishoudens ontvangen is in de begrotingen opgenomen bij de inkomsten.

Voor huishoudens die geen gebruik van deze verzekering (kunnen) maken, wordt een bedrag van 31,25 euro opgenomen onder de post "eigen risico". Wij gaan ervan uit dat huishoudens met een laag inkomen voor het eigen risico moeten reserveren, omdat zij dit bedrag (mocht dit onverwachts nodig zijn), niet op de plank zullen hebben liggen. Voor deelnemers aan de collectieve zorgverzekering met een afgekocht eigen risico is dit bedrag op nul gezet.

3.2.3 Individuele inkomensvoet

De individuele inkomensvoet in de gemeente Zwolle is bedoeld voor huishoudens van 21 jaar of ouder, maar jonger dan AOW-leeftijd, die gedurende een periode van 36 maanden over een inkomen beschikken dat niet hoger is dan 110 procent van de geldende bijstandsnorm.

De hoogte van de voet bedraagt 350 euro voor alleenstaanden en 500 euro voor (echt)paren.

Bij de resultaten van deze rapportage wordt een vergelijking gemaakt tussen huishoudens die in aanmerking komen voor de individuele inkomenstoeslag en huishoudens die hier geen recht op hebben (zie tbael 1).

3.2.4 Individuele studietoeslag

De individuele studietoeslag is een toeslag voor studenten van 18 jaar of ouder met een beperking. De gedachte hierbij is dat deze studenten door hun beperking niet of moeilijk een bijbaan kunnen hebben naast hun studie. De studietoeslag bedraagt maximaal 3.600 euro per jaar. Tussen de leden van de voorbeeldhuishoudens zitten geen volwassen kinderen. De individuele studietoeslag wordt daarom in deze berekeningen niet meegenomen.

3.2.5 Stichting Meedoen/ Jeugdsportfonds

Stichting Meedoen Zwolle is een onafhankelijke stichting die met giften en subsidie gezinnen met een minimum inkomen financieel ondersteunt, zodat hun kinderen aan allerlei activiteiten kunnen meedoen. Hiervoor ontvangt de Stichting Meedoen subsidie van de gemeente. Ook het Jeugdsportfonds ontvangt subsidie van de gemeente.

Ouders kunnen bij de stichting Meedoen een aanvraag doen voor een bijdrage in de kosten voor het lidmaatschap en materiaal bij een vereniging of club. Het gaat om activiteiten voor kunst en cultuur zoals gitaarles, schilderen, toneel of dans. Ook kunnen ouders met een minimuminkomen bij de stichting een bijdrage aanvragen voor andere activiteiten zoals schoolreisjes.

Bij het Jeugdsportfonds kan een vergoeding voor het lidmaatschap van een sportvereniging worden aangevraagd.

De financiële ondersteuning van de stichting Meedoen en het Jeugdsportfonds is voor ouders of verzorgers:

- met kinderen van 4 tot 18 jaar (Jeugdsportfonds tot 16 jaar);
- uit Zwolle;
- met een inkomen tot 110 procent van het minimuminkomen;
- of met een Schuldregeling (cfm. NVVK) of Schuldsanering (WSNP).

In de begrotingen is onder de post “sociale participatie” een bedrag opgenomen voor contributies en abonnementen (zie bijlage 3). Dit bedrag is voor kinderen uit de gezinnen die recht hebben op de vergoeding op nul worden gezet.

3.2.6 Scholierenregeling

Schoolgaande kinderen uit gezinnen met een laag inkomen moeten zoveel mogelijk mee kunnen doen met hun leeftijdsgenoten vindt de gemeente Zwolle.

Om tegemoet te komen in de verschillende kosten is er de Scholierenregeling. Met dit geld kunnen bijvoorbeeld spullen voor school of een excursie worden betaald. Maar het kan ook op andere manieren besteed worden. De Scholierenregeling is bedoeld voor ouders van kinderen die naar het voortgezet onderwijs gaan of naar het eerste of tweede jaar van het middelbaar beroepsonderwijs.

De Scholierenregeling bedraagt:

- 300 euro per schooljaar voor een leerling die in de eerste klas van het voortgezet onderwijs zit;
- 225 euro per schooljaar voor een leerling in de tweede klas of hoger van het voortgezet onderwijs;
- 225 euro per schooljaar voor een leerling in de eerste of tweede klas van het middelbaar beroepsonderwijs.

In de begrotingen is de vergoeding verrekend met de post “onderwijs”. Gezien de leeftijden van de kinderen waarmee in deze rapportage gerekend wordt (14 en 16 jaar) wordt uitgegaan van een bedrag van 225 euro per jaar.

3.2.7 Bijzondere bijstand voor duurzame gebruiksgoederen

In de gemeente Zwolle kan bijzondere bijstand worden verleend voor de aanschaf of vervanging van duurzame gebruiksgoederen en overige inrichtingskosten.

Het gaat om bijzondere bijstand op individuele basis. De gemeente bekijkt eerst of de aanvrager zelf had kunnen reserveren, waarbij ook naar de individuele inkomenstoeslag wordt gekeken. Ook wordt bekeken of goederen tweedehands gekocht kunnen worden (uitgezonderd witgoed).

Omdat de bijzondere bijstand voor duurzame gebruiksgoederen op individuele basis wordt verstrekt, wordt deze niet in de begrotingen meegerekend. Het wordt hier wel genoemd, omdat de gemeente hier veel geld aan uitgeeft (950.000 euro verleden jaar). Ook inrichtingskosten voor statushouders vallen hieronder.

3.2.8 Kinderopvang en peuterspeelzaal

Op grond van de Wet Kinderopvang kunnen ouders van kinderen tot en met twaalf jaar een tegemoetkoming toegekend krijgen voor de kosten van kinderopvang. Dit is Rijksbeleid. Vervolgens resteert een eigen bijdrage voor deze kosten. Voor deze kosten wordt in beginsel geen bijzondere bijstand verleend. De Wet Kinderopvang wordt gezien als een toereikende voorliggende voorziening.

Een alleenstaande ouder met een (bijstands)uitkering hoeft geen gebruik van de kinderopvang te maken. Daarom zijn in de begrotingen op 100 procent geen kosten voor kinderopvang opgenomen. Wel wordt er van uitgegaan dat gebruik wordt gemaakt van de peuterspeelzaal voor twee dagdelen per week. Voor huishoudens met een inkomen onder de 1.605 euro bruto gaat de factuur naar de gemeente en niet naar de klant. Voor de alleenstaande ouder met een bijstandsuitkering is de peuterspeelzaal daarmee gratis. Dit is een gemeentelijke minimaregeling die specifiek geldt voor de gemeente Zwolle.

Bij een inkomen boven bijstandsniveau gaan we ervan uit dat de alleenstaande ouder enkele dagen per week werkt en wel gebruik maakt van de kinderopvang. Bij 110 procent van het minimuminkomen wordt gerekend met 20 uur kinderopvang per week, bij een inkomen op 130 procent wordt uitgegaan van 30 uur kinderopvang.

De kosten voor kinderopvang en de peuterspeelzaal zijn in de begrotingen opgenomen onder de uitgavepost "kinderopvang". De kinderopvangtoeslag die het betreffende huishouden ontvangt is in de begrotingen opgenomen bij de inkomsten.

3.2.9 Individuele bijzondere bijstand

De gemeente Zwolle verstrekt voor bijzondere en noodzakelijke kosten individuele bijzondere bijstand. Om in aanmerking te komen voor bijzondere bijstand wordt een draagkrachtberekening gehanteerd:

- tot 110 procent geen draagkracht;
- het deel van het inkomen dat meer is dan 110 procent van de norm wordt vermenigvuldigd met 12. Bij de berekening van de ruimte van het inkomen wordt de norm verminderd met het percentage vakantietoeslag genoemd in de wet en wordt uitgegaan van het inkomen en de norm in de maand voorafgaand aan de maand waarin de aanvraag is ontvangen.

De individuele bijzondere bijstand wordt in dit onderzoek alleen meegenomen bij het huishouden met een hoge zorgvraag. Bij de overige huishoudtypen wordt de bijzondere bijstand niet meegenomen omdat deze sterk afhankelijk is van de persoonlijke situatie.

3.3 Huishoudens met een hoge zorgvraag

In dit onderzoek worden tevens twee huishoudens met een hoge zorgvraag onderzocht. Hieronder wordt eerst dieper ingegaan op de regelingen van de gemeente Zwolle voor huishoudens met een hoge zorgvraag. Daarna wordt het profiel van deze huishoudtypen nader omschreven en wordt bekeken wat hiervan het effect is op de

maandbegroting van deze huishoudens (een alleenstaande onder de AOW-gerechtigde leeftijd en een alleenstaande vanaf de AOW-gerechtigde leeftijd).

3.3.1 Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo)

De Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) zorgt ervoor dat mensen met een handicap, chronisch zieken of ouderen een zo normaal mogelijk dagelijks leven kunnen leiden. De gemeente bekijkt of hulp nodig is en waarmee iemand het beste is geholpen. Iedere gemeente regelt dit op zijn eigen manier. Huishoudens met een hoge zorgvraag kunnen bij de gemeente Zwolle terecht voor hulp in de huishouding, woonvoorzieningen, rolstoelen, andere vervoersmiddelen en vervoer in en om de stad.

3.3.2 Collectieve zorgverzekering

Zoals in paragraaf 3.2.2 staat beschreven, kent de gemeente Zwolle een uitgebreide zorgverzekering waar huishoudens met extra zorgkosten veel profijt van kunnen hebben. Voor de huishoudens met een hoge zorgvraag ligt de inkomensgrens voor deelname op 130 procent (voor inwoners zonder chronische ziekte is dit 110 procent). Via de collectieve zorgverzekering worden onder meer de eigen bijdrages Wmo en het verplicht eigen risico vergoed (in 2015 375 euro per jaar, in 2016 wordt dit 385 euro).

3.3.3 Inkomensondersteuning voor chronisch zieken en gehandicapten

Mensen met een chronische ziekte of lichamelijke beperking hebben door leeftijd, ziekte of handicap vaak extra kosten. De gemeente Zwolle komt tegemoet aan een aantal van deze kosten.

Het kan gaan om kosten die niet vergoed worden door een zorgverzekeraar, maar ook om kosten die te maken hebben met openbaar vervoer of een bezoek aan een museum of theater. De inkomensondersteuning mag heel uiteenlopend besteed worden, zolang de kosten maar verband houden met de chronische ziekte of handicap.

De inkomensondersteuning bedraagt 175 euro per persoon per jaar. De bijdrage is in de begrotingen opgenomen onder de inkomsten bij de post "forfaitaire vergoeding".

3.3.4 Uitgangspunten huishoudens met een hoge zorgvraag

Om de begrotingen voor huishoudens met een hoge zorgvraag op te stellen, moeten zogenoemde zorgprofielen worden opgesteld. Eerst dan kan bepaald worden wat voor deze huishoudens de extra kosten zijn, en welke vergoedingen daar tegenover staan.

Voor het huishouden vanaf de AOW-gerechtigde leeftijd geldt het volgende zorgprofiel:

- Herstellende van herseninfarct
- Hartklachten
- Natriumbeperkt dieet
- Bril
- Gehoorapparaat
- Rollator
- Een medicijn dat door (aanvullend) zorgverzekering vergoed wordt
- Lichte vorm van incontinentie
- Maakt gebruik van tafeltje-dek-je
- 3 uur huishoudelijke verzorging per week
- 14 uur persoonlijke verzorging per week
- 4 uur verpleging per week
- Personenalarmering
- Gebruik belbus/collectief vervoer
- Woningaanpassing (drempels weg, verhoogde wc)

Voor het huishouden onder de AOW-gerechtigde leeftijd met een hoge zorgvraag is gekozen voor het volgende profiel:

- Stofwisselingsziekte
- Longproblemen
- Hoog medicijngebruik (deels eigen bijdrage voor betalen)
- Rolstoelgebonden
- 2 uur huishoudelijke verzorging per week
- 12 uur persoonlijke verzorging per week
- 4 uur verpleging per week
- Woningaanpassing (drempels weg, verhoogde WC)
- Woning heeft alarmeringssysteem
- Gebruik belbus / collectief vervoer

De gekozen zorgprofielen zijn niet representatief voor alle huishoudens met een hoge zorgvraag. Zij zijn opgesteld in samenspraak met leder(In), het netwerk voor mensen met een beperking of chronische ziekte, waarbij gekeken is naar uitgaven in verband met zorg die veel voorkomen. Individuele huishoudens zullen echter elk hun eigen zorgvraag hebben, waar ook individuele kosten en vergoedingen tegenover staan.

Uitgaande van de bovengenoemde zorgprofielen, zal de begroting van de beide alleenstaanden met een hoge zorgvraag op diverse punten afwijken van de standaardbegrotingen:

- Voor de **huishoudelijke verzorging** kent de gemeente Zwolle zowel een maatwerkvoorziening als een algemene voorziening. Voor de maatwerkvoorziening geldt een inkomensafhankelijke eigen bijdrage via CAK; voor de algemene voorziening geldt een eigen bijdrage van 10 euro per uur (niet via CAK). De maatwerkvoorziening is bedoeld voor minima en daarmee wordt in deze rapportage gerekend.
De eigen bijdrage is afhankelijk van het bijdrageplichtige inkomen, leeftijd en huwelijkse staat. Voor AOW-gerechtigden ligt het drempelinkomen op 16.634 euro per jaar en bedraagt de maximale eigen bijdrage 19,40 euro per vier weken. Bij een inkomen hierboven wordt de eigen bijdrage verhoogd met 15 procent van het inkomen boven het bijdrage-plichtige inkomen. Binnen de collectieve zorgverzekering wordt de eigen bijdrage Wmo vergoed tot 375 euro per jaar. Dit betekent dat voor de AOW-gerechtigde met een inkomen op 130 procent van het sociaal minimum, er nog een deel eigen bijdrage resteert van 14,47 euro per maand. Voor de alleenstaande onder de AOW-gerechtigde leeftijd ligt het drempelbedrag op 22.331 euro per jaar. Het inkomen op 130 procent van het bijstandsniveau ligt hieronder waardoor de eigen bijdrage ook op 130 procent volledig vergoed wordt vanuit de collectieve zorgverzekering. De kosten voor de AOW-gerechtigde op 130 procent worden verrekend met de uitgavenpost “huishoudelijke dienstverlening”.
- Ook de **persoonlijke verzorging** valt onder de eigen bijdrage Wmo, zoals hierboven beschreven. Er komen dan geen extra kosten meer bij.
- De **verpleging** zit in het basispakket van de zorgverzekering. Hiervoor komen er dus geen extra kosten bij.
- De oudere alleenstaande maakt vijf dagen per week gebruik van een **maaltijdvoorziening**. Deze maaltijdvoorziening zorgt voor meerkosten van ongeveer 4 euro ten opzichte van de situatie waarin zelf de warme maaltijd zou zijn bereid (2,11 euro voor een persoon van 65 jaar of ouder volgens de Nibud prijzengids). Deze extra kosten worden verrekend met de post “voeding”.

- De **personalarmering** wordt vergoed vanuit de collectieve zorgverzekering die gemeente aanbiedt, als er sprake is van een medische indicatie. Hier wordt voor de huishoudens met een hoge zorgvraag wel van uitgegaan. In de begrotingen zijn dus geen extra kosten opgenomen voor de personalarmering.
- Voor de extra **waskosten** in verband met incontinentie gaan we uit van twee keer per week extra wassen, wat neerkomt op 8,25 euro per maand. Deze kosten kunnen worden gedaan vanuit de forfaitaire vergoeding van 175 euro per jaar voor ouderen, chronisch zieken en gehandicapten. In de begrotingen zijn de kosten opgenomen onder de post “was- en schoonmaakmiddelen”.
- Het huishouden maakt gebruik van **aanvullend vervoer**. De kosten van Wmo vervoer zijn in Zwolle gelijk aan de kosten van het OV voor die afstand. Er wordt gerekend met 15 extra zones per maand. Verder gaan we ervan uit dat er geen gebruik wordt gemaakt van de fiets. De extra vervoerskosten zijn opgenomen onder de post “vervoer”.
- Voor de extra kosten van **medicijnen** voor de alleenstaande onder de AOW-gerechtigde leeftijd rekenen we 200 euro op jaarbasis. Dit bedrag is door het Nibud en Ieder(in) (voormalige CG-raad) vastgesteld in eerder onderzoek.⁴ De kosten worden verrekend met de uitgavenpost “eigen bijdragen, zelfzorgmedicijnen”.
- De kosten voor **woningaanpassing** (drempels weg, verhoogde WC) worden vergoed via de Wmo. Hiervoor wordt de eigen bijdrage vanuit de Wmo gerekend. Deze eigen bijdrage wordt vergoed vanuit de collectieve zorgverzekering. Er komen dus geen extra kosten bij.

⁴ Koopkrachtberekeningen voor huishoudens met extra zorgkosten naar aanleiding van de Miljoenennota 2012, <http://www.nibud.nl/beroepsmatig/1146-2/>

4. Resultaten

Dit hoofdstuk bevat de resultaten van het onderzoek. Eerst komen de verschillen tussen de acht onderzochte huishoudtypen in de gemeente Zwolle aan bod. Vervolgens worden de verschillende inkomensniveaus met elkaar vergeleken.

Een en ander wordt schematisch weergegeven in tabel 1. Deze tabel geeft een overzicht van de bestedingsruimte die de onderzochte huishoudtypen hebben, nadat zij de uitgaven uit het basispakket en het restpakket hebben gedaan. In de laatste twee kolommen wordt het saldo weergegeven van huishoudens die in aanmerking komen voor de individuele inkomensvoet.

Een negatief saldo op de maandbegroting is in rood weergegeven. Indien een hoger inkomen leidt tot minder bestedingsruimte (de zogenoemde armoedeval) dan is dit bij het betreffende inkomensniveau aangegeven met een rood pijltje.

4.1 Huishoudsamenstelling

4.1.1 Vóór invulling van het restpakket

Uit de tweede kolom ('saldo na basispakket') blijkt dat bijna alle onderzochte huishoudens voldoende inkomsten hebben om de noodzakelijke uitgaven uit het basispakket te bekostigen. Uitzondering zijn de (echt)paren. Het paar zonder kinderen met een inkomen op bijstandsniveau komt maandelijks 38 euro te kort. Het paar met twee oudere kinderen kan zowel op bijstandsniveau als op 130 procent van de norm het basispakket niet bekostigen. Ten slotte komt de alleenstaande onder de AOW-gerechtigde leeftijd met een hoge zorgvraag op bijstandsniveau vier euro te kort.

4.1.2 Na invulling van het restpakket

Wanneer ook naar de bestedingen in het restpakket wordt gekeken, krijgen bijna alle onderzochte huishoudentypen met tekorten op hun maandbegroting te maken. De alleenstaande kan tot en met een inkomensniveau van 110 procent van de norm het restpakket niet bekostigen. Het eenoudergezin met twee jonge kinderen komt alleen op 110 procent van de norm zeven euro te kort. De alleenstaande ouder met oudere kinderen, het paar zonder kinderen en het paar met oudere kinderen kunnen op geen van onderzochte inkomensniveaus het restpakket bekostigen. Ook alleenstaanden met een hoge zorgvraag krijgen met een negatief saldo te maken: de alleenstaande onder de AOW-gerechtigde leeftijd kan zowel op 100 procent als op 110 procent het restpakket niet bekostigen, de alleenstaande vanaf de AOW-gerechtigde leeftijd komt op AOW-niveau 19 euro te kort.

Tabel 1. Overzicht saldo inkomsten min uitgaven

a. Alleenstaande 0 tot 3 jaar laag inkomen (110%)		incl. IIT, 3 jr of langer laag inkomen		
	saldo na basispakket	saldo na basis-en respakket	saldo na basispakket	saldo na basis-en respakket
100%	€ 4	€ -107	€ 34	€ -78
110%	€ 100	€ -77	€ 130	€ -48
130%	€ 188	€ 11	€ 188	€ 11

b. Alleenstaande oudere		incl. IIT, 3 jr of langer laag inkomen		
	saldo na basispakket	saldo na basis-en respakket	saldo na basispakket	saldo na basis-en respakket
100%	€ 179	€ 68		
110%	€ 244	€ 89		
130%	€ 345	€ 190		

c. Alleenstaande, 2 kinderen 3 & 5 jaar		incl. IIT, 3 jr of langer laag inkomen		
	saldo na basispakket	saldo na basis-en respakket	saldo na basispakket	saldo na basis-en respakket
100%	€ 209	€ 18	€ 239	€ 47
110%	€ 250	€ -7	€ 280	€ 22
130%	€ 354	€ 85	€ 354	€ 85

d. Alleenstaande, 2 kinderen 14 & 16 jaar		incl. IIT, 3 jr of langer laag inkomen		
	saldo na basispakket	saldo na basis-en respakket	saldo na basispakket	saldo na basis-en respakket
100%	€ 76	€ -161	€ 105	€ -132
110%	€ 172	€ -130	€ 201	€ -101
130%	€ 265	€ -71	€ 265	€ -71

e. Paar zonder kinderen		incl. IIT, 3 jr of langer laag inkomen		
	saldo na basispakket	saldo na basis-en respakket	saldo na basispakket	saldo na basis-en respakket
100%	€ -38	€ -209	€ 4	€ -168
110%	€ 92	€ -145	€ 134	€ -103
130%	€ 97	€ -140	€ 97	€ -140

f. Paar, 2 kinderen 14 & 16 jaar		incl. IIT, 3 jr of langer laag inkomen		
	saldo na basispakket	saldo na basis-en respakket	saldo na basispakket	saldo na basis-en respakket
100%	€ -66	€ -362	€ -24	€ -321
110%	€ 63	€ -299	€ 105	€ -257
130%	€ -4	€ -399	€ -4	€ -399

g. Alleenstaande met zorgvraag		incl. IIT, 3 jr of langer laag inkomen		
	saldo na basispakket	saldo na basis-en respakket	saldo na basispakket	saldo na basis-en respakket
100%	€ -4	€ -116	€ 25	€ -87
110%	€ 92	€ -85	€ 121	€ -56
130%	€ 198	€ 21	€ 198	€ 21

h. Alleenstaande oudere met zorgvraag		incl. IIT, 3 jr of langer laag inkomen		
	saldo na basispakket	saldo na basis-en respakket	saldo na basispakket	saldo na basis-en respakket
100%	€ 92	€ -19		
110%	€ 157	€ 2		
130%	€ 262	€ 107		

a. Alleenstaande

In Zwolle komt een alleenstaande met een bijstandsuitkering na invulling van het restpakket 107 euro per maand te kort. Op 110 procent van de norm komt dit tekort uit op 77 euro. Pas op 130 procent wordt het saldo positief (11 euro). Met andere woorden, nadat alle noodzakelijke uitgaven uit het basispakket zijn bekostigd, houden alleenstaanden bij een inkomen tot 130 procent van de bijstandsnorm te weinig inkomen over voor sociale participatie.

b. Alleenstaande oudere

Alleenstaanden boven de AOW-gerechtigde leeftijd hebben voldoende bestedingsruimte om alle uitgaven te betalen. Zij houden, na invulling van het restpakket, 68 euro over om vrij te besteden als zij alleen een AOW-uitkering (100 procent) hebben. Voor de inkomensniveaus hierboven is de ruimte respectievelijk 89 euro en 190 euro.

Het maandelijkse AOW bedrag is hoger dan de bijstand waardoor deze huishoudens meer ruimte om te besteden hebben.

c. Alleenstaande met twee jonge kinderen (3 en 5 jaar)

Het eenoudergezin met jonge kinderen heeft bij een inkomensniveau van 110 procent onvoldoende bestedingsruimte om het restpakket te kunnen bekostigen. Op bijstandsniveau houdt dit huishouden 18 euro over en op 130 procent is er een positief saldo van 85 euro. Op 110 procent is er dus sprake van een armoedeval. Hier wordt in paragraaf 4.2.2 dieper op ingegaan.

d. Alleenstaande met twee oudere kinderen (14 en 16 jaar)

Het eenoudergezin met twee oudere kinderen kan op geen van de onderzochte inkomensniveaus het restpakket bekostigen. Dat bij eenoudergezinnen met oudere kinderen tekorten ontstaan en bij een eenoudergezin met jongere kinderen nagenoeg niet, heeft te maken met het feit dat de kosten voor oudere kinderen hoger zijn dan voor jonge kinderen. Dit geldt bijvoorbeeld voor voeding, kleding, schoolkosten en zakgeld. De hogere kinderbijslag en het kindgebonden budget kunnen dit verschil niet compenseren.

e. Paar zonder kinderen

Ook het paar zonder kinderen kan het restpakket op geen van de onderzochte inkomensniveaus bekostigen. Een belangrijke oorzaak van dit tekort ligt in het feit dat een echtpaar de kosten van twee volwassenen moet dragen, zoals de kosten van de

zorgverzekering, kleding en voeding. De hogere bijstandsnorm voor een echtpaar is veelal niet voldoende om deze extra kosten op te vangen.

f. Paar met twee oudere kinderen (14 en 16 jaar)

In paragraaf 4.1.1 is al aangegeven dat het paar met oudere kinderen op 100 en 130 procent te weinig ruimte heeft om alle uitgaven uit het basispakket te bekostigen. Op bijstandsniveau loopt dit tekort op tot 362 euro per maand, als ook alle uitgaven uit het restpakket gedaan zouden worden.

Het paar met twee oudere kinderen heeft van alle onderzochte huishoudtypen de minste bestedingsruimte. Zoals eerder aangegeven, weegt de hogere bijstandsnorm voor een paar niet op tegen de extra kosten van twee volwassenen. Hier bovenop komen de kosten voor twee oudere kinderen, die hoger liggen dan de uitgaven voor jonge kinderen. Deze combinatie maakt dit huishoudtype financieel zeer kwetsbaar.

De gemeentelijke inkomensondersteuning in Zwolle werkt zeker in het voordeel van huishoudens met (oudere) kinderen. Zo zijn er de financiële vergoedingen van de Stichting Meedoen en het Jeugdsportfonds en kent de gemeente Zwolle een scholierenregeling specifiek voor kinderen op het voortgezet onderwijs. Dit is echter niet voldoende om de ongunstige Ausgangssituatie van dit huishouden te compenseren.

g. Alleenstaande met een hoge zorgvraag

Zoals in paragraaf 3.3.4 is aangegeven wijkt de begroting van de huishoudens met een hoge zorgvraag op diverse punten af van de standaardbegrotingen. Er zijn extra kosten door de zorgvraag en deze worden (deels) gecompenseerd door gemeentelijke regelingen.

De alleenstaande onder de AOW-gerechtigde leeftijd met een hoge zorgvraag kan alleen bij een inkomen van 130 procent van de norm het restpakket bekostigen. Dit geldt ook voor de alleenstaande zonder zorgkosten. Het huishouden met een hoge zorgvraag heeft door de hoge zorgkosten (zoals vervoer en de eigen bijdragen voor extra medicijnen) meer uitgaven en komt daardoor nog iets negatiever uit dan de alleenstaande zonder zorgvraag. Deze extra uitgaven worden wel (deels) gecompenseerd door gemeentelijke tegemoetkomingen, maar uiteindelijk blijft er een tekort over. Pas op 130 procent wordt het saldo positief. Dit saldo komt zelfs nog hoger uit dan bij de alleenstaande zonder zorgkosten. Dit komt door de forfaitaire vergoeding en het feit dat een chronisch zieke ook op 130 procent nog gebruik kan maken van de collectieve zorgverzekering en (dus) niet hoeft te reserveren voor het eigen risico.

h. Alleenstaande oudere met een hoge zorgvraag

De oudere alleenstaande met hoge zorgkosten en alleen een AOW-uitkering heeft na invulling van het restpakket een tekort van 19 euro per maand. Vergeleken met de oudere alleenstaande zonder zorgvraag is dat een verschil van 87 euro per maand. De extra zorgkosten die niet vanuit de gemeente gecompenseerd worden (waskosten en de maaltijdvoorziening) zijn hier de oorzaak van. De forfaitaire vergoeding van 15 euro per maand kan dit maar gedeeltelijk compenseren.

Op 110 en 130 procent is er, ondanks de extra zorgkosten, geen tekort. Het verschil met de oudere zonder zorgkosten blijft groot. Op 130 procent is het verschil iets kleiner door het voordeel van de collectieve zorgverzekering. Hier staan echter kosten voor de huishoudelijke verzorging tegenover, omdat de eigen bijdrage Wmo niet meer geheel door de zorgverzekering wordt vergoed.

4.2 Inkomensniveau

Voor elk huishoudtype zijn verschillende inkomensniveaus doorgerekend. Naast het sociaal minimum (bijstands- of AOW-niveau) zijn inkomens op 110 en 130 procent van het bijstandsniveau gespecificeerd. Soms leidt een hoger inkomen tot een beperktere bestedingsmogelijkheid. Dit komt doordat landelijke en gemeentelijke inkomensondersteunende maatregelen, zoals huurtoeslag en kwijtschelding van gemeentelijke heffingen afnemen bij een hoger inkomen, waardoor een huishouden per saldo minder te besteden heeft ondanks het hogere inkomen. In dat geval is sprake van een armoedeval. Deze situatie kan ontstaan wanneer huishoudens vanuit een uitkering uitstromen naar (partieel) betaald werk. Op dat moment nemen de kosten door werk toe en komen rechten op diverse inkomensondersteunende regelingen (gedeeltelijk) te vervallen. Wel is het goed om te bedenken dat een lagere bestedingsruimte bij aanvaarding van werk niet het enige aspect is dat in beschouwing genomen moet worden. Aan het aanvaarden van werk zitten ook andere voordelen, zoals uitzicht op loonopbouw en pensioenopbouw.

4.2.1 Vóór invulling van het restpakket

Vóór invulling van het restpakket hebben de meeste onderzochte huishoudens meer bestedingsruimte naarmate hun inkomen toeneemt. De enige uitzondering is het paar met twee oudere kinderen.

Dat de huishoudens met oudere kinderen bij een inkomen op 130 procent van de norm minder overhouden dan op 110 procent, wordt veroorzaakt door de afbouw in zorgtoeslag, huurtoeslag en kindgebonden budget aan de inkomstenkant. Tegelijkertijd gaan aan de uitgavenkant de schoolkosten omhoog omdat de gemeentelijk bijdrage

hiervoor vervalt. Daarnaast moet gereserveerd worden voor het eigen risico. (Bij een inkomen tot 110 procent kan gebruik worden gemaakt van de collectieve zorgverzekering, waarbij het eigen risico is afgekocht). Ten slotte heeft dit huishouden op 130 procent geen recht meer op gedeeltelijke kwtijschelding van gemeentelijke heffingen en waterschapsbelastingen, terwijl op 110 procent dit recht nog wel bestaat. Gezamenlijk is dit (negatieve) effect groter dan de inkomensstijging. Hierdoor ontstaat een zogenaamde armoedeval.

4.2.2 Na invulling van het restpakket

Na invulling van het restpakket krijgt ook het eenoudergezin met jonge kinderen met een armoedeval te maken: op 110 procent houdt dit gezin minder over dan op bijstandsniveau. Deze armoedeval wordt veroorzaakt door werkgerelateerde kosten. Voor alle huishoudens onder de AOW-gerechtigde leeftijd, met een inkomen hoger dan bijstand, gaan we ervan uit dat er sprake is van een (laagbetaalde) baan. Hierdoor zullen er ook werkgerelateerde kosten zijn, zoals de kosten van woon-werkverkeer (in de begrotingen vallen deze onder de post "overig restpakket"). Bij de meeste huishoudens resulteren deze extra reiskosten niet in een armoedeval, hoewel het inkomen niet evenredig toeneemt. De alleenstaande ouder met jonge kinderen krijgt ook nog te maken met extra kosten voor kinderopvang. Deze combinatie leidt tot een armoedeval op 110 procent van de geldende bijstandsnorm.

4.2.3 Individuele inkomenstoelage

Huishoudens die langdurig van een laag inkomen moeten rondkomen, kunnen in aanmerking komen voor de individuele inkomenstoelage (IIT). In de gemeente Zwolle geldt dit voor huishoudens met een inkomen tot en met 110 procent van de geldende bijstandsnorm.

In tabel 1 staan in de laatste twee kolommen de saldi van de inkomsten min de uitgaven uitgewerkt waarbij ook rekening is gehouden met de IIT. Omdat ouderen niet voor IIT in aanmerking komen, zijn bij hen de betreffende kolommen leeg gelaten. Uit de tabel valt af te lezen dat een alleenstaande jonger dan de AOW-gerechtigde leeftijd die IIT ontvangt, maandelijks 34 euro over houdt nadat alle uitgaven uit het basispakket zijn gedaan en 78 euro te kort komt als ook alle uitgaven uit het restpakket zijn gedaan. Hiermee is het tekort dat een alleenstaande had zonder IIT (107 euro) kleiner geworden.

Bij het paar zonder kinderen wordt nu een armoedeval zichtbaar op 130 procent. Anders gezegd, paren zonder kinderen met een inkomen op 110 procent van de bijstandsnorm, die in aanmerking komen voor de IIT, houden maandelijks meer over dan dezelfde huishoudens met een inkomen op 130 procent zonder IIT.

Bij de overige huishoudtypen ontstaan geen nieuwe armoedevallen, wel wordt het verschil in bestedingsruimte tussen 110 en 130 procent kleiner. Het echtpaar met oudere kinderen had op 130 procent al met een armoedeval te maken (terwijl er op 110 procent geen recht was op IIT). Deze armoedeval wordt groter als er ook recht is op IIT op 110 procent.

Nu moet het concept “armoedeval” ook niet te zwart-wit worden opgevat: het paar zonder kinderen met een inkomen op 130 procent gaat er (vergeleken met een inkomen op 110 procent) vijf euro per maand op vooruit. Formeel wordt hier niet gesproken van een armoedeval, maar de bestedingsruimte neemt nauwelijks toe. Wellicht belangrijker is dat dit huishouden met een inkomen op 110 procent inclusief IIT maandelijks 42 euro minder tekort komt dan het huishouden dat geen IIT ontvangt.

Bovendien kan erover gediscussieerd worden in hoeverre er sprake is van een armoedeval als we kijken naar de situatie waarin er recht op de IIT bestaat. De IIT is bedoeld voor huishoudens die langdurig op het minimum leven en daardoor niet in staat zijn te reserveren voor grote uitgaven. Bij een inkomen op 130 procent van de norm wordt er vanuit gegaan dat de mogelijkheid om te reserveren wel aanwezig is.

Bovendien zullen huishoudens die IIT ontvangen niet snel uitstromen naar werk.

criterium om voor de toeslag in aanmerking te komen is immers dat er geen uitzicht op inkomensverbetering bestaat.

4.3 Begrotingen zonder gemeentelijke regelingen

In tabel 2 zijn de saldi van de begrotingen op 110 procent van de geldende norm weergegeven, zoals deze zouden zijn zonder gemeentelijke inkomensondersteuning. Deze staan onder het saldo zoals dit is in dezelfde situatie mét gemeentelijke inkomensondersteuning. We gaan ervan uit dat in beide situaties wel kwijtschelding voor gemeentelijke heffingen en waterschapsbelasting mogelijk is.

Bij de huishoudens met een hoge zorgvraag kijken we naar het inkomensniveau van 130 procent met en zonder gemeentelijke inkomensondersteuning. Voor huishoudens met een hoge zorgvraag zijn er regelingen die doorlopen tot en met 130 procent van het sociaal minimum, voor huishoudens zonder zorgvraag stoppen de regelingen boven de 110 procent.

Theoretisch is er een verschil in inkomsten en uitgaven tussen een huishouden op bijvoorbeeld 110 en 111 procent van het sociaal minimum. Dit verschil zal echter minimaal zijn. Deze tabel geeft dus inzicht in het verschil in de financiële situatie van huishoudens die net wel en net niet recht hebben op gemeentelijk

inkomsondersteuning en laat hiermee tegelijkertijd het effect van de gemeentelijke regelingen op de begroting zien van huishoudens die net wel of net niet recht hebben op gemeentelijke inkomsondersteuning.

Tabel 2. Overzicht saldo inkomsten min uitgaven, met en zonder gemeentelijke regelingen

a. Alleenstaande

	saldo na basispakket		saldo na basis- en respakket	
110%	€	100	€	-77
110% zonder gemeentelijke regelingen	€	82	€	-95

b. Alleenstaande oudere

	saldo na basispakket		saldo na basis- en respakket	
110%	€	244	€	89
110% zonder gemeentelijke regelingen	€	225	€	71

c. Alleenstaande, 2 kinderen 3 & 5 jaar

	saldo na basispakket		saldo na basis- en respakket	
110%	€	250	€	-7
110% zonder gemeentelijke regelingen	€	232	€	-37

d. Alleenstaande, 2 kinderen 14 & 16 jaar

	saldo na basispakket		saldo na basis- en respakket	
110%	€	172	€	-130
110% zonder gemeentelijke regelingen	€	116	€	-221

e. Paar zonder kinderen

	saldo na basispakket		saldo na basis- en respakket	
110%	€	92	€	-145
110% zonder gemeentelijke regelingen	€	55	€	-182

f. Paar, 2 kinderen 14 & 16 jaar

	saldo na basispakket		saldo na basis- en respakket	
110%	€	63	€	-299
110% zonder gemeentelijke regelingen	€	-12	€	-407

g. Alleenstaande met zorgvraag

	saldo na basispakket		saldo na basis- en respakket	
130%	€	198	€	21
130% zonder gemeentelijke regelingen	€	144	€	-33

h. Alleenstaande oudere met zorgvraag

	saldo na basispakket		saldo na basis- en respakket	
130%	€	262	€	107
130% zonder gemeentelijke regelingen	€	199	€	44

4.3.1 Vóór invulling van het restpakket, met en zonder gemeentelijke regelingen

Het wegvallen van gemeentelijke inkomensondersteuning zorgt voor een lager saldo op de begroting. Voor minima, die een kleine begroting hebben, kan dit een groot verschil maken. In tabel 2 is te zien dat bijna alle huishoudens op 110 procent zonder inkomensondersteuning het basispakket nog wel kunnen bekostigen. Het paar met oudere kinderen is het enige huishouden met een negatief saldo op 110 procent bij afwezigheid van gemeentelijke ondersteuning. De uitgangshouding van het paar met oudere kinderen is kwetsbaar zoals besproken in hoofdstuk 4.1. Voor dit huishouden is het bedrag aan gemeentelijke inkomensondersteuning relatief hoog, 75 euro per maand. Dit komt met name door de tegemoetkoming in de schoolkosten (scholierenregeling) en door deelname aan de collectieve zorgverzekering (geen reserveringskosten voor het eigen risico, een voordeel dat bij een paar twee maal telt). Deze tegemoetkomingen helpen om in ieder geval het basispakket te kunnen bekostigen. Als dit gezin hier echter (net) geen recht op heeft is er dus niet voldoende budget om het basispakket te bekostigen.

4.3.2 Na invulling van het restpakket, met en zonder gemeentelijke regelingen

Na invulling van het restpakket kunnen de alleenstaande oudere (op 110 procent) en de alleenstaande oudere met een hoge zorgvraag (op 130 procent) zowel met als zonder gemeentelijke ondersteuning het restpakket bekostigen.

De alleenstaande onder de AOW-gerechtigde leeftijd met een hoge zorgvraag kan zonder gemeentelijke ondersteuning het restpakket niet meer bekostigen op 130 procent. Dit komt doordat dit huishouden dan geen recht meer heeft op de toeslag voor chronisch zieken en gehandicapten en op de collectieve zorgverzekering.

De overige huishoudens krijgen te maken met een groter tekort bij het wegvallen van gemeentelijke inkomensondersteuning. Hierbij valt op dat er met name bij de huishoudens met oudere kinderen een fors verschil zit tussen wel en geen inkomensondersteuning. Naast de in paragraaf 4.3.1 genoemde scholierenregeling wordt dit verschil ook voor een belangrijk deel bepaald door het wel of niet ontvangen van een vergoeding voor sociale participatie (Stichting Meedoen en het Jeugdsportfonds).

5. Conclusies en aanbevelingen

Dit hoofdstuk beschrijft, naar aanleiding van de resultaten in de vorige hoofdstukken, de conclusies. Daarnaast worden er verschillende adviezen gegeven voor de aanpassing van regelingen in het kader van minimabeleid van de gemeente Zwolle.

5.1 Algemeen

De pakketten waarop de basisbedragen zijn gebaseerd zijn sober maar voldoende. De inhoud en de prijzen worden jaarlijks zorgvuldig aangepast door het Nibud⁵ en zijn ook gevalideerd door panels van consumenten⁶. Dit wil echter niet zeggen dat ieder huishouden hieraan voldoende heeft of dat ieder huishouden rond kan komen.

Om rond te kunnen komen van een minimuminkomen is een goed financieel beheer van het huishouden noodzakelijk. Men reserveert om zo nodig grote uitgaven te kunnen doen voor de vervanging van inventaris. We gaan ervan uit dat het huishouden niet leent, zodat er niet nog extra kosten van rente bijkomen. Veel huishoudens die van een minimum inkomen moeten rondkomen, voeren een goed financieel beheer, maar een deel ook niet. Voor deze huishoudens is het aan te bevelen cursussen of begeleiding te organiseren. Het Nibud, en ook andere (lokale) organisaties, hebben hiervoor een uitgebreid aanbod.

In de berekeningen is ervan uitgegaan dat alle aanspraken op landelijke en lokale regelingen zijn aangevraagd. Dat is echter niet voor ieder huishouden een vanzelfsprekendheid⁷. De gemeente kan het gebruik van lokale regelingen stimuleren door hieraan publiciteit te geven en de toegang tot deze regelingen te vereenvoudigen.

Uit onderzoek van het Nibud⁸ blijkt dat de energielasten een steeds groter deel van de woonlasten en daarmee van de totale begroting van minima inneemt. Juist voor de huishoudens in een energie-onzuinige woning kan een besparing op deze kosten positief bijdrage aan de bestedingsruimte. Daarnaast blijkt uit dit onderzoek dat juist minima vaak in minder goed geïsoleerde woningen wonen, waardoor ze ook een hoger verbruik dan gemiddeld hebben. Huishoudens met een laag inkomen zouden vanuit de woningbouwcorporaties hulp van energieadviseurs of gratis/ goedkope energieboxen

⁵ Zie Nibud Budgethandboek en Prijzengids, jaarlijkse uitgaven.

⁶ Stella Hoff et. al. Genoeg om van te leven, Focusgroepen in discussie over de minimale kosten van levensonderhoud, SCP/Nibud, Den Haag 2009. Te downloaden op de websites van het Nibud of SCP.

⁷ Zie bijvoorbeeld Caren Tempelman, Aenneli Houkes en Jurriaan Prins, Niet-gebruik inkomensondersteunende maatregelen, SEO, Amsterdam, 2011. Te downloaden op www.overheid.nl.

⁸ Onderzoek: Energielastenbeschouwing. Verschillen in energielasten tussen huishoudens nader onderzocht voor SenterNovem, december 2009

aangeboden kunnen krijgen. Producten zoals spaarlampen en isolatiefolies, waarvan de aanschafkosten voor deze doelgroep vaak te hoog zijn, terwijl ze een snelle terugverdientijd hebben, zijn dan het meest effectief.

De inkomensondersteunende regelingen die de gemeente aanbiedt, kennen naast een inkomensgrens ook een vermogensgrens. Deze grens is gelijk aan het wettelijk vrij te laten vermogen, zoals gedefinieerd in de Participatiewet. Dit betekent voor 2015 dat een alleenstaande maximaal 5.895 euro aan vermogen mag hebben, voor paren geldt het dubbele, 11.790 euro. Heeft een huishouden méér vermogen, dan vervalt het recht op inkomensondersteuning.

Om voor kwijtschelding van gemeentelijke heffingen en waterschapslasten in aanmerking te komen geldt een andere, veel lagere, vermogensgrens. Hiervoor zijn de te hanteren normen landelijk bepaald in art.12 van de Uitvoeringsregeling Invorderingswet 1990 (UR IW 1990). Gemeenten kunnen hier niet van afwijken. Wel is aan de Kamer toegezegd dat bezien zal worden of gemeenten de vrijheid moeten krijgen om de vermogensnormen voor de kwijtschelding te verruimen tot maximaal de vermogensnormen die in de Participatiewet worden gehanteerd. Het Nibud adviseert om, wanneer dit mogelijk wordt, van deze mogelijkheid gebruik te maken.

De achterliggende gedachte van dit advies is, dat ieder huishouden zou moeten beschikken over een financiële buffer. Deze buffer is bedoeld voor min of meer voorzienbare uitgaven op de korte en middellange termijn. Met min of meer voorzienbaar bedoelen we uitgaven waarvan het wel zeker is dat ze een keer gedaan gaan worden, maar dat het onzeker is op welk tijdstip precies ze gedaan worden. Het Nibud heeft hier onderzoek naar gedaan en onderscheidt een referentiebuffer (wat hebben huishoudens in soortgelijke omstandigheden als buffer) en een minimumbuffer. Deze minimumbuffer varieert naar huishoudtype, van 3.550 euro voor een alleenstaande tot 5.900 euro voor een (echt)paar met vier kinderen.⁹

Deze genoemde bedragen liggen hoger dan de vermogensgrens voor de kwijtschelding. Met andere woorden, beschikt een huishouden over een (door het Nibud geadviseerde) minimale buffer, dan zou geen recht op kwijtschelding meer bestaan. Dit is een ongewenste situatie, zowel voor de belanghebbende als voor de gemeente. Het verhogen van de vermogensgrens voor de kwijtschelding, wanneer de wet daar de mogelijkheid toe biedt, is dus in het belang van alle partijen.

⁹ Een referentiebuffer voor huishoudens. Onderzoek naar het vermogen en het spaargedrag van Nederlandse huishoudens, Nibud, 2012

5.2 Gemeentelijke regelingen

De diverse vormen van inkomensondersteuning in de gemeente Zwolle hebben een positief effect op de bestedingsruimte van de inwoners.

Kwijtschelding

Om voor kwijtschelding van gemeentelijke heffingen en waterschapslasten in aanmerking te komen hanteren zowel de gemeente als het waterschap een kwijtscheldingsnorm van 100 procent. Dit is hoger dan de wettelijk voorgeschreven norm van 90 procent. Voor beide wordt de betalingscapaciteit apart berekend. Hiermee wordt er van uitgegaan dat het huishouden twee maal over de betalingscapaciteit beschikt, wat uiteraard niet zo is. De gemeente heeft de mogelijkheid de betalingscapaciteit op een andere wijze te berekenen: de regelgeving (Uitvoeringsregeling Invorderingswet 1990, URIW 1990) is zodanig dat bij de berekening van de betalingscapaciteit al rekening wordt gehouden met meerdere belastingaanslagen.¹⁰ Het Nibud adviseert om bij de berekening van de betalingscapaciteit voor de gemeentelijke lasten al rekening te houden met andere belastingaanslagen (in casu de waterschapslasten). Dit werkt gunstig uit voor huishoudens met een inkomen vlak boven bijstandsniveau.

Vanaf 2012 kunnen gemeenten bij de berekening van de kwijtschelding ook rekening houden met de kosten van kinderopvang. Hierdoor hebben huishoudens die gebruik maken van formele kinderopvang bij een inkomen (iets) boven de bijstandsnorm mogelijk recht op kwijtschelding van gemeentelijke heffingen, terwijl zij hier voorheen, gezien hun inkomen, geen recht op hadden. De gemeente Zwolle heeft deze voorziening (nog) niet doorgevoerd. Door gebruik te maken van deze mogelijkheid kan de koopkracht van gezinnen met kinderen die gebruik (moeten) maken van kinderopvang worden vergroot. Het Nibud adviseert daarom de kosten van kinderopvang bij de kwijtschelding te betrekken.

¹⁰ De regeling waar hier naar verwezen wordt is te vinden in art. 15, lid 1, onderdeel a van de Uitvoeringsregeling Invorderingswet 1990. De werking kan worden toegelicht aan de hand van een voorbeeld:

Iemand heeft een betalingscapaciteit van 30 per maand. Hij vraagt in maart 2016 kwijtschelding voor zijn aanslag gemeentelijke heffingen ad € 450; in oktober 2016 vraagt hij kwijtschelding voor zijn aanslag waterschapshffingen ad € 250. Bij een verzoek om kwijtschelding wordt de betalingscapaciteit voor de eerstvolgende twaalf maanden berekend. N.a.v. het verzoek om kwijtschelding gemeentelijke heffingen (maart) wordt de betalingscapaciteit vastgesteld op € 360; daarvan wordt 80% opgeëist: € 288. (Gedeeltelijke) kwijtschelding van de aanslag gemeentelijke heffingen wordt toegezegd op voorwaarde dat een bedrag ad € 288 wordt betaald.

Ervan uitgaande dat in de periode van maart 2016 tot maart 2017 elke maand € 24 (€ 288 : 12) wordt betaald, wordt het verzoek om kwijtschelding voor de waterschapshffingen als volgt behandeld. De betalingscapaciteit wordt berekend op € 360 - € 144 (resterende 6 termijnen gemeentelijke heffingen) = € 216; daarvan wordt 80% opgeëist: € 172. Laatstgenoemd bedrag dient betaald te worden in de periode van oktober 2016 tot oktober 2017; voor de hand ligt dat dit in termijnen gebeurt en wel vanaf maart 2017.

Collectieve zorgverzekering

De gemeente biedt inwoners met een inkomen tot en met 110 procent van de geldende bijstandsnorm een collectieve zorgverzekering aan. Voor chronisch zieken en gehandicapten (inwoners die een Wmo- of Wlz-indicatie hebben) staat de verzekering open tot een inkomensniveau van 130 procent. Deelnemers zijn met deze verzekering uitgebreider verzekerd dan huishoudens met een gemiddelde verzekering. Bovendien is het eigen risico afgekocht.

Omdat de gemeente medische kosten niet via de bijzondere bijstand hoeft te vergoeden (dit is geen gemeentelijke taak), kunnen inwoners met een laag inkomen de financiële risico's van een slechte gezondheid alleen afdekken via de zorgverzekering. Het Nibud adviseert daarom de collectieve zorgverzekering actief te promoten zodat iedereen die er recht op heeft van dit dekkingvoordeel gebruik kan maken.

Huishoudens met een inkomen (vlak) boven de gehanteerde inkomensgrens zullen er wellicht voor kiezen om een goedkopere, minder uitgebreide verzekering af te sluiten. Zoals hierboven aangegeven worden eventuele kosten niet via de bijzondere bijstand vergoed. Ook zullen deze huishoudens minder geneigd zijn maandelijks te reserveren voor het eigen risico. Het Nibud adviseert om de betreffende huishoudens hier goed over voor te lichten, zodat zij niet onverwacht voor hoge kosten komen te staan.

Individuele inkomenstoelage

In de gemeente Zwolle kunnen huishoudens (onder de AOW-leeftijd) met een laag inkomen in aanmerking komen voor een individuele inkomenstoelage. De inkomensgrens ligt op 110 procent van de geldende bijstandsnorm.

De regeling heeft een gunstig effect op de bestedingsruimte van huishoudens die langdurig van een laag inkomen moeten rondkomen. Voor dit soort huishoudens wordt het steeds lastiger om te reserveren voor grote aankopen. Personen vanaf de AOW-gerechtigde leeftijd die langdurig van een laag inkomen moeten rondkomen krijgen geen toeslag. Dit is echter geen groot probleem omdat, zoals in tabel 1 is te zien, de alleenstaande oudere niet met tekorten zijn op de begroting te maken heeft.

Scholierenregeling

Een regeling specifiek voor oudere kinderen is de Scholierenregeling. Deze vergoeding is bedoeld voor huishoudens met een minimuminkomen (tot en met 110 procent van de bijstandsnorm) met kinderen op de middelbare school en/of op het middelbaar beroepsonderwijs. De vergoeding bedraagt 300 euro per schooljaar voor een kind die in de eerste klas van het voortgezet onderwijs zit, 225 euro per schooljaar voor een kind in een hogere klas en 225 euro voor een kind in de eerste of tweede klas van het middelbaar beroepsonderwijs. Met deze bijdrage kunnen bijvoorbeeld spullen voor school of een

excursie worden betaald. Voor gezinnen met oudere kinderen is dit een welkome bijdrage. Zoals eerder gepresenteerd in hoofdstuk 4 hebben de huishoudens met oudere kinderen te maken met forse tekorten op de begroting na invulling van het restpakket. Dit geldt met name voor het paar met oudere kinderen. Dit huishoudtype heeft ook te maken met een armoedeval. Het tekort op 130 procent bedraagt 399 euro tegenover een tekort van 299 euro op 110 procent. Het tekort net boven de 110 procent zal rond de 407 euro liggen door het wegvallen van gemeentelijke inkomensondersteuning (zie tabel 2 op pagina 32). Om het tekort en deze armoedeval te verkleinen adviseert het Nibud te onderzoeken of het mogelijk is de Scholierenregeling door te trekken naar een inkomensgrens van 130 procent.

Sociale participatie voor kinderen via Stichting Meedoen en het Jeugdsportfonds

Met een participatieregeling voor kinderen via Stichting Meedoen en het Jeugdsportfonds creëert de gemeente Zwolle extra ruimte op de begroting om deel te nemen aan de samenleving. Dit heeft een positief effect op de bestedingsruimte van huishoudens met een laag inkomen. Omdat de vergoeding voor activiteiten wordt verstrekt per kind en niet per huishouden, werkt dit ook gunstig door in de begroting van grotere gezinnen met twee of meer kinderen.

Voor sociale participatie van volwassenen stelt de gemeente geen bedrag beschikbaar. Uit dit onderzoek blijkt echter dat echtparen en (in mindere mate) alleenstaanden onder de AOW-gerechtigde leeftijd niet alle uitgaven uit het restpakket kunnen bekostigen. Meer ondersteuning voor volwassenen zou hier een positieve rol kunnen spelen. Met name echtparen, die met een bijstandsnorm van 100 procent de kosten van twee volwassenen moeten dragen, zullen veel baat hebben bij een bijdrage voor sociale participatie. Het Nibud adviseert de gemeente de mogelijkheid te onderzoeken om ook volwassenen een tegemoetkoming ten behoeve van maatschappelijk participatie te verstrekken.

Kinderopvang

De eigen bijdrage voor de kinderopvang wordt door de gemeente Zwolle niet vergoed; voor de groep alleenstaande ouders zonder bijstandsuitkering, met een inkomen dat past binnen de regels van het minimabeleid, is geen vergoeding mogelijk. Deze kosten drukken dus op de begroting van eenoudergezinnen met een klein baantje. Anderzijds heeft het eenoudergezin met jonge kinderen nauwelijks met tekorten op de begroting te maken. Bovendien gaat vanaf 2016 de kinderopvangtoeslag omhoog. Vergoeding van de kosten van kinderopvang hoeft dan geen prioriteit te hebben.

Alleenstaande ouders zonder werk zullen geen gebruik maken van de kinderopvang, maar van de peuterspeelzaal. Voor huishoudens met een inkomen onder de 1.605 euro bruto

gaat de factuur naar de gemeente en niet naar de klant. Voor de alleenstaande ouder met een bijstandsuitkering is de peuterspeelzaal daarmee gratis.

Het Nibud raadt aan deze situatie in stand te houden.

Ondersteuning voor zieken en gehandicapten

De gemeente Zwolle kent een aantal ondersteunende maatregelen specifiek voor minima met een ziekte of handicap. Tot 130 procent van de bijstandsnorm (i.p.v. 110 procent voor niet-zorg huishoudens) is er de mogelijkheid om via de collectieve zorgverzekering een pakket te kiezen waarbij het eigen risico is afgekocht. Daarnaast heeft een huishouden met een hoge zorgvraag recht op een forfaitaire vergoeding tot en met 130 procent van het sociaal minimum.

Het is positief dat de regelingen doorlopen tot en met 130 procent. Dit pakt gunstig uit voor huishoudens met extra zorgkosten. De alleenstaande met een hoge zorgvraag heeft mede hierdoor te maken met een positief saldo op de begroting op 130 procent. Echter, waren deze gemeentelijke regelingen er niet, dan zou een tekort op de begroting ontstaan van 33 euro (zie tabel 2). Deze situatie geldt bijvoorbeeld voor inwoners met een inkomen net boven de 130 procent. Het Nibud adviseert de gemeente om de financiële situatie van huishoudens met een hoge zorgvraag, die net buiten de gemeentelijke ondersteuning vallen, goed in de gaten te houden en hier zo mogelijk maatwerk te leveren.

5.3 Aandachtspunten

Alleenstaanden (met een hoge zorgvraag)

Alleenstaanden onder de AOW-gerechtigde leeftijd met een inkomen tot en met 110 procent van de bijstandsnorm hebben in de gemeente Zwolle te maken met een tekort als zij naast het basispakket ook het restpakket willen bekostigen. Dit blijft ook het geval als zij een individuele inkomensvoet ontvangen. Ten opzichte van bijvoorbeeld alleenstaande ouderen hebben zij een lager inkomen (bijstand t.o.v. AOW) maar zij maken vaak vergelijkbare kosten.

Alleenstaanden met een hoge zorgvraag zijn op 100 en 110 procent nog iets slechter af dan alleenstaanden zonder een dergelijke zorgvraag. Op 130 procent is de alleenstaande met een hoge zorgvraag juist iets beter af ten opzichte van de alleenstaande zonder zorgvraag. Dit wordt veroorzaakt door de forfaitaire vergoeding en de collectieve zorgverzekering die doorloopt tot en met 130 procent voor huishoudens met een hoge zorgvraag.

Alleenstaande ouderen hebben geen tekorten op de begroting. Een oudere met een hoge zorgvraag en alleen een AOW-uitkering heeft wel een tekort na invulling van het restpakket. Het verschil in saldo tussen een oudere alleenstaande met en zonder hoge zorgvraag is vrij fors, bijna 90 euro. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door de kosten van de maaltijdvoorziening, waar geen vergoeding voor mogelijk is. De forfaitaire vergoeding van bijna 15 euro per maand kan deze extra kosten niet compenseren. Bij een inkomen boven AOW-niveau heeft ook de oudere met zorgkosten geen tekorten. Hier staat tegenover dat ouderen meestal niet in staat zijn hun inkomen nog te verhogen. Het Nibud adviseert de gemeente dit in haar besluitvorming rond de compensatie van zorgkosten mee te nemen.

Echtparen

Echtparen (met en zonder kinderen) onder de AOW-gerechtigde leeftijd kunnen op geen van de onderzochte inkomensniveaus het restpakket bekostigen. Paren met oudere kinderen kunnen in de meeste situaties ook het basispakket niet betalen, alleen bij 110 procent van de geldende norm is er een positief saldo. Zou er op 110 procent geen recht zijn op gemeentelijke inkomensondersteuning dan was het saldo ook op dit inkomensniveau negatief.

Het paar zonder kinderen kan alleen op 100 procent het basispakket niet bekostigen.

Dat echtparen (en met name echtparen met oudere kinderen) met grote tekorten te maken hebben, ziet het Nibud ook bij andere gemeenten en het blijkt ook uit onze landelijke koopkrachtberekeningen.

De belangrijkste oorzaak van dit tekort ligt in het feit dat echtparen de kosten voor twee volwassenen moeten dragen. Ter vergelijking, een eenoudergezin ontvangt 70 procent van de norm voor een echtpaar plus de alleenstaande ouderkop vanuit het kindgebonden budget, wat samen ongeveer neerkomt op 90 procent van de norm. De extra inkomsten voor echtparen (van ongeveer 10 procent) ten opzichte van het eenoudergezin wegen vaak niet op tegen de kosten voor een extra volwassene aan bijvoorbeeld voeding, kleding en de zorgverzekering.

Paren met kinderen hebben met nog grotere tekorten te maken. Met name oudere kinderen drukken sterk op de begroting. Deze kosten worden niet volledig gecompenseerd door (leeftijdsafhankelijke) kindgebonden toeslagen.

Bovengenoemde factoren vinden hun oorsprong in het Rijksbeleid. Gemeenten kunnen via het eigen beleid trachten de gevolgen hiervan te repareren. De gemeente Zwolle heeft hierin al een aantal goede beleidskeuzes gemaakt, zoals een uitgebreide collectieve zorgverzekering, de subsidie aan de Stichting Meedoen en het

Jeugdsportfonds en de Scholierenregeling. Uit paragraaf 4.3.2 bleek al dat juist de gezinnen met oudere kinderen veel baat hebben bij de inkomensondersteunende regelingen. Desalniettemin blijven er flinke tekorten bestaan, met name voor echtparen met oudere kinderen.

Het Nibud adviseert daarom de ondersteuning voor deze doelgroep voort te zetten en het bestaan van inkomensondersteunende regelingen actief naar buiten te brengen. Ook verstrekkingen vanuit de individuele bijzondere bijstand (niet in dit onderzoek meegenomen) kunnen dergelijke gezinnen helpen om hun tekorten beperken. In dit laatste geval kunnen alleen onvoorziene en noodzakelijke bijzondere kosten vergoed worden, maar het is zeker de moeite waard om dit extra onder de aandacht te brengen. Een andere mogelijkheid om paren met kinderen extra te ondersteunen is via de individuele inkomensvoet. Sommige gemeenten kennen een aparte norm voor echtparen met kinderen en echtparen zonder kinderen. De gemeente Zwolle zou dit ook kunnen overwegen.

Ten slotte adviseert het Nibud de gemeente om bij de verstrekking van (individuele) bijzondere bijstand aandacht te hebben voor activiteiten rondom maatschappelijke participatie voor volwassenen.

Alleenstaande ouders met oudere kinderen

Zoals hierboven al opgemerkt zijn oudere kinderen over het algemeen duur. Echtparen met oudere kinderen kunnen het basispakket niet bekostigen. Alleenstaande ouders met oudere kinderen kunnen dit wel, maar het restpakket is ook voor dit huishoudtype niet haalbaar. Feitelijk geldt voor dit huishouden hetzelfde als hierboven: het Nibud adviseert de gemeente zoveel mogelijk alert te blijven op de kwetsbare positie van huishoudens met oudere kinderen en deze huishoudens waar mogelijk extra te ondersteunen.

Huren

De huur vormt in de meeste huishoudens de hoogste uitgave op de begroting. In overleg met de gemeente Zwolle is in deze rapportage uitgegaan van de maximale normen voor passend toewijzen. Dit betekent dat voor eenpersoonshuishoudens gerekend wordt met een huur van 575 euro per maand en voor meerpersoons-huishoudens met een huur van 618 euro per maand. Deze huren liggen boven het landelijk gemiddelde: 427 euro voor een- en tweepersoonshuishoudens en 506 euro voor huishoudens met twee kinderen. Hoewel dit verschil gedeeltelijk door de

huurtoeslag wordt gecompenseerd¹¹, drukt de gekozen huur zwaar op de begroting. Dit verklaart voor een deel de gevonden tekorten uit deze rapportage. Huishoudens met een lagere huur hebben vanzelfsprekend meer bestedingsruimte.

Het Nibud adviseert de gemeente in gesprek te gaan met de woningbouwcorporaties, zodat in gezamenlijkheid naar een oplossing kan worden gezocht voor huishoudens met een laag inkomen die vanwege de relatief hoge huur in financiële problemen (dreigen te) komen.

5.4 Algehele conclusie

Voor de gemeente Zwolle heeft het Nibud de bestedingsruimte van verschillende huishoudtypen met een laag inkomen doorgerekend. De centrale vraag van dit onderzoek luidde:

Wat is het effect van landelijke en lokale inkomensondersteunende regelingen op de financiële positie van huishoudens met een laag inkomen in de gemeente Zwolle?

Bijna alle onderzochte huishoudtypen hebben te maken met tekorten op de maandbegroting, als zij naast het basispakket ook het restpakket willen bekostigen. De grootste tekorten doen zich voor bij het echtpaar met twee oudere kinderen. Dit huishouden kan op 100 procent en op 130 procent ook het basispakket niet betalen.

Ouderen met alleen een AOW-uitkering of met een klein aanvullend pensioen hebben hogere inkomsten dan een gezin op bijstandsniveau. Een AOW-uitkering is ruim 150 euro per maand hoger dan een bijstandsuitkering. Mede hierdoor is de alleenstaande oudere het enige huishoudtype dat voldoende bestedingsruimte heeft om zowel het basispakket als het restpakket te bekostigen.

Ook de onderzochte huishoudens met een hoge zorgvraag hebben met tekorten te maken. En ook hier zijn de tekorten bij de alleenstaande onder de AOW-gerechtigde leeftijd groter dan bij de alleenstaande oudere. Echter, door het gekozen zorgpakket is het verschil in saldo tussen een oudere met zorgvraag en een oudere zonder zorgvraag vrij groot (87 euro per maand). Dit verschil is bij de alleenstaande onder de AOW-gerechtigde leeftijd veel kleiner.

Veel zorgkosten worden door de gemeente Zwolle gecompenseerd door de forfaitaire vergoeding en de (collectieve) zorgverzekering. De (individuele) bijzondere bijstand kan hiervoor in principe niet worden aangesproken. Kosten die niet door de forfaitaire

¹¹ Tussen de kwaliteitskortingsgrens van 403 euro en de aftoppingsgrens van 618 euro wordt de huur voor 65 procent door de huurtoeslag gecompenseerd.

vergoeding of de zorgverzekering worden gedekt, zoals bijvoorbeeld de maaltijdvoorziening, kunnen daardoor zwaar op de begroting drukken.

Huishoudens met een hoge zorgvraag en een inkomen net boven 130 procent profiteren niet van de gemeentelijke regelingen. Een alleenstaande onder de AOW-gerechtigde leeftijd met een hoge zorgvraag en een inkomen op 131 procent van de geldende bijstandsnorm zou daardoor met tekort op de maandbegroting te maken krijgen.

Deze rapportage heeft ook onderzocht *in welke mate* huishoudens met een laag inkomen profiteren van de gemeentelijke inkomensondersteuning. Dan blijkt dat de gemeente Zwolle het meest compenseert waar dit hoogst noodzakelijk is: het paar met oudere kinderen heeft de grootste tekorten op de maandbegroting, maar kan tegelijkertijd het grootste bedrag aan inkomensondersteuning aanvragen. Ook bij de alleenstaande ouder met oudere kinderen is het tekort op de begroting een stuk lager dan zonder de gemeentelijke ondersteuning het geval zou zijn.

Echter, het blijft voor gemeenten een onmogelijke opgave om tekorten van enkele honderden euro's per maand te compenseren. Een structurele oplossing zal, indien politiek gewenst, vanuit het Rijk moeten komen.

Bijlage 1: Begrotingen

In onderstaande tabellen zijn de begrotingen van de verschillende huishoudtypen opgenomen. Voor alle huishoudens wordt op een rij gezet hoe het budget er bij de verschillende inkomensniveaus uit ziet. De inkomensondersteunende regelingen van de gemeente Zwolle zijn als volgt in de begrotingen verwerkt:

Kwijtschelding van heffingen

In de begrotingen is de kwijtschelding van de gemeentelijke- en waterschapsheffingen verwerkt bij de heffingsbedragen. Dit wordt aangegeven met • achter het resterende bedrag.

Collectieve zorgverzekering

De gemeente Zwolle biedt inwoners de mogelijkheid zich te verzekeren via een collectieve ziektekostenverzekering. Bij de uitgavenpost 'Zorgverzekering' hebben we het maandelijkse bedrag van de collectieve zorgverzekering gebruikt. Dit is aangegeven met •• achter de betreffende bedragen. Omdat in de collectieve verzekering het eigen risico is afgekocht, is dit in de begrotingen op nu gezet. Ook dit is aangegeven met •• achter de betreffende bedragen.

Scholierenregeling

Voor schoolgaande kinderen uit gezinnen met een laag inkomen is er de Scholierenregeling. Met dit geld kunnen bijvoorbeeld spullen voor school of een excursie worden betaald. In de begrotingen is de vergoeding verrekend met de post "onderwijs", dit wordt aangegeven met •• achter de betreffende bedragen.

Stichting Meedoen/ Jeugdsportfonds

Vanuit de Stichting Meedoen en het Jeugdsportfonds kunnen kinderen van 4 tot 18 jaar een financiële bijdrage krijgen voor een culturele of sportieve activiteit. Deze bijdrage is verrekend met de post "sociale participatie". Ook dit is aangegeven met •• achter de betreffende bedragen.

Inkomensondersteuning voor chronisch zieken en gehandicapten

Mensen met een chronische ziekte of lichamelijke beperking hebben door leeftijd, ziekte of handicap vaak extra kosten. De gemeente Zwolle komt tegemoet aan een aantal van deze kosten. De inkomensondersteuning is in de begrotingen opgenomen onder de inkomsten bij de post "forfaitaire vergoeding" en aangegeven met •• achter de betreffende bedragen.

a. Alleenstaande

	100%	110%	130%
Inkomsten			
Netto inkomen (incl. kortingen)	963	1059	1251
Zorgtoeslag	78	78	78
Huurtoeslag	285	285	229
Kinderbijslag	0	0	0
Kindgebonden budget	0	0	0
Kinderopvangtoeslag	0	0	0
Forfaitaire vergoeding	0	0	0
TOTAAL INKOMSTEN	1326	1422	1559
Vaste lasten			
Huur	575	575	575
Energie			
Gas	58	58	58
Elektriciteit	27	27	27
Water	9	9	9
Gemeentelijke heffingen	0 •	0 •	18
Waterschapshffingen	0 •	0 •	12
Telefoon, televisie, internet	53	53	53
Verzekeringen			
Zorgverzekering: Basis	145 ••	145 ••	102
Zorgverzekering: Aanvullend	0 ••	0 ••	30
Overige verzekeringen	19	19	19
Onderwijs	0	0	0
Kinderopvang	0	0	0
Contributies en abonnementen	2	2	2
Vervoer	14	14	14
TOTAAL VASTE LASTEN	901	901	919
Reserveringsuitgaven			
Kleding en schoenen	54	54	54
Inventaris	76	76	76
Onderhoud huis en tuin	26	26	26
Eigen risico	0 ••	0 ••	31
Eigen bijdragen, zelfzorgmedicijnen	12	12	12
Vrijtijdsuitgaven	*	*	*
TOTAAL RESERVERINGSUITGAVEN	168	168	199
Huishoudelijke uitgaven			
Voeding	204	204	204
Was- en schoonmaakmiddelen	7	7	7
Persoonlijke verzorging	23	23	23
Huishoudelijke dienstverlening	0	0	0
Huisdieren	*	*	*
Roken	*	*	*
Diversen	18	18	18
TOTAAL HUISHOUDELIJKE UITGAVEN	252	252	252
TOTAAL UITGAVEN	1322	1322	1370
BESCHIKBAAR NA BASISPAKKET	4	100	188
Restpakket			
Sociale participatie	92	92	92
Overig restpakket	20	85	85
Vergoeding restpakket	0	0	0
TOTAAL RESTPAKKET	112	177	177
BESCHIKBAAR NA RESTPAKKET	-107	-77	11

* Deze posten vallen onder het restpakket

Vet en cursief Afhankelijk van gemeentelijke tarieven

• Verminderd met de kwijtschelding

•• Lokale tegemoetkomingen en/of meerkosten

b. Alleenstaande oudere

	100%	110%	130%
Inkomsten			
Netto inkomen (incl. kortingen)	1123	1188	1404
Zorgtoeslag	78	78	78
Huurtoeslag	287	287	220
Kinderbijslag	0	0	0
Kindgebonden budget	0	0	0
Kinderopvangtoeslag	0	0	0
Forfaitaire vergoeding	0	0	0
TOTAAL INKOMSTEN	1488	1553	1702
Vaste lasten			
Huur	575	575	575
Energie			
Gas	65	65	65
Elektriciteit	30	30	30
Water	10	10	10
Gemeentelijke heffingen	0 •	0 •	18
Waterschapsheffingen	0 •	0 •	12
Telefoon, televisie, internet	54	54	54
Verzekeringen			
Zorgverzekering: Basis	145 ••	145 ••	102
Zorgverzekering: Aanvullend	0 ••	0 ••	30
Overige verzekeringen	13	13	13
Onderwijs	0	0	0
Kinderopvang	0	0	0
Contributies en abonnementen	2	2	2
Vervoer	11	11	11
TOTAAL VASTE LASTEN	904	904	922
Reserveringsuitgaven			
Kleding en schoenen	54	54	54
Inventaris	76	76	76
Onderhoud huis en tuin	26	26	26
Eigen risico	0 ••	0 ••	31
Eigen bijdragen, zelfzorgmedicijnen	12	12	12
Vrijtijdsuitgaven	*	*	*
TOTAAL RESERVERINGSUITGAVEN	168	168	199
Huishoudelijke uitgaven			
Voeding	187	187	187
Was- en schoonmaakmiddelen	7	7	7
Persoonlijke verzorging	23	23	23
Huishoudelijke dienstverlening	0	0	0
Huisdieren	*	*	*
Roken	*	*	*
Diversen	19	19	19
TOTAAL HUISHOUDELIJKE UITGAVEN	237	237	237
TOTAAL UITGAVEN	1309	1309	1358
BESCHIKBAAR NA BASISPAKKET	179	244	345
Restpakket			
Sociale participatie	92	92	92
Overig restpakket	20	63	63
Vergoeding restpakket	0	0	0
TOTAAL RESTPAKKET	112	155	155
BESCHIKBAAR NA RESTPAKKET	68	89	190

* Deze posten vallen onder het restpakket

Vet en cursief Afhankelijk van gemeentelijke tarieven

• Verminderd met de kwijtschelding

•• Lokale tegemoetkomingen en/of meerkosten

c. Alleenstaande, 2 kinderen 3 & 5 jaar

	100%	110%	130%
Inkomsten			
Netto inkomen (incl. kortingen)	963	1059	1251
Zorgtoeslag	78	78	78
Huurtoeslag	313	313	313
Kinderbijslag	127	127	127
Kindgebonden budget	406	406	406
Kinderopvangtoeslag	0	538	807
Forfaitaire vergoeding	0	0	0
TOTAAL INKOMSTEN	1887	2521	2983
Vaste lasten			
Huur	618	618	618
Energie			
Gas	80	80	80
Elektriciteit	62	62	62
Water	16	16	16
Gemeentelijke heffingen	0 •	0 •	22
Waterschapsheffingen	0 •	0 •	21
Telefoon, televisie, internet	53	53	53
Verzekeringen			
Zorgverzekering: Basis	145 **	145 **	102
Zorgverzekering: Aanvullend	0 **	0 **	30
Overige verzekeringen	19	19	19
Onderwijs	7	7	7
Kinderopvang	0	593	889
Contributies en abonnementen	2	2	2
Vervoer	36	36	36
TOTAAL VASTE LASTEN	1038	1630	1957
Reserveringsuitgaven			
Kleding en schoenen	103	103	103
Inventaris	102	102	102
Onderhoud huis en tuin	26	26	26
Eigen risico	0 **	0 **	31
Eigen bijdragen, zelfzorgmedicijnen	23	23	23
Vrijtijdsuitgaven	*	*	*
TOTAAL RESERVERINGSUITGAVEN	254	254	285
Huishoudelijke uitgaven			
Voeding	307	307	307
Was- en schoonmaakmiddelen	12	12	12
Persoonlijke verzorging	44	44	44
Huishoudelijke dienstverlening	0	0	0
Huisdieren	*	*	*
Roken	*	*	*
Diversen	24	24	24
TOTAAL HUISHOUDELIJKE UITGAVEN	387	387	387
TOTAAL UITGAVEN	1678	2271	2629
BESCHIKBAAR NA BASISPAKKET	209	250	354
Restpakket			
Sociale participatie	172 **	172 **	184
Overig restpakket	20	85	85
Vergoeding restpakket	0	0	0
TOTAAL RESTPAKKET	192	257	269
BESCHIKBAAR NA RESTPAKKET	18	-7	85

* Deze posten vallen onder het restpakket

Vet en cursief Afhankelijk van gemeentelijke tarieven

• Verminderd met de kwijtschelding

** Lokale tegemoetkomingen en/of meerkosten

d. Alleenstaande, 2 kinderen 14 & 16 jaar

	100%	110%	130%
Inkomsten			
Netto inkomen (incl. kortingen)	963	1059	1251
Zorgtoeslag	78	78	78
Huurtoeslag	313	313	313
Kinderbijslag	182	182	182
Kindgebonden budget	459	459	459
Kinderopvangtoeslag	0	0	0
Forfaitaire vergoeding	0	0	0
TOTAAL INKOMSTEN	1995	2091	2284
Vaste lasten			
Huur	618	618	618
Energie			
Gas	80	80	80
Elektriciteit	62	62	62
Water	16	16	16
Gemeentelijke heffingen	0 •	0 •	22
Waterschapshffingen	0 •	0 •	21
Telefoon, televisie, internet	57	57	57
Verzekeringen			
Zorgverzekering: Basis	145 ••	145 ••	102
Zorgverzekering: Aanvullend	0 ••	0 ••	30
Overige verzekeringen	19	19	19
Onderwijs	34 ••	34 ••	71
Kinderopvang	0	0	0
Contributies en abonnementen	2	2	2
Vervoer	41	41	41
TOTAAL VASTE LASTEN	1074	1074	1142
Reserveringsuitgaven			
Kleding en schoenen	144	144	144
Inventaris	102	102	102
Onderhoud huis en tuin	26	26	26
Eigen risico	0 ••	0 ••	31
Eigen bijdragen, zelfzorgmedicijnen	23	23	23
Vrijetijdsuitgaven	*	*	*
TOTAAL RESERVERINGSUITGAVEN	295	295	327
Huishoudelijke uitgaven			
Voeding	446	446	446
Was- en schoonmaakmiddelen	12	12	12
Persoonlijke verzorging	69	69	69
Huishoudelijke dienstverlening	0	0	0
Huisdieren	*	*	*
Roken	*	*	*
Diversen	24	24	24
TOTAAL HUISHOUDELIJKE UITGAVEN	550	550	550
TOTAAL UITGAVEN	1919	1919	2019
BESCHIKBAAR NA BASISPAKKET	76	172	265
Restpakket			
Sociale participatie	172 ••	172 ••	206
Overig restpakket	65	130	130
Vergoeding restpakket	0	0	0
TOTAAL RESTPAKKET	237	302	336
BESCHIKBAAR NA RESTPAKKET	-161	-130	-71

* Deze posten vallen onder het restpakket

Vet en cursief Afhankelijk van gemeentelijke tarieven

• Verminderd met de kw ijtschelding

•• Lokale tegemoetkomingen en/of meerkosten

e. Paar zonder kinderen

	100%	110%	130%
Inkomsten			
Netto inkomen (incl. kortingen)	1375	1510	1788
Zorgtoeslag	149	146	80
Huurtoeslag	286	285	159
Kinderbijslag	0	0	0
Kindgebonden budget	0	0	0
Kinderopvangtoeslag	0	0	0
Forfaitaire vergoeding	0	0	0
TOTAAL INKOMSTEN	1811	1941	2026
Vaste lasten			
Huur	618	618	618
Energie			
Gas	58	58	58
Elektriciteit	50	50	50
Water	13	13	13
Gemeentelijke heffingen	0 •	0 •	22
Waterschapsheffingen	0 •	0 •	21
Telefoon, televisie, internet	62	62	62
Verzekeringen			
Zorgverzekering: Basis	291 **	291 **	205
Zorgverzekering: Aanvullend	0 **	0 **	61
Overige verzekeringen	28	28	28
Onderwijs	0	0	0
Kinderopvang	0	0	0
Contributies en abonnementen	2	2	2
Vervoer	28	28	28
TOTAAL VASTE LASTEN	1150	1150	1168
Reserveringsuitgaven			
Kleding en schoenen	108	108	108
Inventaris	93	93	93
Onderhoud huis en tuin	26	26	26
Eigen risico	0 **	0 **	63
Eigen bijdragen, zelfzorgmedicijnen	24	24	24
Vrijtijdsuitgaven	*	*	*
TOTAAL RESERVERINGSUITGAVEN	251	251	314
Huishoudelijke uitgaven			
Voeding	372	372	372
Was- en schoonmaakmiddelen	10	10	10
Persoonlijke verzorging	46	46	46
Huishoudelijke dienstverlening	0	0	0
Huisdieren	*	*	*
Roken	*	*	*
Diversen	21	21	21
TOTAAL HUISHOUDELIJKE UITGAVEN	448	448	448
TOTAAL UITGAVEN	1849	1849	1929
BESCHIKBAAR NA BASISPAKKET	-38	92	97
Restpakket			
Sociale participatie	149	149	149
Overig restpakket	22	88	88
Vergoeding restpakket	0	0	0
TOTAAL RESTPAKKET	171	237	237
BESCHIKBAAR NA RESTPAKKET	-209	-145	-140

* Deze posten vallen onder het restpakket

Vet en cursief Afhankelijk van gemeentelijke tarieven

• Verminderd met de kwijtschelding

** Lokale tegemoetkomingen en/of meerkosten

f. Paar, 2 kinderen 14 & 16 jaar

	100%	110%	130%
Inkomsten			
Netto inkomen (incl. kortingen)	1375	1510	1788
Zorgtoeslag	149	146	80
Huurtoeslag	313	311	185
Kinderbijslag	182	182	182
Kindgebonden budget	205	204	170
Kinderopvangtoeslag	0	0	0
Forfaitaire vergoeding	0	0	0
TOTAAL INKOMSTEN	2225	2354	2405
Vaste lasten			
Huur	618	618	618
Energie			
Gas	80	80	80
Elektriciteit	70	70	70
Water	19	19	19
Gemeentelijke heffingen	0 •	0 •	22
Waterschapsheffingen	0 •	0 •	21
Telefoon, televisie, internet	66	66	66
Verzekeringen			
Zorgverzekering: Basis	291 **	291 **	205
Zorgverzekering: Aanvullend	0 **	0 **	61
Overige verzekeringen	28	28	28
Onderwijs	34 **	34 **	71
Kinderopvang	0	0	0
Contributies en abonnementen	2	2	2
Vervoer	55	55	55
TOTAAL VASTE LASTEN	1263	1263	1318
Reserveringsuitgaven			
Kleding en schoenen	192	192	192
Inventaris	121	121	121
Onderhoud huis en tuin	26	26	26
Eigen risico	0 **	0 **	63
Eigen bijdragen, zelfzorgmedicijnen	35	35	35
Vrijtijdsuitgaven	*	*	*
TOTAAL RESERVERINGSUITGAVEN	375	375	438
Huishoudelijke uitgaven			
Voeding	520	520	520
Was- en schoonmaakmiddelen	14	14	14
Persoonlijke verzorging	92	92	92
Huishoudelijke dienstverlening	0	0	0
Huisdieren	*	*	*
Roken	*	*	*
Diversen	27	27	27
TOTAAL HUISHOUDELIJKE UITGAVEN	652	652	652
TOTAAL UITGAVEN	2291	2291	2408
BESCHIKBAAR NA BASISPAKKET	-66	63	-4
Restpakket			
Sociale participatie	229 **	229 **	263
Overig restpakket	67	133	133
Vergoeding restpakket	0	0	0
TOTAAL RESTPAKKET	296	362	396
BESCHIKBAAR NA RESTPAKKET	-362	-299	-399

* Deze posten vallen onder het restpakket

Vet en cursief Afhankelijk van gemeentelijke tarieven

• Verminderd met de kwijtschelding

** Lokale tegemoetkomingen en/of meerkosten

g. Alleenstaande met zorgvraag

	100%	110%	130%
Inkomsten			
Netto inkomen (incl. kortingen)	963	1059	1251
Zorgtoeslag	78	78	78
Huurtoeslag	285	285	229
Kinderbijslag	0	0	0
Kindgebonden budget	0	0	0
Kinderopvangtoeslag	0	0	0
Forfaitaire vergoeding	15 **	15 **	15 **
TOTAAL INKOMSTEN	1341	1437	1573
Vaste lasten			
Huur	575	575	575
Energie			
Gas	58	58	58
Elektriciteit	27	27	27
Water	9	9	9
Gemeentelijke heffingen	0 •	0 •	18
Waterschapsheffingen	0 •	0 •	12
Telefoon, televisie, internet	53	53	53
Verzekeringen			
Zorgverzekering: Basis	145 **	145 **	145 **
Zorgverzekering: Aanvullend	0 **	0 **	0 **
Overige verzekeringen	19	19	19
Onderwijs	0	0	0
Kinderopvang	0	0	0
Contributies en abonnementen	2	2	2
Vervoer	21 **	21 **	21 **
TOTAAL VASTE LASTEN	908	908	938
Reserveringsuitgaven			
Kleding en schoenen	54	54	54
Inventaris	76	76	76
Onderhoud huis en tuin	26	26	26
Eigen risico	0 **	0 **	0 **
Eigen bijdragen, zelfzorgmedicijnen	29 **	29 **	29 **
Vrijtijdsuitgaven	*	*	*
TOTAAL RESERVERINGSUITGAVEN	185	185	185
Huishoudelijke uitgaven			
Voeding	204	204	204
Was- en schoonmaakmiddelen	7	7	7
Persoonlijke verzorging	23	23	23
Huishoudelijke dienstverlening	0	0	0
Huisdieren	*	*	*
Roken	*	*	*
Diversen	18	18	18
TOTAAL HUISHOUDELIJKE UITGAVEN	252	252	252
TOTAAL UITGAVEN	1345	1345	1375
BESCHIKBAAR NA BASISPAKKET	-4	92	198
Restpakket			
Sociale participatie	92	92	92
Overig restpakket	20	85	85
Vergoeding restpakket	0	0	0
TOTAAL RESTPAKKET	112	177	177
BESCHIKBAAR NA RESTPAKKET	-116	-85	21

* Deze posten vallen onder het restpakket

Vet en cursief Afhankelijk van gemeentelijke tarieven

• Verminderd met de kw ijtschelding

** Lokale tegemoetkomingen en/of meerkosten

h. Alleenstaande oudere met zorgvraag

	100%	110%	130%
Inkomsten			
Netto inkomen (incl. kortingen)	1123	1188	1404
Zorgtoeslag	78	78	78
Huurtoeslag	287	287	220
Kinderbijslag	0	0	0
Kindgebonden budget	0	0	0
Kinderopvangtoeslag	0	0	0
Forfaitaire vergoeding	15 **	15 **	15 **
TOTAAL INKOMSTEN	1503	1568	1717
Vaste lasten			
Huur	575	575	575
Energie			
Gas	65	65	65
Elektriciteit	30	30	30
Water	10	10	10
Gemeentelijke heffingen	0 •	0 •	18
Waterschapsheffingen	0 •	0 •	12
Telefoon, televisie, internet	54	54	54
Verzekeringen			
Zorgverzekering: Basis	145 **	145 **	145 **
Zorgverzekering: Aanvullend	0 **	0 **	0 **
Overige verzekeringen	13	13	13
Onderwijs	0	0	0
Kinderopvang	0	0	0
Contributies en abonnementen	2	2	2
Vervoer	18 **	18 **	18 **
TOTAAL VASTE LASTEN	911	911	941
Reserveringsuitgaven			
Kleding en schoenen	54	54	54
Inventaris	76	76	76
Onderhoud huis en tuin	26	26	26
Eigen risico	0 **	0 **	0 **
Eigen bijdragen, zelfzorgmedicijnen	12	12	12
Vrijtijdsuitgaven	*	*	*
TOTAAL RESERVERINGSUITGAVEN	168	168	168
Huishoudelijke uitgaven			
Voeding	274 **	274 **	274 **
Was- en schoonmaakmiddelen	16 **	16 **	16 **
Persoonlijke verzorging	23	23	23
Huishoudelijke dienstverlening	0	0	14 **
Huisdieren	*	*	*
Roken	*	*	*
Diversen	19	19	19
TOTAAL HUISHOUDELIJKE UITGAVEN	332	332	346
TOTAAL UITGAVEN	1411	1411	1455
BESCHIKBAAR NA BASISPAKKET	92	157	262
Restpakket			
Sociale participatie	92	92	92
Overig restpakket	20	63	63
Vergoeding restpakket	0	0	0
TOTAAL RESTPAKKET	112	155	155
BESCHIKBAAR NA RESTPAKKET	-19	2	107

* Deze posten vallen onder het restpakket

Vet en cursief Afhankelijk van gemeentelijke tarieven

• Verminderd met de kwijtschelding

** Lokale tegemoetkomingen en/of meerkosten

Bijlage 2: Inkomsten

Inkomsten

Het inkomen in de begrotingen is inclusief vakantietoeslag en heffingskortingen (bijvoorbeeld de algemene heffingskorting, de arbeidskorting en de combinatiekorting). Het uitgangspunt is dat huishoudens alle kortingen en landelijke toeslagen waar ze recht op hebben ook daadwerkelijk aanvragen.

Individuele inkomenstoelage (opvolger van de langdurigheidstoelage)

De individuele inkomenstoelage is bedoeld voor huishoudens jonger dan AOW-leeftijd, die gedurende een periode van 36 maanden over een inkomen beschikken dat niet hoger is dan 110 procent van de geldende bijstandsnorm. De hoogte van de toelage bedraagt 350 euro voor alleenstaanden en 500 euro voor (echt)paren.

Algemene opmerking

Naast bovenstaande inkomensondersteunende maatregelen wordt bij de inkomsten rekening gehouden met de zorgtoelage, de huurtoelage, de kinderbijslag, het kindgebonden budget en het de eventuele kinderopvangtoelage.

Bijlage 3: Verantwoording uitgaven

Het Nibud gebruikt diverse bronnen voor de referentiecijfers. Hieronder volgt een korte verantwoording van keuzes en bronnen uitgesplitst naar het basis- en het restpakket.

1. Basispakket

Huur

Er wordt gerekend met een huur van 575 euro voor eenpersoonshuishoudens en 618 euro voor meerpersoonshuishoudens. Deze huur is vastgesteld in overleg met de gemeente Zwolle.

Energie

Dit is 90 procent van de prijs van gemiddeld gebruik naar huishoudtype met een opslag voor huishoudens van de AOW-gerechtigde leeftijd (gasverbruik). Daarbij hanteert het Nibud de prijs van het gemiddelde verbruik.

Heffingen

Dit zijn de gemeentelijke- en waterschapsheffingen verminderd met de eventuele kwijtschelding.

Telefoon, internet en kabel

Deze bedragen zijn gebaseerd op het bellen met een mobiele telefoon met een sim-only abonnement voor 100 tot 150 belminuten per maand, een basisabonnement voor internet en een basis digitaal televisie abonnement. We gaan er van uit dat iedereen in het huishouden van 12 jaar en ouder een eigen mobiele telefoon heeft.

Zorgverzekeringen

Dit betreft de nominale premie van de basis- en aanvullende verzekering inclusief de minst uitgebreide tandartsverzekering. Voor huishoudens die voldoen aan de voorwaarden wordt gerekend met de premie van de collectieve verzekering.

Overige verzekeringen

Dit betreft een aansprakelijkheidsverzekering, een inboedelverzekering en voor volwassenen in huishoudens onder de AOW-gerechtigde leeftijd een uitvaartverzekering.

Schoolkosten

Deze bedragen zijn gebaseerd op onderzoek van het Nibud, en betreffen de mediaanbedragen exclusief reiskosten.

Kinderopvang

Dit zijn de kosten inclusief de landelijke vergoeding die wordt gegeven en (indien van toepassing) de vergoeding via de bijzondere bijstand.

Kleding en schoenen

Deze bedragen zijn gebaseerd op het Nibud-basispakket voor kleding.

Inventaris en onderhoud

Bedragen zijn gebaseerd op het Nibud-basispakket voor inventaris en onderhoud.

Niet-vergoede ziektekosten

In het basispakket zitten kosten die elk huishouden heeft. De kosten betreffen de huisapotheek met pleisters, aspirines e.d. plus het bedrag dat een huishouden maximaal kwijt kan zijn aan het eigen risico van de zorgverzekering.

Voeding

De bedragen zijn gebaseerd op de aanbevolen hoeveelheden voor een gezonde voeding van het Voedingscentrum en de prijzen van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

Was- en schoonmaakmiddelen

Dit is een bedrag per huishouden en een bedrag per persoon op basis van Nibud-onderzoek.

Persoonlijke verzorging

Uitgegaan is van een bedrag per persoon op basis van Nibud-onderzoek.

Diversen

Dit is een bedrag per huishouden en een bedrag per persoon voor diverse uitgaven.

OV en fiets

Voor ieder lid van het huishouden zijn dit de kosten van een fiets, een OV-chipkaart en enkele zones.

2. Restpakket

Het bedrag dat overblijft nadat alle uitgaven uit het basispakket zijn gedaan, is bestemd voor vrije bestedingen. Alle vrije bestedingen vormen samen het restpakket.

Pakket voor sociale participatie

Als voorbeeld heeft het Nibud in samenwerking met het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) een pakket aan uitgaven voor sociale participatie opgesteld. De uitgavenposten waar rekening mee is gehouden staat hieronder weergegeven evenals de richtbedragen voor deze uitgavenposten. Waarbij in ieder geval de huishoudelijke kosten gelden en er vaak nog een bedrag per huishoudlid blijkt.

Uitgaven aan sociale participatie, bedrag per maand

	€
Contributies en abonnementen	
per kind 4-12 jaar	11,50
per persoon >12 jaar	17,00
per huishouden	2,50
Bezoek ontvangen	
per huishouden	11,50
per persoon	8,50
Op bezoek gaan	
per persoon	5,50
Vakantie/uitgaan	
per huishouden	22,50
per persoon	17,00
Vervoer	
per huishoudens	4,50
per persoon	9,00

Bron: Hoff et al, SCP/Nibud, 2009, berekeningen Nibud, 2015

Overig restpakket

Naast de uitgaven zoals gespecificeerd in het pakket aan sociale participatie kunnen nog allerlei overige uitgaven als voorbeeld in het restpakket worden opgenomen. In dit onderzoek zijn dat de kosten voor woon-werkverkeer (gebaseerd op een twee-sterrenabonnement en jaarlijks geïndexeerd), zakgeld voor de kinderen (bedragen zijn gebaseerd op regulier onderzoek van het Nibud) en de kosten voor een huisdier (incl. hondenbelasting).

Advies & Faciliteiten
Onderzoek en Informatie

Stadskantoor
Lübeckplein 2
Postbus 538
8000 AM Zwolle
Telefoon (038) 498 2486
www.zwolle.nl

Uitkomsten focusgroepgesprekken

Verkenning bereik en effecten van de regelingen voor chronisch zieken en gehandicapten in Zwolle

Datum 5 februari 2016
Ons kenmerk Uitkomsten focusgroepgesprekken

Inhoudsopgave

Inleiding	3
1 Doelgroep chronisch zieken en gehandicapten	6
1.1 Diversiteit binnen de doelgroep is groot	6
1.2 Chronische ziekte dwingt tot het maken van keuzes	6
1.3 Chronische ziekte leidt vaak tot beperkingen in geld verdienen	7
1.4 Chronische ziekte vergt veel regelwerk	8
2 Diversiteit en samenloop van kosten	9
3 Ondersteuning voor chronisch zieken en gehandicapten	11
3.1 Geboden ondersteuning	11
3.2 Gerichtheid van de gemeentelijke regelingen	11
3.3 Inkomensgrens bij regelingen	12
3.4 Toegang tot de regelingen	13
4 Tot slot	15
4.1 Conclusies	15
4.2 Wat verder ter tafel kwam	15
Bijlage 1. Toelichting vervallen rijksregelingen	17
Bijlage 2. Toelichting gemeentelijke regelingen	18
Bijlage 3. Opzet van het onderzoek	19
Onderzoeksvraag	19
Onderzoeksmethode	19
Werving deelnemers	20
Deelnemers aan de focusgroepgesprekken	20
Bijlage 4. Toelichting meerkosten van chronisch zieken	22

Datum 5 februari 2016
Ons kenmerk Uitkomsten focusgroepgesprekken

Inleiding

Chronisch zieken en gehandicapten worden vaak geconfronteerd met kosten die verband houden met hun ziekte of handicap. Er bestaan verschillende regelingen voor hen om de kosten te compenseren.

Per 2014 zijn rijksregelingen voor chronisch zieken en gehandicapten komen te vervallen; het betreft de Wet tegemoetkoming chronisch zieken en gehandicapten (Wtcg) en de Compensatieregeling eigen risico (CER)¹.

Het rijk vond de toenmalige rijksmaatregelen niet geschikt om de gelden rechtvaardig en gericht te verdelen. De ongerichte automatische tegemoetkoming via het CAK moest worden omgezet naar een maatwerkvoorziening, waarbij de juiste ondersteuning wordt geboden aan degenen die ook daadwerkelijk ondersteuning nodig hebben.

Het rijk heeft de taak per 2015 neergelegd bij de gemeenten. Het beschikbare budget van de voormalige rijksregelingen is teruggebracht van € 750 mln. naar € 270 mln. Gemeenten moeten dus een grote (rijks)bezuiniging doorvoeren. Het rijk gaat er vanuit dat gemeenten door het bieden van maatwerk de tegemoetkoming gericht kunnen inzetten en dus met minder budget deze taak kunnen uitvoeren.

In Zwolle heeft het college de verdeling van de extra gelden vastgesteld en de raad hierover geïnformeerd in een nota op 16-06-2015.

- De toegang tot de collectieve zorgverzekering is opengesteld voor chronisch zieken en gehandicapten met een inkomen tot 130% van het sociaal minimum.
- Er wordt een tegemoetkoming voor (niet-medische) meerkosten verstrekt van 175,- euro aan chronisch zieken en gehandicapten met een inkomen tot 130% van het sociaal minimum.

Het College heeft aan de raad toegezegd om gebruik en effect van de regelingen te monitoren. Aangezien het om een (deels) nieuwe taak en een (deels) nieuwe doelgroep gaat, zal inzicht in het gebruik van de regeling pas na enkele jaren duidelijk zijn. Uit de ervaring zien we dat het gebruik en inzicht in de effecten van de nieuwe regelingen de eerste jaren na de invoering blijft groeien.

Om al op korte termijn een beeld te krijgen, is besloten om een onderzoek in de vorm van focusgroepgesprekken te starten.

¹ Een toelichting over de vervallen regelingen en de gemeentelijke regelingen vindt u in bijlagen 1 en 2.

Onderzoeksvraag

Het doel van het onderzoek is om inzicht te krijgen of de regelingen doelgericht worden verstrekt en voldoende ondersteuning bieden aan de juiste groep mensen.

De hoofdvraag voor het onderzoek is als volgt geformuleerd:

Wat zijn het gebruik en de effecten van de huidige Zwolse regelingen voor chronisch zieken en gehandicapten?

Subvragen

1. In hoeverre sluiten de twee genoemde regelingen aan bij de behoefte van chronisch zieken en gehandicapten?
2. In hoeverre bieden de regelingen ondersteuning aan de zorgbehoefte van de chronisch zieken? - wie gebruiken de regelingen / wie niet?
 - is de doelgroepdefiniëring correct of is deze nog verder te specificeren?
 - is de inkomensgrens de goede grens?
3. Welk effect heeft het gebruik van de regelingen?
 - In hoeverre zijn chronisch zieken en gehandicapten tevreden over de huidige regelingen?
 - Hier zal discussie over eigen bijdrages Wmo ook een rol spelen voor hogere inkomens.
4. Welke verbetermogelijkheden ziet de doelgroep om het effect van de regelingen (of breder, de ondersteuning aan chronisch zieken en gehandicapten) te vergroten?

In een paar goed voorbereide gesprekken hebben we de hierboven genoemde onderwerpen uitgediept en deelnemers hebben hun ervaringen uitgewisseld. Er is breed uitgenodigd onder Zwolse chronisch zieken en gehandicapten, ongeacht inkomen (zowel met inkomen onder als boven 130% van het sociaal minimum) of gebruik van de gemeentelijke regelingen, de Participatieraad, diverse belangenorganisaties en partners in de stad zoals woningbouwcorporaties, zorgaanbieders, GGD IJsselland, Juridisch loket. Het opzet van het onderzoek is in de bijlage 3 uiteengezet.

Leeswijzer

Hoofdstuk 1 geeft inzicht in de doelgroep chronisch zieken en gehandicapten. Vervolgens (hoofdstuk 2) geven we inzicht in de kosten. In hoofdstuk 3 gaan we in op de geboden ondersteuning en de tevredenheid over de regelingen. In het laatste hoofdstuk volgen de conclusies en de nevenopbrengsten van de gesprekken. De bijlagen bevatten de toelichting op de vervallen rijksregelingen (bijlage 1) en de gemeentelijke regelingen voor chronisch zieken en gehandicapten (bijlage 2) en de nadere uitwerking van de onderzoeksvraag en het opzet van het onderzoek (bijlage 3).

In de rapportage spreken we omwille van de leesbaarheid vaak alleen over chronisch zieken, het gaat echter nadrukkelijk in het onderzoek om chronisch zieken en gehandicapten.

Datum

5 februari 2016

Ons kenmerk

Uitkomsten focusgroepgesprekken

Het is een gegeven dat beelden van mensen beïnvloed worden door landelijke berichtgeving in de media en door eigen ervaringen uit het verleden. Dit geldt uiteraard ook voor chronisch zieken en gehandicapten. In het onderzoek zijn er ook voorbeelden uit den lande genoemd over de veranderingen rondom huishoudelijke hulp, dienstverlening van de sociale wijkteams en ervaringen met het persoonsgebonden budget (PGB). In deze rapportage hebben we getracht om een zuiver beeld te schetsen door de conclusies alleen te baseren op de ervaringen en voorbeelden die over Zwolle gaan.

1 Doelgroep chronisch zieken en gehandicapten

1.1 Diversiteit binnen de doelgroep is groot

De gesprekken hebben ons laten zien dat een chronische ziekte iedereen kan treffen; er is een grote diversiteit binnen de groep, qua leeftijd, gezinssamenstelling, aard van de ziekte(s) en bijbehorende klachten en beperkingen. Iemand kan een chronische ziekte vanaf zijn geboorte hebben zoals autisme, maar het kan ook zijn dat iemand pas op een later leeftijd daarmee te maken krijgt zoals bij MS. Dit is niet nieuw, maar goed om te beseffen, want het laat zien hoe moeilijk het is om die diversiteit in een regeling te kunnen vangen.

Wat het nog complexer maakt is dat één persoon met meerdere ziektes te maken kan krijgen. Niet reuma of diabetes, maar allebei. Dit levert vaak dilemma's op, wat goed zou zijn voor de ene ziekte of beperking (beweging of een medicijn, bijvoorbeeld) gaat niet op voor de andere ziekte of levert bijwerkingen op.

Opvallend is dat er vaak meerdere chronisch zieken binnen één huishouden zijn aan te treffen. Zo hebben we een echtpaar gesproken, waar zowel bij de man als bij de vrouw sprake is van lichamelijke en somatische beperking. Een moeder met somatische klachten, die twee kinderen met een beperking heeft. Een jonge vrouw met psychische klachten, van wie de vader ook met chronische ziekte kampt.

Ook opvallend is dat chronisch zieken zelf veel hulp/mantelzorg verlenen, bijvoorbeeld door een keer per week boodschappen voor iemand anders te doen of door op een structurele basis te helpen bij het regelen van allerlei zaken. Ondanks dat de chronisch zieken en gehandicapten het zelf erg moeilijk hebben, dan wel door hun gezondheid, dan wel door gebrekkige financiële middelen, staan zij klaar voor anderen. Zij weten zelf hoe belangrijk steun van anderen is en daarom helpen ze graag. Veel chronisch zieken zijn maatschappelijk actief binnen een vereniging of een belangenorganisatie.

Uit de gesprekken blijkt dat chronisch zieken zich zo veel mogelijk zelf proberen te redden. Door hun ziekte of handicap zijn zij in bepaalde opzichten al zo afhankelijk, dat zij waar nog mogelijk hun onafhankelijkheid zoveel als het kan willen behouden. Daarom vinden ze het belangrijk om zo veel mogelijk zelf te doen en te kunnen regelen, zodat er niet extra "iemand vreemd" bij hoeft te worden betrokken. Als er toch hulp nodig is, wordt er vaak als eerste beroep op familie en vrienden gedaan.

1.2 Chronische ziekte dwingt tot het maken van keuzes

Hoe divers de doelgroep ook is, de beperking beïnvloedt bij iedereen meerdere levensdomeinen. De ziekte vormt vaak een belemmering voor betaald werk of voor sociale contacten en heeft invloed op de relaties in het gezin/huishouden. De manier waarop iemand met zijn chronische ziekte omgaat, beïnvloedt ook zijn keuzes: keuze in medicijnen, frequentie in aangaan van sociale contacten, omvang van het betaald of vrijwilligerswerk, kortom op elk levensdomein. Deze keuzes hebben rechtstreeks invloed op de kosten van de huishouding waarbij iedereen eigen keuzes en afwegingen

Datum 5 februari 2016
Ons kenmerk Uitkomsten focusgroepgesprekken

maakt. In de gesprekken viel op met hoeveel respect iedereen elkaars keuzes benaderde.

Op een slechte dag, heb ik geen energie meer om 's avonds eten te koken en daarom eet ik vaker (duurdere) kant-en-klaar maaltijden dan ik zou willen.

De afwegingen die door chronisch zieken gemaakt worden gaan vaak ten koste van sociale contacten. Chronisch zieken geven aan dat ze regelmatig afzien van sociale contacten zoals het bezoek van een verjaardag in verband met de kosten voor een cadeau en de reiskosten er naar toe en de energie/extra moeite die het ze kost.

Loes, 46 jaar, heeft veel lichamelijke klachten, is snel moe en kan niet fietsen of veel lopen. Ze ontvangt een bijstandsuitkering en doet veel vrijwilligerswerk. De meerkosten voor haar zitten in de alternatieve medicijnen en het hebben van een oud autootje, zodat zij nog mobiel blijft voor haar werk. Door deze keuzes houdt zij weinig financiële ruimte over voor vrijetijdsactiviteiten (zoals sport/ hobby) en sociale contacten (cadeautjes/ reiskosten/ iets extra bij de koffie e.d.)

De reguliere zorg kan niet altijd alle klachten wegnemen. Soms biedt alternatieve zorg verlichting. Daarom kiezen chronisch zieken er soms voor om soms onverzekerde of alternatieve behandeling of medicijnen te gebruiken, omdat het hen helpt. Dit leidt tot hogere kosten.

1.3 Chronische ziekte leidt vaak tot beperkingen in geld verdienen

Het gezinsinkomen van chronisch zieken kan in verschillende categorieën vallen: van 110% tot zelfs boven 170% van het sociaal minimum.

Het individuele inkomen van een chronisch zieke is in veel gevallen een uitkering, zoals Wajong, Wia, WAO, AOW of een uitkering in het kader van de Participatiewet. Slechts enkele deelnemers hebben aangegeven te kunnen werken, wat voor een gedeelte van hen een inkomstenbron is, die alsnog met een uitkering wordt aangevuld.

In sommige situaties van chronisch zieken kan het gaan om inkomstenderving. Doordat zij zelf ziek zijn of een partner of een kind verzorgen, kunnen zij niet of niet volledig werken. Door hun beperking vinden ze het moeilijk om een bijbaantje te hebben of zich verder in het werk te ontwikkelen. Het kost meer tijd en energie die zij nu al goed moeten zien te verdelen. Wanneer zij gebruik zouden maken van een bepaalde voorziening, zou dat wellicht wel kunnen, maar voor hun welzijn of vanwege belasting van alle huishoudelijke en regelzaken voor de mantelzorger, kiezen zij daar niet voor. Dit betekent dat er minder inkomsten zijn dan wanneer er ondersteuning van buiten af zou worden aangetrokken.

De chronische ziekte brengt dus niet alleen medische kosten met zich mee, maar is van grote invloed op het inkomen en de besteding daarvan.

Datum

5 februari 2016

Ons kenmerk

Uitkomsten focusgroepgesprekken

1.4

Chronische ziekte vergt veel regelwerk

Het hebben van een chronische ziekte brengt veel papierwerk met zich mee. Om het inkomen op peil te houden moeten aanvragen worden gedaan via verschillende instanties, zoals SVB, UWV, Belastingdienst, zorgverzekeraar, zorgleverancier en de gemeente. Alle verschillende namen van de regelingen die nog eens door verschillende instanties worden uitgevoerd, brengen veel uitzoekwerk met zich mee. Het kost tijd en energie om uit te zoeken welke regelingen van toepassing zijn op hun persoonlijke situatie.

Vervolgens moet je voor iedere regeling een afzonderlijke administratie bijhouden voor de verantwoording, zoals bonnetjes voor de teruggave van de belastingdienst. Deze activiteiten worden als een grote administratieve last ervaren. De ene instantie wil alles digitaal, de ander wil papieren declaraties, de ene partij stuurt van elke mail een ontvangstbevestiging, van de ander hoor je niets tot het bedrag plotseling op je rekening staat. Het bedrag van € 211, bijvoorbeeld kwam voor velen onaangekondigd en als een verrassing; het bleek de tegemoetkoming voor arbeidsongeschikten (voorheen Wtcg) van het UWV te zijn.

Elke organisatie heeft eigen communicatiebeleid en brengt dus op een andere manier de informatie over.

Chronisch zieken geven aan een gebrek aan een totaaloverzicht te hebben waar men informatie kan halen en welke regelingen op de specifieke situatie van een chronisch zieke van toepassing zijn. Dit beeld geldt niet alleen voor de diensten van de gemeente, maar ook voor andere instanties.

De hoeveelheid van de regelingen (zie verder hoofdstuk 3) en de tijdsinvestering die nodig is om alles goed te regelen (aanvragen, verzamelen bewijsstukken, administratie enz.), leidt weer tot het maken van keuzes: ga ik mijn beperkte energie inzetten op de aanvraag van een regeling, op mijn gezin, op beweging of neem ik rust?

Ook de mogelijkheden voor belastingteruggave voor medische kosten riep veel emoties op: de hoogte van de belastingopgave weegt voor hen niet altijd op tegen de ervaren "administratieve rompslomp" die gepaard gaat met het kunnen aanvragen van de belastingteruggave. Ook onbekendheid met welke kosten wel en niet kunnen worden opgevoerd, maakt de drempel om belastingteruggave te vragen groter.

2

Diversiteit en samenloop van kosten

De kosten waarmee chronisch zieken te maken krijgen zijn heel divers. Veel medische kosten kunnen worden vergoed door de zorgverzekeraar. De meeste chronisch zieken hebben daarom zowel een basisverzekering als een aanvullende verzekering.

Uit de gesprekken bleek dat het mogelijk is in sommige situaties afspraken te maken met de zorgverzekeraar over het gebruik van bepaalde medicatie en/of de continuïteit van het gebruik ervan, zodat er bepaalde periodes geen vervangende - goedkopere - medicijnen worden verstrekt.

Maar niet alle kosten die samenhangen met de chronische ziekte, vallen onder de zorgverzekering. Er zijn veel bijkomende kosten – meerkosten voor chronisch zieken. Veelal gaat het om gezondheids-bevorderende activiteiten, zoals zelfhulpmedicijnen, therapieën, aangepast sporten. Bovenop de kosten voor de genoemde activiteiten komen vaak nog eens de vervoerskosten.

Uitgebreide toelichting van de kosten is in de bijlage 4 te vinden.

Een chronisch zieke wordt in ieder geval geconfronteerd met veel vervoerskosten. Hij of zij gaat al geregeld naar het ziekenhuis of een behandelend arts. Als daarnaast nog vervoer naar werk, school, familiebezoek gedaan wordt, lopen de vervoerskosten op vanwege meerdere verplaatsingen op een dag, waar een gezonde inwoner even snel de fiets voor pakt.

Sommige kosten vallen onder de zorgverzekering, maar als de hulpmiddelen sneller slijten of vaker/meer gebruikt worden, dan moet een chronisch zieke deze zelf betalen. Als voorbeeld: de kosten van incontinentiemateriaal kunnen tot € 80 per maand oplopen.

Dan zijn er kosten voor aangepaste kleding, dieetkosten, eigen risico en eigen bijdragen. Deze kosten worden vaak beschouwd als “vaste lasten” omdat deze noodzakelijk zijn in de persoonlijke situatie. Deze kosten kunnen sterk in hoogte variëren, soms honderden euro's (bijvoorbeeld voor orthopedische schoenen), of duizenden euro's per jaar (bijvoorbeeld voor alternatieve medicijnen of vervoer). Maar er zijn ook chronische ziektes waar nauwelijks extra kosten bij genoemd werden.

Regelingen die niet specifiek op chronisch zieken gericht zijn, houden geen rekening met de beperkingen vanwege een chronische ziekte. Zo noemde een deelnemer dat ze geen vergoeding voor kinderopvang kreeg, omdat er een volwassen gezinslid thuis is. Dat het in dit geval gaat om een gezinslid dat thuis blijft vanwege een beperking, wordt geen rekening mee gehouden. Het gezin wordt geacht zorg voor het kind te kunnen dragen.

Om kosten te besparen worden soms afwegingen gemaakt die ten koste gaan van andere zaken, zoals de gezondheid. Een voorbeeld is een inwoner die gebruik maakt van het Wmo-vervoer dat een beperkt aantal kilometers vrij te gebruiken heeft. Daarna geldt het tarief voor het openbaar vervoer.

Datum

5 februari 2016

Ons kenmerk

Uitkomsten focusgroepgesprekken

Familiebezoek buiten Zwolle kost geld. Door overdag met de scootmobiel heen te reizen (gratis) en alleen met Wmo-vervoer terug te reizen, kunnen kosten worden bespaard, alhoewel het niet wenselijk is om zulke afstanden op de scootmobiel af te leggen.

De stapeling van kosten is dus niet puur een financiële kwestie. In de gesprekken werd benadrukt dat het niet alleen om financiële kosten gaat, maar bijvoorbeeld ook om welzijn of tijdsbeslag. Een bezoek aan het ziekenhuis met Wmo-vervoer kost veel tijd en energie. Naast de financiële ondersteuning vragen ze ook erkenning voor hen beperking/ chronische ziekte.

De kosten zijn divers en zijn afhankelijk van de gemaakte keuzes van de chronisch zieken; dit maakt het moeilijk om de kosten te classificeren binnen de kaders van één regeling.

3 Ondersteuning voor chronisch zieken en gehandicapten

3.1 Geboden ondersteuning

Ondersteuning voor chronisch zieken is op vele wijzen geregeld. Zo zijn er rijksregelingen, zoals de Zorgverzekeringswet, de Wet Langdurige zorg, Belastingteruggave, en gemeentelijke regelingen vanuit de Wmo en inkomensondersteuning. Ondersteuning in inkomen komt via het UWV (WIA, Wajong, Ziektewet) of via de gemeente (bijstandsuitkering)

De meeste kosten van chronisch zieken vallen onder de Zorgverzekeringswet en worden via de zorgverzekering gedekt. De uitgaven aan medische kosten die niet door de verzekering worden vergoed, kunnen via de belastingteruggave gedeclareerd worden.

Het gebruik van ondersteuning vanuit de gemeente is divers bij de chronisch zieken: sommigen maken er wel gebruik van en anderen niet. Bij ondersteuning kan het gaan om gebruik van één of meerdere voorzieningen. De genoemde gemeentelijke voorzieningen zijn:

- Wmo-hulpmiddelen: scootmobiel, gehandicapten parkeerkaart e.d.,
- Wmo-maatwerkvoorzieningen: begeleiding, huishoudelijke hulp enz.;
- Dagbesteding;
- Uitkering in het kader van de Participatiewet;
- Bijzondere bijstand;
- Collectieve zorgverzekering;
- Individuele inkomensvoorslag.

Persoonsgebonden budget (PGB) en de zaken eromheen worden vaak door de deelnemers als een zelfstandige voorziening gezien. Met een PGB maakt men andere keuzes voor ondersteuning en moet men extra administratie en correspondentie bijhouden.

Omdat de Wtcg² en CER³ vergoeding zijn komen te vervallen, zijn er per 2015 twee gemeentelijke regelingen doorgevoerd:

- Een financiële tegemoetkoming van 175 euro per jaar;
- De mogelijkheid voor chronisch zieken met een inkomensgrens tot 130% om gebruik te maken van de collectieve zorgverzekering waarmee o.a. het wettelijke verplicht eigen risico en eigen bijdrages Wmo worden vergoed.

3.2 Gerichtheid van de gemeentelijke regelingen

De collectieve zorgverzekering via de gemeente is goed bekend bij de Zwollenaren met een laag inkomen (tot 110% van het sociaal minimum). Dus chronisch zieken met een laag inkomen kennen deze regeling al. Voor de chronisch zieken met een inkomen

² Wtcg = wet tegemoetkoming chronisch zieken (zie bijlage 1 voor toelichting)

³ CER = compensatieregeling eigen risico (zie bijlage 1 voor toelichting)

Datum 5 februari 2016
Ons kenmerk Uitkomsten focusgroepgesprekken

tussen 110% en 130% van het sociaal minimum is deze gemeentelijke regeling uitgebreid.

Over het algemeen ervaren de chronisch zieken de collectieve zorgverzekering als een mooie voorziening; deze valt vooral gunstig als er veel gebruik wordt gemaakt van dekkingen uit het aanvullende pakket. De vergoeding van het wettelijk eigen risico wordt als gunstig ervaren. Bij een chronische ziekte wordt het eigen risico volledig in een jaar opgebruikt, in sommige gevallen kan het al in januari het geval zijn. Ook de vergoeding van de eigen bijdrages Wmo (o.a. voor huishoudelijke hulp) wordt als positief beoordeeld.

Hoewel het bestaan van de collectieve zorgverzekering bij veel chronisch zieken bekend is, blijven ze soms bij een andere verzekeraar. Ze vinden het veel werk om helemaal uit te zoeken welke verzekering voor hen het meest rendabel is, zeker in combinatie met andere bezigheden die op hen af komen als gevolg van hun ziekte of beperking. Of angst om van huidige specialist te moeten wisselen of voorkeur voor een specifieke polis weerhoudt hen soms van overstappen;

Chronisch zieken zijn positief over het bestaan van de gemeentelijke tegemoetkoming voor meerkosten. Die meerkosten zijn divers en persoonlijk, zoals hierboven al beschreven. De tegemoetkoming wordt als extraatje gezien waarmee een deel van de meerkosten vergoed kan worden. Over de hoogte van de tegemoetkoming (175 euro) werd in de gesprekken weinig specifieke opmerkingen gemaakt. Voor sommigen was het een achteruitgang, als ze in aanmerking kwamen voor de hoge Wtcg tegemoetkoming die voorheen verstrekt werd.

De mogelijkheid om de tegemoetkoming te ontvangen ervaren chronisch zieken ook als erkenning van hun vaak complexe situatie.

3.3 Inkomensgrens bij regelingen

De inkomensgrens voor regelingen voor chronisch zieken en handicaptten is op 130% van het sociaal minimum vastgesteld. Uit het Nibud onderzoek blijkt dat het positief is dat de regelingen voor chronisch zieken doorlopen tot 130%. Dit pakt gunstig uit voor huishoudens met extra zorgkosten. De alleenstaande met een hoge zorgvraag heeft mede hierdoor te maken met een positief saldo op de begroting.

Huishoudens met een chronisch zieke met een hoger inkomen worden ook met zorgkosten geconfronteerd. Deze groep vindt het ook begrijpelijk dat de gemeente kiest om het beperkt budget eerst in te zetten op de lagere inkomens bij het inrichten van een nieuwe regeling. Vooral voor mensen met een laag inkomen hebben (hoge) zorgkosten een grote invloed op het huishoudplaatje. Er is begrip voor dat de gemeente inzet op de chronisch zieken die ondersteuning het hardst nodig hebben en dat de gemeente keuzes moet maken met beperktere financiële middelen dan voorheen.

Naast alle begrip voor de gemaakte keuzes, speelt bij de groep chronisch zieken die net boven de gestelde inkomensgrens zitten, het gevoel van naast het net vissen want zij

Datum 5 februari 2016
Ons kenmerk Uitkomsten focusgroepgesprekken

kunnen net geen beroep doen op de tegemoetkoming. Dit probleem zal zich echter blijven voordoen bij elke grens die je trekt binnen een willekeurige regeling.

Marloes, 44 jaar, is getrouwd en heeft 2 kinderen; ze heeft 6 jaar MS en ontvangt Wia; het gezinsinkomen ligt in haar geval boven de 130% van het sociaal minimum.

Marloes krijgt veel medicatie, zij moet aan spuiten ruim 3.000 euro per maand betalen; deze krijgt ze vergoed van de verzekering. De kinderen van Marloes gaan naar de kinderopvang, maar zij krijgt er geen vergoeding voor omdat zij zelf thuis is. Ze is blij dat zij het zelf kan betalen.

3.4 Toegang tot de regelingen

Met de introductie van de nieuwe gemeentelijke regelingen voor chronisch zieken zijn ook de voorwaarden voor toegang tot de regelingen tot stand gekomen. Naast de inkomensgrens, hanteert Zwolle een Wmo- of Wet langdurige zorg (Wlz) - indicatie als en toegangsvoorwaarde.

Onder de rijksregelingen Wtgc en CER werd tegemoetkoming geboden op grond van medicijngebruik. In de praktijk bleek dat dit geen gerichte basis was. Het is aan de gemeente om meer gericht ondersteuning te verstrekken. In Zwolle krijgt een chronisch zieke toegang tot de regelingen op basis van een Wmo of Wlz indicatie. Deze keuze is o.a. gemaakt omdat het een administratief makkelijk toetsbare voorwaarde is en er sprake is van gerichte ondersteuning. Chronisch zieken met een Wajong uitkering zijn uitgesloten van de tegemoetkoming, omdat zij daarvoor al een tegemoetkoming voor arbeidsongeschikten (voorheen Wtgc) van het UWV ontvangen.

Uit de gesprekken blijkt dat met deze keuzes een groot deel van de chronisch zieken bereikt wordt. De meeste chronisch zieken maken gebruik van een voorziening uit de Wmo of Wlz. Gebruik van deze voorziening werd ook als indicatie voor meerkosten gezien. Er is verkend of er betere indicaties zouden zijn. Het hebben van een Wajong uitkering zou een indicatie kunnen zijn, maar uit de verkenning bleek dat Wajong niet altijd met meerkosten gepaard gaat. Wmo en Wlz werd dan ook als logische keuze gezien.

Chronisch zieken zonder Wmo- of Wlz-indicatie vallen voor de gemeente nu buiten de gestelde voorwaarden en kunnen dus geen gebruik maken van de Zwolse regelingen. Bij de focusgroepen waren meerdere deelnemers aanwezig die niet onder de definitie chronisch zieken vallen maar van wie de problematiek en samenhangende meerkosten zeker duiden op een chronische ziekte of handicap. Voor sommigen had dat geen gevolgen, omdat ze met een laag inkomen al onder de grens van 110% vielen en zodoende toegang tot de collectieve zorgverzekering hadden.

Zoals al geconstateerd bij de beschrijving van de doelgroep willen chronisch zieken graag zoveel mogelijk proberen zelfstandig te functioneren, zonder een beroep te doen

Datum

5 februari 2016

Ons kenmerk

Uitkomsten focusgroepgesprekken

op anderen of instanties als dat niet noodzakelijk is. Het komt dus voor dat men zijn leven met de hulp van anderen zelf heeft geregeld en geen Wmo-of Wlz-voorziening heeft. Volgens de gemeentelijke definitie worden deze mensen niet als chronisch zieken en gehandicapten beschouwd waardoor ze geen toegang tot de regelingen voor chronisch zieken in de huidige situatie kunnen krijgen.

Jeanine, 23 jaar, heeft aangeboren zeldzame spierziekte. Haar ziekte komt niet voor op de genomineerde lijst met chronische ziektes. Met intensief sporten en veel hulp van familie en vrienden – haar broer doet de boodschappen en helpt in het huishouden, de ouders en vriendinnen helpen met koken - kan zij zich redden en doet zij nu geen aanspraak op ondersteuning vanuit de Wmo.

Vanuit het gemeentelijke perspectief is het goed dat de deelnemer zich zonder ondersteuning van de gemeente kan redden. Anderzijds kan deze deelnemer geen aanspraak doen op de regelingen voor chronisch zieken en gehandicapten zonder gebruik te maken van een Wmo-voorziening. Dit werd als onwenselijk beschouwd.

4 Tot slot

4.1 Conclusies

Met de gesprekken wilden we inzicht krijgen in het gebruik en de effecten van de regelingen voor chronisch zieken en gehandicapten. Het algehele beeld dat de deelnemers schetsten: de gemeente doet het goed wat betreft chronisch zieken en gehandicapten. De regelingen sluiten aan bij de behoefte en zijn daadwerkelijk gericht op de meerkosten. Er was begrip voor de gekozen insteek om de schaarse middelen in eerste instantie in te zetten voor de chronisch zieken met een laag inkomen en het gebruik nauw te volgen. De regelingen komen tegemoet aan de kosten die chronisch zieken maken. Ook zijn ze blij met de ondersteuning als erkenning.

Er zijn enkele verbetermogelijkheden/tekortkomingen geconstateerd. Soms leiden die tot oplossingen: toegang zou ook mogelijk moeten zijn voor mensen die afzien van een Wmo voorziening.

4.2 Wat verder ter tafel kwam

Het doel van de gesprekken was om inzicht te krijgen in effect en gerichtheid van gemeentelijke regelingen voor chronisch zieken. Daarnaast kwamen in de gesprekken soms andere zaken aan de orde of waren andere factoren van invloed op het gesprek. Een aantal willen we hier niet onvermeld laten.

- Uit de gesprekken met chronisch zieken blijkt dat ze zelf weinig onderscheid maken tussen de verschillende regelingen of voorzieningen die voor hen van toepassing zijn. Zij vinden het van belang dat hun zaken goed geregeld zijn en minder interessant wiens verantwoordelijkheid of regeling het is.
- Het is van belang om te realiseren dat de “krapte” in kas bij chronisch zieken door de veranderingen in de hele keten komt. Alle tegemoetkomingen, toeslagen, vergoeding door verzekeraar, belastingvoordeel enz. worden naar beneden bijgesteld. Alle kleine wijzigingen kunnen dan ineens in een groot bedrag uitmonden.
- Veel chronisch zieken maken gebruik van huishoudelijke hulp onder de Wmo. Toen we de focusgroepgesprekken hadden, waren de acties rondom herindicaties voor huishoudelijke hulp net afgerond. Dit onderwerp kwam regelmatig ter sprake.
- Chronisch zieken hebben aandacht gevraagd voor de invulling van huishoudelijke hulp. Ze willen graag kunnen aangeven wat er in huis gedaan moet worden. Er heerste een beeld dat de gemeente heeft bepaald welke activiteiten in het huishouden wel en niet uitgevoerd mogen worden.
- Een ander aangedragen aandachtspunt is de flexibeler opstelling van de aanbieders in het geval dat inwoners zelf ook huishoudelijke taken verrichten. Als iemand op een “betere dag” zelf de ramen kan wassen, betekent dit niet dat deze werkzaamheden van “to do lijst” bij de aanbieder geschrapt kunnen worden. Chronisch zieken geven aan dat ze juist het gezamenlijk overleg over wat er gedaan moet worden, heel waardevol vinden. “Soms kan ik wel koken, dus ik hoef geen “tafeltje dekje””, riep een deelnemer.
- Toegang tot de gemeentelijke ondersteuning gaat vanaf 1 januari 2015 via de Sociale wijkteams. Deze manier van werken is nog relatief nieuw,

Datum

5 februari 2016

Ons kenmerk

Uitkomsten focusgroepgesprekken

vanzelfsprekendheid om een gesprek met een medewerker van het sociale wijkteam te hebben, moet nog komen. Dit leverde soms wat discussie/wisselende ervaringen op tijdens de gesprekken.

- Deelnemers aan de gesprekken hebben complimenten aan de gemeente gegeven over de manier waarop die met ondersteuning bezig is. Positief werd gereageerd op verschillende initiatieven die in de stad zijn ontplooid zoals die van de Kern om binnen een verzorgingsflat wekelijks te zitten voor ondersteuning van de bewoners. Ook roept het initiatief Noaberschap in Westenholtte vertrouwen op.
- Deelnemers aan het onderzoek zijn zeer positief over het feit dat deze gesprekken met de chronisch zieken zelf plaatsvinden. Ze vinden het goed dat de gemeente bij hen te rade gaat en input voor de beleidskeuzes op deze manier verkrijgt. Het geeft vertrouwen en versterkt het gevoel dat er geluisterd wordt.

Door een open en prettige sfeer in de gesprekken, konden deelnemers alles vertellen wat ze wilden. Ook hebben ze aangegeven open te staan voor nieuw contact als er bij de gemeente opnieuw of behoefte is aan meer of diepgaande informatie.

Bijlage 1. Toelichting vervallen rijksregelingen

Met terugwerkende kracht zijn per 1.1.2014 de Wet tegemoetkoming chronisch zieken en gehandicapten (Wtcg) en de compensatieregeling eigen risico (CER) vervallen en is de vergoeding eigen bijdrages AWBZ afgeschaft. Het rijk vindt dat de huidige inkomensafhankelijke rijksmaatregelen niet geschikt gebleken om de gelden rechtvaardig en gericht te verdelen en legt de taak weer neer bij de gemeente die maatwerk kan bieden. Tegelijkertijd wordt in de WWB (en 2015 Participatiewet) de mogelijkheid voor het verlenen van categoriale bijstand, ook aan chronisch zieken en gehandicapten afgeschaft. Alleen voor een korting op de collectieve zorgverzekering mag nog categoriaal bijstand verstrekt worden. De inkomensgrens is daarbij vrij.

- De WTCG
Volgens de WTCG krijgt de doelgroep afhankelijk van zwaarte ziekte jaarlijks een algemene tegemoetkoming voor extra zorgkosten variërend van € 150 tot € 500 per jaar. De vergoeding wordt automatisch verstrekt door het CAK aan de hand van de vastgestelde lijst voor medicijnen. De Wtcg was inkomensafhankelijk, maar is sinds 2013 inkomensafhankelijk geworden. Chronisch zieken ontvangen eind 2014 de vergoeding die opgebouwd is over 2013. Ze ontvangen geen vergoeding over 2014, immers door afschaffen Wtcg per 2014 worden geen nieuwe rechten opgebouwd
Per 1-1-2012 is een inkomensgrens geïntroduceerd waardoor alleen nog recht is op de tegemoetkoming bij een verzamelinkomen onder € 24.570 (alleenstaanden) of € 35.100 (meerpersoonshuishoudens). Voor huishoudens met 2 of meer tegemoetkomingen boven de inkomensgrens vervalt 1 tegemoetkoming.
De tegemoetkoming blijft bestaan voor wie een arbeidsongeschiktheid uitkering van het UWV heeft.
Mensen die recht hebben op een arbeidsongeschiktheidsuitkering van het UWV en minstens 35 procent arbeidsongeschikt zijn, krijgen van het UWV een bedrag van 342 euro.
- CER
Chronisch zieken en gehandicapten krijgen een compensatie voor het wettelijk verplicht eigen risico. Voor hen is het immers geen risico, door hun ziekte zullen ze aanspraak moeten maken op zorg. Deze compensatie van het wettelijk verplicht eigen risico van € 99 is in december 2013 voor het laatst uitbetaald. De regeling is inkomensafhankelijk.
- Korting (van 33%) op de eigen bijdragen voor AWBZ-voorzieningen via CAK. De eigen bijdrages AWBZ worden in 2014 alleen afgeschaft voor AWBZ intramuraal, eigen bijdrages AWBZ extramuraal worden per 2015 afgeschaft. Het effect hiervan wordt door het Rijk verzacht voor Wajong-ers en AOW-ers.

De belastingaftrek voor chronisch zieken (tot € 500) blijft bestaan, ondanks eerdere berichten over afschaffing.

Bijlage 2. Toelichting gemeentelijke regelingen

Via de Wmo is de gemeente verantwoordelijk om ondersteuning te bieden gericht op bevordering van de deelname aan het maatschappelijk verkeer en van het zelfstandig functioneren van personen met een beperking of een chronisch, psychisch of psychosociaal probleem. Vanuit de Wmo bieden wij individuele voorzieningen aan, zoals woon- en vervoersvoorzieningen en hulp bij het huishouden, maar ook bijvoorbeeld de ondersteuning aan mantelzorger en een algemene hulpdienst. Een nieuwe taak van de gemeente is dat we ook inkomensondersteuning gaan bieden aan chronisch zieken en gehandicapten. Vanaf januari 2015 ontvangt de gemeente van het rijk geld onder de noemer maatwerkvoorziening chronisch zieken en gehandicapten. Dit ter compensatie van een aantal vervallen rijksregelingen: de Wtcg, CER en de beperking van de mogelijkheid om categoriale bijzondere bijstand te verlenen.

In Zwolle heeft het college de verdeling van de extra gelden vastgesteld en de raad hierover geïnformeerd in een nota op 16-06-2015.

- De toegang tot de collectieve zorgverzekering is opengesteld voor chronisch zieken en gehandicapten met een inkomen tot 130% van het sociaal minimum.
- Er wordt een tegemoetkoming voor (niet-medische) meerkosten verstrekt van 175,- euro aan chronisch zieken en gehandicapten met een inkomen tot 130% van het sociaal minimum.

Bijlage 3. Opzet van het onderzoek

Onderzoeksvraag

Om inzicht in het gebruik en de effecten van de regelingen voor chronisch zieken te verkrijgen, hebben we gekozen voor een kwalitatief onderzoek in de vorm van focusgroepen. Het doel van het onderzoek is antwoord te geven op de vraag of de regelingen doelgericht worden verstrekt en voldoende ondersteuning bieden aan de juiste groep mensen.

De geformuleerde hoofdvraag voor het onderzoek is als volgt geformuleerd:

Wat zijn het gebruik en de effecten van de huidige Zwolse regelingen voor chronisch zieken en gehandicapten?

Subvragen

1. In hoeverre sluiten de twee genoemde regelingen aan bij de behoefte van chronisch zieken en gehandicapten?
2. In hoeverre bieden de regelingen ondersteuning aan de zorgbehoefte van de chronisch zieken? - wie gebruiken de regelingen / wie niet?
 - is de doelgroepdefiniëring correct of is deze nog verder te specificeren?
 - is de inkomensgrens de goede grens?
3. Welk effect heeft het gebruik van de regelingen?
 - In hoeverre zijn chronisch zieken en gehandicapten tevreden over de huidige regelingen?
 - Hier zal discussie over eigen bijdrages Wmo ook een rol spelen voor hogere inkomens.
4. Welke verbetermogelijkheden ziet de doelgroep om het effect van de regelingen (of breder, de ondersteuning aan chronisch zieken en gehandicapten) te vergroten?

Voor de focusgroepgesprekken hebben we vier bijeenkomsten gepland, waarin verschillende mensen uit de doelgroep hun verhaal konden doen en bevraagd zijn. De bijeenkomsten zijn gehouden in oktober en begin november 2015. Met name voor de bekendheid van de regelingen is dit moment van belang. De tegemoetkoming en de collectieve zorgverzekering voor minima spelen pas aan het einde van het jaar.

Onderzoeksmethode

Een focusgroeponderzoek is een kwalitatief onderzoeksinstrument en is vooral bruikbaar voor beleidsontwikkeling (doen we de juiste dingen), het evalueren van het aanbod, verkenning bij het uitbreiden van diensten en uittesten en ontwerpen van een nieuw aanbod.

Een goed voorbereid groepsgesprek vindt plaats onder begeleiding van de gespreksleider met als doel de kennis en meningen van de deelnemende personen te delen, om zo informatie of een bepaald inzicht te verkrijgen over geagendeerde onderwerpen.

Datum

5 februari 2016

Ons kenmerk

Uitkomsten focusgroepgesprekken

De deelnemers voor de focusgroep zijn gericht uitgezocht vanwege hun verwantschap met het onderwerp. Er hebben dus geen willekeurige mensen deelgenomen. De deelnemers aan een focusgroep stimuleren elkaar en brengen elkaar op ideeën.

- Een focusgroep bestaat maximaal uit 10 mensen uit de doelgroep.
- Een bijeenkomst duurt 1,5 á 2 uur.
- Uit ervaring blijkt dat drie á vier bijeenkomsten voldoende moeten zijn om het vraagstuk voldoende uit te diepen. Elke bijeenkomst wordt met een nieuw zorgvuldig geselecteerde groep mensen gehouden.
- Het is van belang dat diverse aspecten waarover we inzicht willen verkrijgen door de deelnemers vertegenwoordigd zijn.
- We hebben een intakelijst gebruikt bij de werving van de deelnemers. Daarmee hebben we inzicht verkregen in een aantal persoonlijke kenmerken, zoals:
 - ✓ leeftijd;
 - ✓ aard van de beperking/ handicap: somatisch, psychiatrisch, lichamelijk;
 - ✓ samenstelling van het huishouden: alleenstaand met of zonder kinderen, gehuwd/ samenwonend met of zonder kinderen;
 - ✓ aard van het inkomen: werk/ onderneming, pensioen of uitkering;
 - ✓ inkomensgrens: onderscheid aangebracht tot 110%, 130%, 150% en 170% en hoger, van het sociaal minimum;
 - ✓ of er meerdere mensen in het huishouden met een ziekte of handicap te maken hebben;
 - ✓ of er gebruik wordt gemaakt van hulpmiddelen.

Werving deelnemers

We hebben de uitnodiging gericht op alle Zwolse chronisch zieken en gehandicapten, ongeacht inkomen of gebruik van de gemeentelijke regelingen.

We hebben uitnodigingen gestuurd naar de Participatieraad, diverse belangenorganisaties, woningbouwcorporaties, zorgaanbieders en overige diverse partners binnen het Sociaal domein, zoals GGD IJsselland, Juridisch loket, Protestantse kerkgemeenschap, patiëntenverenigingen enz. De uitnodiging is bekend gemaakt bij de Raadsgriffie, Sociale wijkteams en alle interne collega's. De uitnodiging is op Weblog Zwolle geplaatst en op www.zwolle.nl. Het streven was om ongeveer 40 mensen voor de focusgroepen te werven en indien nodig te selecteren op kenmerken.

Uiteindelijk hebben we 29 aanmeldingen binnengekregen, waarvan we 24 mensen daadwerkelijk hebben gesproken. Overige vijf melders hebben zich terug getrokken.

Deelnemers aan de focusgroepgesprekken

Deelnemers aan de bijeenkomsten hebben diverse achtergronden. We hebben er bewust voor gekozen om chronisch zieken te spreken die op dit moment ook geen gebruik kunnen maken van de gemeentelijke regelingen voor chronisch zieken om zo een veelzijdig beeld van en meningen uit de doelgroep kunnen verkrijgen.

We zagen een mooie spreiding van de deelnemers naar de leeftijdscategorieën, aard van de beperking en gezinssamenstelling (zie ook opsomming van deze kenmerken

Datum 5 februari 2016
Ons kenmerk Uitkomsten focusgroepgesprekken

hierboven). Bij de gesprekken zaten ook vertegenwoordigers van een organisatie, zoals de Participatieraad, COSBO en het MS.

Bij veel deelnemers is er sprake van een ander gezinslid met een beperking of chronische ziekte. Een groot deel van de deelnemers maakt gebruik van een hulpmiddel vanwege zijn/ haar handicap.

De inkomstenbron van de meeste deelnemers is een uitkering (Wajong, Wia, WAO, AOW of een uitkering in het kader van de Participatiewet). Bij een aantal deelnemers is er sprake van gedeeltelijk inkomen uit werk. Het inkomen van de deelnemers vallen in diverse categorieën: van 110% tot zelfs boven 170% van het sociaal minimum. De meerderheid van de deelnemers troffen we in de categorie tot 110% van het sociaal minimum.

Bijna alle deelnemers zijn maatschappelijk actief door het uitvoeren van vrijwilligerswerk of mantelzorgtaken.

Bijlage 4. Toelichting meerkosten van chronisch zieken

Het is bekend dat chronisch zieken en gehandicapten te maken hebben met extra kosten, die zij niet zouden hoeven maken zonder hun ziekte of handicap. We zijn nagegaan om welke kosten het bij hen gaat en welke bedragen daarmee gepaard gaan. Soorten kosten zijn uiteenlopend en in bepaalde situaties stapelen zich op:

(vetgedrukte kosten zijn het vaakst genoemd):

- **Vervoerskosten.** Het gaat vaak over de kosten van openbaar vervoer, taxi of reisen en parkeerkosten met eigen auto. Als lopen of fietsen geen optie is, kost vervoer naar bijvoorbeeld werk, de sportschool, familie of boodschappen doen veel tijd, geld en energie.

Binnen de WMO wordt vervoer aangeboden⁴. In de gesprekken kwam naar voren dat de standaard hierin een beperking vormt. Het reizen naar het ziekenhuis of de huisarts en verplaatsing voor dagelijkse bezigheden leggen al een groot beslag op een deel van de beschikbare kilometers. Als je ouder bent en je vaker met ziekte en overlijden onder je naasten te maken krijgt, gaan daar de 'beschikbare' kilometers aan op. Het bezoeken van verder weg wonende familie past niet meer in de overgebleven kilometers. Extra reizen op basis van het normale tarief van openbaar vervoer (of taxi) wordt als te duur gezien. Met name als deze kosten dagelijks of meerdere keren per dag moeten gemaakt worden. Bij het gebruik van het openbaar vervoer wordt een vergelijkbare kostenafweging gemaakt.

Dit heeft vaak tot gevolg dat men geregeld besluit thuis te blijven om dit soort kosten te voorkomen (aangezien men het geld er niet voor heeft).

- (Alternatieve) **medicijnen**/ pijnstillers/ slaapmedicatie/ incontinentiemiddelen/ medicatie tegen bijwerkingen. Deze worden vaak niet door de verzekeraar vergoed. Medicijnkosten hebben vaak te maken met alternatieve of duurdere medicijnen die buiten de vergoeding van de zorgverzekering vallen. Wanneer deze medicijnen beter werken dan (goedkopere) medicijnen die wel worden vergoed, kiest men toch voor de duurdere medicijnen. Door de kosten die hiermee gepaard gaan, kiezen chronisch zieken om de andere dingen niet te doen.
- **Wettelijk verplicht eigen risico:** deze wordt vaak al aan het begin van het jaar volledig gebruikt door regelmatig bezoek aan specialisten; het kan ook gaan om een hoger eigen risico omdat er veel medicijnen worden gebruikt.
- **Eigen bijdrage WMO**
Volgens het gemeentelijk beleid betalen inwoners die gebruik maken van de Wmo-maatwerkvoorzieningen (hulpmiddelen, begeleiding etc.) een eigen bijdrage. Voor minima wordt dit vergoed via de collectieve zorgverzekering.

⁴ Wanneer een inwoner niet in staat is gebruik te maken van het openbaar vervoer, een fiets of een brommer, kan hij een vervoersvoorziening aanvragen bij de gemeente. De gemeente Zwolle kent vier soorten vervoersvoorzieningen, één daarvan is het Wmo-vervoer. In eerste instantie wordt er gekeken of deelname aan het collectief vervoerssysteem een goede oplossing voor de inwoner biedt. Collectief vervoer betekent dat de inwoner samen met andere passagiers met een bus(je) of (rolstoel)taxi reist. Er is een medische indicatie nodig om voor collectief vervoer in aanmerking te komen. Voor het gebruik van collectief vervoer is een Wmo-pas nodig en er gelden [bepaalde spelregels](#) voor.

Datum

5 februari 2016

Ons kenmerk

Uitkomsten focusgroepgesprekken

- Therapieën / bezoeken aan psycholoog e.d. Dit betreft vooral kosten voor alternatieve therapieën of behandelingen bij therapeuten die niet bij een zorgverzekeraar zijn aangesloten, waardoor de kosten niet gedekt worden. De betrokkenen geven aan veel baat bij deze behandelingen te hebben en dat dit ten goede komt aan hun gezondheid. Het switchen van psycholoog wordt in de meeste gevallen als bedreigend gezien vanwege de opgebouwde band en kennis over de ziekte en het verloop ervan.
Wordt opgemerkt dat de therapeuten/ instellingen met therapeuten, van wie de behandelingen wel via de zorgverzekering worden vergoed, zijn meestal groot. De deelnemers geven aan dat er dan vaak sprake is van wisselende therapeuten wat als onprettig wordt ervaren. Juist de mensen met psychische klachten vinden het belangrijk een vertrouwensband te hebben met een therapeut.
- Diverse (extra) sportactiviteiten, al dan niet op therapeutische basis, zoals therapiezwemmen of paardrijlessen. Deze kosten worden als extra kosten gezien, omdat deze activiteiten in het belang van de gezondheid worden ondernomen. De kosten voor de activiteiten zelf bleken niet veel hoger te liggen dan voor niet gehandicapten. Echter doordat er vervoerskosten bijkomen, het inkomen laag is en binnen het uitgavepatroon andere keuzes (zoals de alternatieve therapieën of niet vergoede medicijnkosten gemaakt worden) werden de kosten als een zware last gezien.
- Kosten voor speciale kleding, zoals (orthopedische) schoenen, sokken, batterijen voor gehoorapparaat e.d.
- Dieetkosten (bijvoorbeeld vanwege diabetes).
- Extra kosten aan stroom en verwarming, omdat mensen vaak thuis blijven. Dit betreft een neergaande spiraal: men is vaker thuis doordat men ziek of gehandicapt is, maar ook door een gebrek aan geld om andere dingen te doen (waarbij of vervoer of de activiteit zelf geld kost) blijft men vaker thuis. “Geen energie hebben” om iets te ondernemen speelt soms ook een rol bij het maken van keuzes.